

Indraja

Utenos kraštiečių kultūrinis žurnalas



Kaina 5 Eur



Aukštaitijos nacionalinis parkas mini 50-metį
Vytautas Kaziela – „Poezijos pavasario“ laureatas
Kelių pradžia ir pabaiga, kur švyti dvasinių turtų šviesa

Nr. 2 (93)
2024 m. birželis

Žurnalą „Indraja“ galite
prenumeruoti ir gauti į savo pašto
dėžutę visoje Lietuvoje.



Prenumeratos kaina
vienam ketvirčiui – 5 Eur

Žurnalas išeina 4 kartus per metus

Užsisakyti kraštiečiams skirtą žurnalą galima
laikraščio „Utenos diena“ redakcijoje (Maironio g. 34, Utena) bei
visuose Lietuvos pašto skyriuose.
Daugiau informacijos tel. +370 389 61460.



Indraja

2024 m. Nr. 2 (93)
Leidėjas UAB „Utenos diena“
ISSN 2029-9753

REDAKCIJA

Adresas: Maironio g. 34, 28193 Utena,
tel. +370 389 61460

REDAKTORIUS

Vytautas RIDIKAS
Tel.: +370 657 47758, el. p. redaktorius@utenosdiena.lt

ŽURNALISTAI

Daiva ČEPĖNIENĖ
Visvaldas KULAKAUSKAS
Lina NARČIENĖ
Elvyra SABALYTĖ
Vilija VISOCKIENĖ
Deimantė ZARANKIENĖ

MAKETUOTOJA

Viktorija SKREBIŠKIENĖ

REDAKCIJOS KOLEGIJA

Prof. Arvydas ŠALTENIS – kraštiečių klubo „Indraja“ prezidentas, Lietuvos dailininkų sąjungos narys.
Regina KATINAITĖ-LUMPICKIENĖ – Lietuvos rašytojų sąjungos narė, poetė.
Vytautas INDRAŠIUS – rašytojas, kraštotyrininkas.

Spausdino UAB „Judex spauda“

Tiražas 850 egz.

Maketavo UAB „Utenos diena“
Platinti žurnalo tekstus be rašytinio redakcijos sutikimo draudžiama.

Leidinyje panaudotos Daivos Čepėnienės (6 psl.) Dovilės Vitkevičiūtės asmeninio archyvo (28–31 psl.), Vytauto Ridiko (8–15, 48–52, 58–62 psl.), Visvaldo Kulakausko (22, 25 psl.), Donato Merkio (32, 33 psl.), Linos Kovalevskienės (36–39, 56, 57 psl.), iš J. Miliūno knygos „Tolumos“ (40–47 psl.), Aukštaitijos nacionalinio parko (2, 26, 27 psl.), Zenono Misiūno asmeninio archyvo (3–5 psl.), Vytauto Indrašiaus asmeninio archyvo (16–20 psl.) nuotr.

Pirmame viršelio puslapyje

menininkės Reginos Steponavičiūtės-Skomskienės akvarelė „Žydėjimas“

Priešpaskutiniame puslapyje

Klemenso Kupriūno ekslibrisai, skirti Lietuvos poetams

Medijų rėmimo fondas parėmė rubrikas

JUBILIEJUS, ASMENYBĖ, DVARAI, PASTOGĖ, SUKAKTYS, PATIRTIS, POEZIJA, KNYGA, TEATRAS, PAVELDAS, PARODOS, ATMINTIS



Projektą iš dalies finansuoja
Medijų rėmimo fondas

TURINYS

SUSITIKIMAI

3 psl.

Atsidavęs treneris Zenonas Misiūnas: „Jei ne aš, tai kas?“

JUBILIEJUS

6 psl.

Kunigas Juozapas Čeberiokas:

„Visi pasirenkame tai, kas mus šaukia“

ASMENYBĖ

8 psl.

Ambasadoriaus dovana Skuodui ir jo bendruomenei

DVARAI

12 psl.

Atjaunėjęs Utenos dvaro pastatas prikeltas naujam gyvenimui

PASTOGĖ

16 psl.

Dingęs Pusbėdžio *palivarkas* ir tragiški savininkų likimai

POEZIJA

21 psl.

Elvyra Tauragnė

ĮVERTINIMAI

22 psl.

Kelių pradžia ir pabaiga, kur švyti dvasinių turtų šviesa

SUKAKTYS

26 psl.

Aukštaitijos nacionalinis parkas mini 50-metį

PATIRTIS

28 psl.

Išgyvenusi meilę kunigui, paklajojusi po pasaulį, pajuto pašaukimą tapti mirties dula

POEZIJA

32 psl.

Nuvilnijo jubiliejiniai „Poezijos pavasario“ skaitymai

ATMINTIS

34 psl.

Romualdas Šimkūnas. Vėlyvą vakarą sodžiuje

ASMENYBĖ

36 psl.

Kai meilės šokiui gija nusitėsia per kartas...

KNYGA

40 psl.

Juozapas Miliūnas TOLUMOS Tapyba, eilės, prisiminimai

TEATRAS

48 psl.

Režisierius Šarūnas Kunickas:

„Teatras yra visas mūsų gyvenimas“

PAVELDAS

54 psl.

Rytų Aukštaitijoje atgaivinta būgnijimo kūlele tradicija

PARODA

56 psl.

Nuotaikinga Europos diena

PAVELDAS

58 psl.

Nors trumpam prisiminta ir vėl sugrįžta prie dalgių

PARODOS

60 psl.

Zarasuose – unikali Dusetų krašto kūrėjo Romualdo Pučeko darbų paroda

ATMINTIS

63 psl.

Jau metai, kaip nebeturime kunigo Broniaus Šlapelio

LAUREATAS

66 psl.

Vytautas Kaziela – „Poezijos pavasario“ laureatas



...ne tik apie gražius mūsų gyvenimus

Šį kartą žurnalo turinį sukonstravau, norėdamas pagerbti gyvuosius. Jei praėjusiame numeryje buvo prisiminti mūsų krašto šviesuoliai, kurie jau išėjo amžinybėn, nuveikę nemažai darbų, tai šis žurnalas skirtas irgi šviesuoliams, įvairiapusiškoms asmenybėms, kurios vis dar puošia mūsų šalį ir kraštą savo buvimu. Skaitykite ir pavydėkite jų produktyvumo.

Štai – pirmoji publikacija verčia ne tik susimąstyti, bet ir žavėtis sportininko kelių pasirinkusiu žmogumi, kurio nuopelnus jau ne kartą įvertino net šalies Prezidentai.

Kita, ne ką prastesnė, kunigo, vis dar tarnaujančio Dievui ir parapijiečiams, asmenybė. Žavi jo ilgaamžiškumas ir tikėjimas mumis...

Dar viena asmenybė – tai mūsų mylimas ambasadorius, be galo kuklus, labai išsilavinęs ir draugų visame pasaulyje turintis, manyčiau, milijonus. Prieš kurį laiką jis savo gimtinei padovanojo neeilinę dovaną, kuri verta ne tik visų dėmesio, bet ir pagarbos jo asmenybei. Dar nesulaukus nė 60-ties, o tiek jau visko padaryta ir nuveikta...

Gal keista, o gal ir ne, tačiau iš pelenų kyla mūsų dvarai. Taip nutiko ir su Utenos dvaru. Žavu, kad valdžia ryžosi, o to ryžto užteks, tikiu, net ateities dideliems moksliniams darbams sukurti.

Ir kažin, kaip tie dvarai anais laikais būtų gyvavę, jei ne mūsų seneliai ar proseneliai, gyvenę kaime ir kūrę savo bei anuometinių turtingųjų gerovę. Todėl svarbu prisiminti jau išnykusius kaimus, sugriuvusias sodybas, sovietmečiu sustumdytus ir užkastus po žemėmis jų pamatus, taip bandant sunaikinti kultūrinį paveldą. Tačiau kai kas liko – mūsų archyvuose, senolių prisiminimuose, jų turimose nuotraukose. O tada imi ir klausi, kurgi slypi dvasinių turtų šviesa?... Atsakymų ieškokite dvasinių vertybių lobyne – gal ir surasite kokią mūsų krašto deimantiuką. O gal toks deimantas žėri ir gyvena kur nors Zarasų krašte? Nebūtinai menininkas, kuris jau nebesuskaičiuojamų parodų ciklą surengęs ir vis dar kuriantis, vis dar kitus pamokantis, kaip reikia, paėmus kartoną, ant jo priklijuoti austinę močiutės drobę ir teptuku perteikti tai, kas gimsta vaizduotėje. Ko tik neprimąsto tie menininkai.

Gal todėl Zarasų kraštas – dvasingomis sielomis nusėtas, užkabinantis dar vieną kitą uteniškį, mokantį prakalbinti žodį...

Kaip ir žadėjome, toliau tęsiame vieno mūsų krašto menininko tapybos aptarimus, spausdiname jo eiles ir prisiminimus.

O koks gyvenimas be teatro? Koks teatras – be gyvenimo? Todėl šį kartą – duoklė jo gerbėjams ir mylėtojams, juk ir mes visi sukamės amžino teatro scenoje... Bandysit nesutikti?..

Ir dar. Manau, labai svarbi atmintis. Negalima išbraukti iš mūsų gyvenimo istorijų, juolab, kai jos, iš dabartinės perspektyvos žvelgiant, atrodo net šiek tiek juokingos, o anuometinių valdininkų veiduose ir ideologijoje – rimtos.

Tad skaitydami, skanaukite įvairias surinktas istorijas, nes mūsų žurnalas, nors jo pradininkas ir išėjo Anapilin, manau, dar gyvuos. Juk, anot poeto ir „Indrajos“ sumanytojo: „Gražūs mūsų šitie gyvenimai / Birželiai šitie Aukštaitijoje“.

Šį kartą be jokių nostalgijų, tik besidžiaugiantis mūsų krašto žmonių pasiekimais ir darbais Jūsų redaktorius Vytautas Ridikas

Atsidavęs treneris Zenonas Misiūnas: „Jei ne aš, tai kas?“

Visvaldas KULAKAUSKAS

Zenono Misiūno vardas žinomas ne tik Utenoje bei Lietuvoje, bet ir tarptautinėje sporto bendruomenėje. Jis net 51 metus be pertraukos treniruoja vaikus, pastaruosius tris dešimtmečius ir vaikus su sutrikusiu intelektu. Su pastaraisiais Z. Misiūnas pasiekė ne vieną išpūdingą pergalę, jo auklėtiniai dažnai lipo ant nugalėtojų pakylės, o ir pats treneris neliko pamirštas – už nuopelnus sportui Prezidentūroje jam į atlapą segti apdovanojimai.

Snieguotame Kirdeikių krašte

Z. Misiūnas sakė, kad sportuoti pradėjo besimokydamas Mielagėnų vidurinėje mokykloje (Ignalinos r.). Tada jam buvo tryliką metų. Tais laikais, kai nebuvo elektros, o apie kažkokias didesnes pramogas nebuvo nė kalbos, vaikai savadarbėmis slidėmis čiuožinėdavo nuo sniegingų Ignalinos krašto kalnų. Pašnekovas, su nostalgija menantis tas galias šio krašto žiemas, kai per visą šaltąjį laikotarpį nebūdavo nė vieno atšilimo, pastebėjo, kad Ignalina jau tada buvo žiemos sporto centras, kur trenirudavosi šalies rinktinės. Iš Ignalinos kilęs ir ne vienas žinomas sportininkas.

Po dvejų metų Z. Misiūnas buvo pastebėtas ir ėmė atstovauti Ignalinos rajonui, o vos šešiolikos atsidūrė ir nacionalinėje komandoje – dalyvavo Tarybų Sąjungos moksleivių spartakiadoje, kuri vyko Archangelske (Rusija). Tada naujokui tarp visų Sąjungos respublikų savo grupėje pavyko užimti apie 60-ą vietą. Treneriai džiaugėsi aukšta vieta, nes vis dėlto slidinėjimas buvo laikomas prioritetine rusų sporto šaka.

Pasak pašnekovo, baigus vidurinę jam įstoti į Valskybinį kūno kultūros institutą Kaune sudėtinga nebuvo. Šioje aukštojoje mokykloje jis įgijo fizinio auklėjimo dėstytojo kvalifikaciją.

Jaunas specialistas gavo paskyrimą į Uteną. „Atvažiavau į Švietimo skyrių, o čia jau žinojo, kad aš atvažiuosiu. Vedėjas sako: „Žinom tave, Zenonai. Siūlom tau vykti į Kirdeikius, tai nuostabus kraštas, ir žiema gera. O pats esi specialistas, profesionalas. Ten yra graži, nedidelė vidurinė mokykla, tau ir namai, Ignalina, netoli.“ Sutikau ir ten ketverius metus buvau kūno kultūros mokytoju. Atvažiavau 1973 m. Nuo tada esu Utenos rajono gyventojas“, – pasakojo uteniškiu save vadinantis vyras. Kirdeikiuose pas jį pirmuosius žingsnius žengė būsimi Lietuvos čempionai ir treneriai Stasys Dervinis, Stasys Kaminskas. Taip pat čia mokėsi Zita Likavičiūtė, tapusi Lietuvos moksleivių žiemos spartakiados čempione.

Pasak Z. Misiūno, 1978 m. jam pasiūlė Kūno kultūros ir sporto komiteto pirmininko vietą Utenoje. Tiesa, 1990-aisiais įvyko reorganizacija – sporto, kultūros ir švietimo sritys buvo sujungtos, tačiau pašnekovas iki 1996-ųjų liko Švietimo skyriaus vedėjas pavaduotoju, atsakingu už sportą ir turizmą.

1996–2000 m. Z. Misiūnas atstovavo Lietuvos tautinio olimpinio komiteto įkurtai UAB „Olifėja“ Šiaurės Rytų Lietuvoje. Tačiau net ir užsiimdamas, kaip

pats sakė komercija, jis vis tiek treniravo vaikus.

Stipresni už čempionus

Treniruodamas vaikus „Saulės“ gimnazijos stadione, Z. Misiūnas sakė pa-

stebėjęs už gyvatvorės kaimynystėje įsikūrusios tuometės Utenos specialiosios mokyklos-internato auklėtinių galvas, kuriuos smalsiai sekė treniruotes. „Zenonai, ką man daryti? Jie man gyventi neduoda, tu priimk nors keletą!“ – paprašė specialiosios mokyklos-internato direktorius



Prezidentas Gitanas Nausėda Zenoną Misiūną apdovanojo už aukšto meistriškumo sportininkų ugdymą ir jų pasiekimus tarptautinėse varžybose bei Lietuvos vardo garsinimą



2013 m. Prezidentūroje Zenonas Misiūnas buvo apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu, o 2024 m. vasario 15 d. – Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi



Zenono Misiūno dukra Asta Misiūnaitė pasuko tėčio pėdomis – ji taip pat treniruoja ypatingus vaikus

trenerio. Šis atsiminė tai buvus 1994 m. ir prisipažino, kad netikėtas pasiūlymas jį iš pradžių išgąsdino. Vis dėlto ištieti pagalbos rankos treneris neatsisakė. Žinoma, jis sulaukė neigiamos reakcijos iš savo kolegų, o jo sveikieji auklėtiniai pajuto dėmesio stoką, nes sutrikusio intelekto vaikams reikėdavo bent 4–5 kartus daugiau viską aiškinti ir tai daryti nuolat. Visgi mokytojas pamatė, kad šie vaikai fiziškai sveiki, stiprūs, o savo sugebėjimus jie netrukus įrodė bendrojo lavinimo mokyklų varžybose „Utenio“ stadione. Tąsyk jo auklėtiniai iš specialiojo ugdymo įstaigos „išlošė tris rungtis“. Nugalėtojų treneris sakė iš pradžių išsigandęs, nes suprato sulaukęs pasipiktinimo bangos. Ir iš tiesų, laukti ilgai neteko – kaip drįso Misiūnas su savo naujaisiais auklėtiniais nustumti į šoną sveikuosius čempionus?! Vis dėlto pašnekovas nesidavė išmušamas iš vėžių – kuo jo vaikai prastesni už sveikuosius? Tegul visiems būna suteiktos lygios galimybės. Trenerio žodžiams svarumo pridėjo ir jo einamos pareigos Švietimo skyriuje. „Ir aš užsikabinau. Galvoju: *blemba*, jei ne aš, tai kas dirbs su šiais vaikais?.. O jiems juk taip pat reikia pagalbos...“ – sakė treneris, kuriam parūpo tuos vaikus nuvežti į aukštesnio lygio varžybas.

Anot Z. Misiūno, kai jis subūrė labai stiprią bėgikų ir slidininkų komandą, su savo buvusiu mokiniu S. Derviniu, kuris tapo treneriu, ėmė organizuoti bendras stovyklas ir važinėti po tarptautines sporto bazes, pamažu šaipymaisi liovėsi.

„Mistiškai“ nukauti rusai

2000 m. pašnekovas tapo Utenos specialiosios mokyklos direktoriumi, o kadangi jo treniruojamųjų neįgaliųjų būrys gerokai pagausėjo, treneris nusprendė dirbti tik su jais. Utenos apskrityje tuo metu buvo penkios specialiosios mokyklos, kurių sporto komandos susitikdavo pasivaržyti. „Mano šituos vaikus pastebėjo Lietuvos specialiosios olimpiados komitetas, ir jau 2003 m. Dubline Pasaulio specialiosios olimpiados žaidynėse mano paruošta mergina Jurgita Biriukaitė, rutulio stūmikė, išlošė aukso medalį. Po dvejų metų aš su slidininkais atsiduriu Japonijoje, olimpiniam Nagane. Iš ten atsivežam du aukso ir po vieną sidabro bei bronzos medalius“, – apie pirmąsias tarptautines pergalės kalbėjo Z. Misiūnas. 2013 m. Pietų Korėjoje, olimpiniam Pjongčango stadione, pasak trenerio, jo auklėtiniai slidininkai padarė stebuklą – „nupylė dvi rusų komandas“! Rusai buvo nustebę, o Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė apdovanojo olimpiečių trenerį medaliu. „Žinojau, kad mes pasiruošę, bet kad nukausim dvi rusų komandas... Tai mistika!“ – nuostabos net dabar negalėjo nuspėti ilgametis treneris.

2015 m. Z. Misiūno treniruojama uteniškė atletė Rūta Tuskenytė (dabar Bardinienė) iš Los Andželo (Jungtinės Amerikos Valstijos) atsivežė tris aukso medalius. Pasisekė ir Abu Dabyje (Jungtiniai Arabų Emyratai) 2019-aisiais. Beje, į Los Andželą Lietuva siuntė penkių sporto šakų atstovus, o 2023 m. Berlyne 38 atletai rungėsi jau 11-oje sporto šakų. Pasak trenerio, Pasaulio specialiosios olimpinės žaidynės paprastai vyksta ten, kur vyks arba jau vyko tikrosios olimpinės žaidynės. Specialiosiose žiemos žaidynėse įprastai dalyvauja 110 valstybių, o vasaros – 170–180.

Sporto bazė geležinėje tremtyje

Nors, anot pašnekovo, sportininkų su sutrikusiu intelektu profesionalais nepavadinsi, bet štai R. Bardinienę jis treniruoja net 25 metus. 42-ųjų atletė savo ilgą karjerą greičiausiai baigs kitais metais olimpiniam Turine (Italija). Kol Z. Misiūnas ėjo specialiosios mokyklos direktoriaus pareigas, šioje ugdymo įstaigoje buvo sukurta stipri sporto bazė, sportininkai net buvo susibūrę į klubą. Taip pat naudotasi „Utenio“ stadionu, slidinėti važiuodavo į Ignaliną. Beje, be slidinėjimo, kultivuojama ir sniegidžių sporto šaka. Trenerio teigimu, tai – žvėriškai sunki sporto šaka, tad jis auklėtiniais parenka distanciją pagal jų galimybes (nuo 50 m iki 5 km).

Pasak Z. Misiūno, 2020 m. reorganizavus specialiąją mokyklą sporto bazė iš karto buvo panaikinta – jam teko glausti nuosavame geležiniame garaže... Geriausia, ką naujoji administracija aukščiausios kvalifikacijos treneriui, kūno kultūros mokytojiui ekspertui pasiūlė, tai... „pabūti“ įstaigos vairuotoju. Vis dėlto skaudžiausia ilgamečiam treneriui buvo tai, kad naujoji įstaigos vadovė atsisakė kai kuriuos vaikus išleisti į treniruotes, varžybas – taip prarėtėjo sportininkų gretos.

„Tai, kas sunaikinta, nėra taip paprasta atstatyti“

Pasak Z. Misiūno, valstybiniu lygiu yra nutarta, kad asmenys, turintys negalią, turi teisę sportuoti nemokamai, skatinama, kad šiems žmonėms būtų atvertos sporto bazės, tačiau savivaldoje tai kur kas sudėtingiau, nes čia iškart imamasi skaičiuoti pinigus. Pašnekovas sakė prašęs savivaldybės surasti kokias nors patalpas („Juk tiek pustuščių mokyklų!“), kur galėtų treniruoti savo sportininkus, deja... Tačiau treneris pasidžiaugė sulaukęs dėmesio iš naujosios rajono valdžios. Jis tikisi, kad reikalai galų gale pajudės. „Tai, kas sunaikinta, nėra taip paprasta atstatyti, – įsitikinęs Z. Misiūnas. – Atletams paruošti investuota ir valstybės pinigų – juk mes treniruojamės ne tik Lietuvoje, važiuojame ir į tarptautines bazes Latvijoje, Estijoje, Švedijoje, nes mums reikalingos trasos, atitinkančios tarptautinius reikalavimus.“ Anot pašnekovo, sporto bazės tiek Skandinavijoje, tiek šiaurinėse mūsų kaimynėse yra nepalyginamai aukštesnio lygio, nes šiose šalyse vyksta įvairios tarptautinės varžybos ar jų etapai. Ir Ignalinoje norėta rengti aukštesnio lygio tarptautines rungtynes, tačiau reikalavimai yra labai dideli, norint pasiruošti, reikalingos didelės investicijos.

Sportas be jokios apgaulės

Pašnekovas pabrėžė, kad darbas su vaikais, turinčiais intelekto sutrikimų, reikalauja atsидavimo ir psichologinio išmanymo: niekada negali tokio sportininko kaltinti, negali jam moralizuoti. „Mes važiuojam pasiruošę tiek, kiek galim, ir dalyvaujam tiek, kiek galim. Jei nepasisekė, niekas mūsų nebar Vyrųsybėje, Seime, netarkuos žurnalistai. Negalima tarkuoti, nebent trenerį, kad kažką pražiopsojo. Čia – ne kritikos zona. Jie padarys tiek, kiek gali padaryti pagal savo galimybes, niekaip iš jų neišpeši daugiau. Ir tai darys sąžiningai. Čia, priešingai nei didžiajame sporte, nėra jokių apgaulių, nėra dopingo. Jei taip nutiktų, tai būtų nusikaltimas,



Rūta Bardinienė, daugkartinė specialiosios olimpiados Europos, pasaulio čempionė, pagerbta Utenos geriausių sportininkų 2023 m. apdovanojimuose (dešinėje treneris Zenonas Misiūnas, kairėje savivaldybės meras Marijus Kaukėnas)

iškart – kalėjimas. Ir ne vaikui, o treneriui. Tačiau per daugybę metų pasaulyje (Pasaulio specialiosios vasaros olimpinės žaidynės vyksta nuo 1969 m. – aut. past.) nėra buvę nė vieno tokio atvejo.“

Z. Misiūnas turi sūnų ir dukrą. Sūnų jis pats ruošė, ir šis atstovavo rajono lengvosios atletikos komandai bėgimo rungtyje. O dukrai bėgimas nebuvo prie širdies, tad jai tėtis pasiūlė lankyti netoli namų esantį baseiną. Pašnekovas teigė, kad dukrą iš pradžių reikėjo įkalbinėti, o paskui ji pati pasijuto baseine gerai. Šiuo metu Asta Misiūnaitė yra plaukimo trenerė, Vilniuje treniruoja tiek sveikuosius, tiek, pasukusi tėvo pėdomis, ir vaikus su sutrikusiu intelektu, kurie specialiosiose olimpiadose skina medalius. „Tokių sportininkų ruošimas – tai darbas su šeimomis, su tėvais, – pabrėžė pašnekovas. – Jei vaikai turi tėvus, tai didelė paspartis mums. Žinoma, niekada tik aš vienas neparuošiu. Tai visa grupė žmonių: ir specialieji pedagogai, ir socialiniai darbuotojai... Kai gaunam medalius, aš sakau, kad jie ne mano, o visos Lietuvos.“

Pašaukimas be falšyvkų

„Treneris turi turėti pašaukimą, – įsitikinęs Z. Misiūnas. – Geriau neiti, jei širdyje nesi fanatikas. Jeigu nebūsi fanatikas, šitie vaikai tavim netikės. Jei išvažiuoji su

vaikais, tai su jais treniruotėje praleidi nuo ryto iki vakaro: pakeli, visi pusryčiaujam, į treniruotę, pavakarieniaujam – ir miegot. Mes visur kartu. Jeigu tu eini į šitą galerą, tai jau, brolyt! Vaikai su negalia tokie imlūs, jie taip viską pastebi! Jie pastebės bet kokią tavo falšyvkę! Turi būti atviras.“

Z. Misiūnas norėtų savo patirtį perduoti kitam treneriui, tačiau, deja, tokio Utenoje nėra. Tiesa, trenerių netrūksta, tačiau čia – specifika, kurios imtis niekas nenori.

Lietuvos specialiosios olimpiados komitetas, kuris tarptautiniu lygmeniu pripažintas 1992-aisiais, prezidentu Z. Misiūnas išrinktas 2011 m. 2026 m. baigsis jo trečia ir teisiškai paskutinė kadencija.

Pašnekovas skaičiuoja, kad per du dešimtmečius buvo paruošta apie 20 Europos ir pasaulio čempionų.

Turino žiemos pasaulio specialiosiose žaidynėse 2025 m. Lietuvai skirtos net aštuonios kvotos, kas, anot Z. Misiūno, yra tikrai daug. Jis pastebėjo, kad kvotomis taip paprastai nesišvaistoma – juo daugiau šalis turi pasiekimų, tuo daugiau kvotų gauna.

„Dievas davė sveikatos – neturėjau nė vieno biuletenio. Kai kas sako, kad aš tebedirbu dėl pinigų. *Nafik* man tie pinigai – aš matau tikslą su tokiais vaikais!“ – teigė ilgametis treneris.

Kunigas Juozapas Čeberiokas: „Visi pasirenkame tai, kas mus šaukia“

Daiva ČEPĖNIENĖ

Kuktiškių Šv. Jono Krikštytojo parapijos monsinjoras alt. jubil. Juozapas Čeberiokas šį pavasarį šventė dvi garbias sukaktis. Kovo 17-ą dvasininkui sukako 90 metų, o kovo 25-ą jis pasitiko 60 metų kunigystės jubiliejų. Iškilnės šioms sukaktims paminėti vyko kovo 10 dieną Kuktiškių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje. Į monsinjoro tarnystės vietą jo pasveikinti atvyko ne tik tikintieji, bet ir kolegos dvasininkai, Utenos rajono savivaldybės, Utenos seniūnijos ir kt. bendruomenių atstovai. Mišias aukojo Kaišiadorių vyskupijos kurijos vyskupas ordinaras dr. Jonas Ivanauskas. Ilgą gyvenimą pašventusį tarnauti Dievui ir žmonėms J. Čeberioką vyskupas apdovanojo palaimintojo Teofiliaus Matulionio beatifikacijos atminimo medaliu. Apie gyvenimo, persmelkto tikėjimu, patirtis ir kunigo kasdienybę pasikalbėjome su J. Čeberioku po jubiliejinių iškilnių.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Pasižymėjo ryžtingumu

J. Čeberiokas gimė Tumėniškėje, Ignalinos rajone. Šeimoje būsimasis kunigas augo kartu su seserimi. Vos dviejų dienų sulaukusį sūnų tėvai skubėjo pakrikštyti, mat vaikas buvo silpnas. Kovo 19 dieną krikšto metu tėvai jam suteikė Juozapo vardą. Dvasininkas juokavo, kad, matyt,

jau tuomet Dievas nusprendė saugoti tą silpną kūdikėlį ir vesti jį tikėjimo keliu.

Nuo mažumės J. Čeberiokas lankė Linkmenų bažnyčią ir jau net nepamena, kada tiksliai pajuto pašaukimą eiti paskui Dievą. „Man tada buvo gal kokie aštuoneri ar devyneri metai. Nors buvo sunkūs laikai, aš patarnaudavau mišioms bažny-

čioje“, – mintimis dalijosi garbaus amžiaus dvasininkas.

Kai J. Čeberiokas įstojo į kunigų seminariją, mama sūnaus sprendimą palaikė ir meldėsi, kad savo kelyje jis nepalūžtų. O štai tėvas norėjo, kad sūnus būtų pasirinkęs kitą profesiją. „Tėvas sakė, kad gal reikėjo uždrausti rinktis kunigystę, bet aš jam atsakiau, kad draudimas nebūtų pasiteisinęs. Kunigystė – kaip ir kiekviena kita profesija. Visi pasirenkame tai, kas mus šaukia“, – atviravo kunigas.

Keičiantis laikmečiui, politinei santvarkai, dvasininkui teko išgyventi sunkų metų, saugumiečių priespaudą. Tačiau prasidėjus nepriklausomybei priespaudos gniaužtų neliko ir laisvė suteikė daugiau galimybių.

J. Čeberiokas kunigu iššventintas 1964 m. kovo 25 d. Tų pačių metų birželį pradėjo eiti Jiezno parapijos (Prienų r.) vikaro pareigas ir klebono teisėmis aptarnavo Vilūnų parapiją (Kaišiadorių r.). 1964 m. rugpjūčio 19 d. buvo paskirtas Daršūniškio parapijos (Kaišiadorių r.) klebonu. 1971 m. klebonavo Dubingių parapijoje (Molėtų r.). Nuo 1972 m. dirbo Užuguosčio parapijos (Prienų r.) klebonu. 1975 kovo mėnesį vėl grįžo klebonauti į Dubingius. 1978 m. klebonavo Onušio (Trakų r.), 1979 m. – Giedraičių parapijoje (Molėtų r.). 1981 m. vasario 2 d. buvo paskirtas eiti Kaišiadorių parapijos klebono pareigas. Nuo 1982 m. rugsėjo 2 d. klebonavo Širvintų parapijoje. 1985 m. rugsėjį paskirtas Kuktiškių parapijos (Utenos r.) klebonu. 1986 m. iškelintas į Daugų parapiją (Alytaus r.), kur ėjo klebono pareigas. 1990 m. klebonavo Inturkės parapijoje (Molėtų r.). 1991 m. ba-



Garbaus amžiaus sulaukęs dvasininkas Juozapas Čeberiokas dar geba pasirūpinti ne tik savo buitimi, bet ir dvasiniais dalykais

landžio 17 d. vėl grįžo klebonauti į Kuktiškes. 2015 m. gegužę dėl amžiaus buvo ateistas iš klebono pareigų ir paskirtas Kuktiškių parapijos altaristu (kunigas, kuris pagal galimybes padeda pastoračioje, kuriam suteikiamas gyvenamasis plotas parapijoje – aut. past.).

J. Čeberiokas kunigaudamas Dubingiuose yra įrengęs laikiną bažnyčią, taip pat pastatęs klebonijas Daugų, Užuguosčio ir Širvintų parapijose. Jaunystėje šis dvasininkas pasižymėjo ryžtingumu ir sugebėjo iš sovietų valdžios gauti leidimą statyti naujas klebonijas.

Gyvenimo žemėje laikas bėga greitai

Garbaus amžiaus sulaukęs dvasininkas dar geba pasirūpinti ne tik savo buitimi, bet ir, kaip pats sakė, dvasiniais dalykais – kartais auchoja mišias ne tik Kuktiškių bažnyčioje, bet ir Kvyklių Švč. Jėzaus Širdies koplyčioje.

J. Čeberiokas juokavo, kad turint tokią

didžiulę tarnystės patirtį daug pastangų pamokslui parengti nebereikia, pastarieji jau liejasi iš širdies ir gyvenimiškosios patirties.

Dažnai tenka girdėti žmones skundžiantis, kad neva vyresnio amžiaus sulaukę dvasininkai pamokslaudami mėgsta tikinčiuosius pabarti, pamoralizuoti. Tačiau J. Čeberiokas patikino niekada taip nesielgiantis: „Kaipgi gali barti, reikia džiaugtis, kad jie ateina į bažnyčią, kad nepamiršta, jog yra krikščionys.“

Pašnekovas svarstė, kad gyvenimo žemėje laikas bėga greitai, ir džiaugėsi dar turįs sveikatos, nepraradęs vairavimo įgūdžių ir galintis pats nuvažiuoti į Uteną apsipirkti ar aplankyti tėviškę Ignalinos rajone. Dvasininkas kalbėdamas dėkojo Dievui už suteiktas malones ir tikino, kad net ir turėdamas galimybę pakartoti viską iš naujo, nekeistų nieko ir eitų tuo pačiu Dievo nurodytu keliu.



Kovo 10 dieną Kuktiškių bažnyčioje vyko kunigo Juozapo Čeberioko gyvenimo ir kunigystės jubiliejų iškilmės



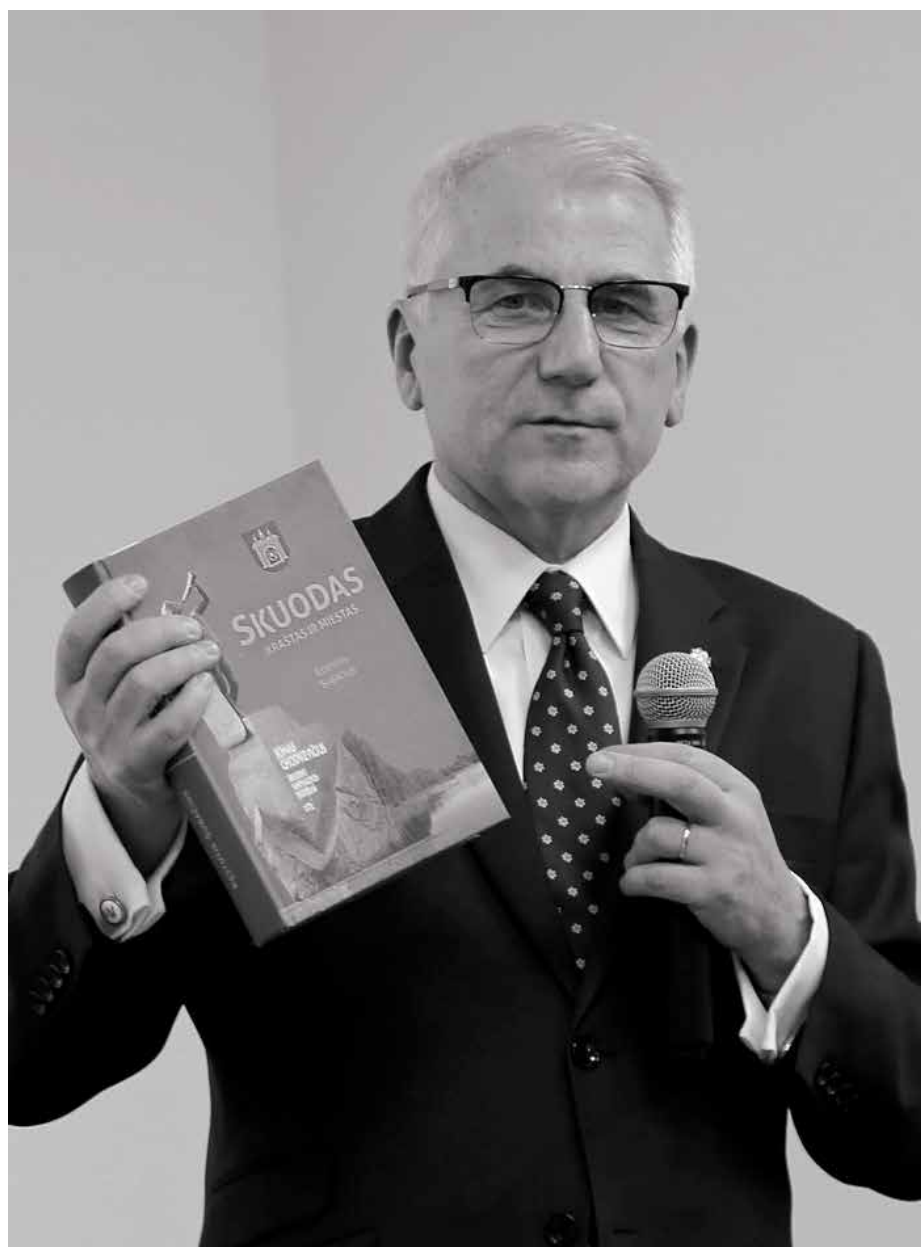
Kuktiškių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje monsinjoras Juozapas Čeberiokas klebono tarnystę pradėjo 1985 metais, paskui į šią parapiją vėl grįžo 1991-aisiais

Ambasadoriaus dovana Skuodui ir jo bendruomenei

Vytautas RIDIKAS

Vasario 9-a Skuodo rajono savivaldybės R. Granausko viešojoje bibliotekoje buvo neeilinė diena – Skuodo rajono garbės pilietis, ambasadorius, buvęs užsienio reikalų ministras, Vytauto Didžiojo universiteto garbės daktaras, teisininkas, žymus visuomenės veikėjas, politikas, šiuo metu susijęs su verslu, Vygaudas Ušackas šiai bibliotekai ir visuomenei padovanojo neįkainojamą kolekciją, kurioje ne tik knygos, įvairios nuotraukos su žymiais pasaulio veikėjais ir politikais, bet ir tų politikų įvertinimai.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Skuodo rajono garbės pilietis ambasadorius Vygaudas Ušackas džiaugėsi galįs padovanoti Skuodo bendruomenei ir monografiją „Skuodas“

Tai buvo ne tik susitikimas su Skuodo bendruomene, bet ir prisiminimas, kaip mes 2004 metais stojome į NATO. Ambasadorius V. Ušackas nemažai prisidėjo prie šio aljanso atėjimo į Lietuvą. Susitikimas buvo labai simboliškas, be 20-ųjų NATO Lietuvoje metinių, prieš Vasario 16-ąją paminėta ir lietuvių, arba nepriklausomybės, kelių dešimtmečių istorija, kurioje savo indėlį ir nemažai ženklų net Skuode paliko žymus Lietuvos politikas.

Šių metų pabaigoje 60-metį švęsiantis V. Ušackas nuėjo spalvingą ir kalnuotą politikos kelią, kurio galėtų pavydėti ne vienas šių dienų Seimo narys ar koks kitas politikas. Jis niekada nepamiršo savo šaknų. Jo senelis buvo grynas aukštaitis, tik taip jau likimas lėmė, kad V. Ušackas turėjo gimti Skuode. Kaip skuodiškiai sako, Lietuva prasideda Skuode ir baigiasi Utenoje. Lyg ir žemaitis V. Ušackas visgi turėtų būti aukštaitis. Aišku, kodėl... Jo senelis Adomas Ušackas buvo Bajoriškių dvaro (Utenos r. Daugailių sen.) savininkas, valdė per 135 hektarus žemės, kurioje augino javus. 1941 m. birželio 14 d. jį su žmona Teofile, dukra Irena ir sūnumi Raimundu, būsimo diplomato tėvu, ištremė į Sibirą. Įdomi ir to trėmimo istorija, kuri šios publikacijos autoriui puikiai žinoma. 1946 m. grįžusi į Lietuvą šeima apsistojo Ukmergėje, Užupio rajone, o V. Ušacko tėvai, baimindamiesi įvairių persekiojimų, išvažiavo į tolimą Skuodo rajoną. Tenai ir gimė Vygaudas, kuris, skatinamas pedagogės mamos, dirbusios Skuodo 2-ojoje vidurinėje mokykloje, 1982 m. ją ir baigė. Mokėsi puikiai, tačiau tais laikais (gal dėl to, kad buvo tremtinio vaikas) kažko pritrūko ir į norimą specialybę neįstojo. Tai pavyko tik vėliau. Įdomu tai, kad tiek pasiekęs ir tiek pasaulio įžymiųjų pažįstantis bei nemažą kiekį apdovanojimų iš jų gavęs

ambasadorius nesidrovėdamas skuodiškiams pasakojo, kaip jam teko metus laiko dirbti dažytoju. Vėliau (1983–1985 m.) jis atliko tarnybą sovietų armijoje Karagandoje (Kazachstanas). Po tarnybos V. Ušacko svajonė pagaliau išsipildė – 1985–1990 m. jis studijavo Vilniaus universiteto (šis, beje, tuomet vadinosi kitaip) Teisės fakultete, kur įgijo teisininko kvalifikaciją. V. Ušackas buvo vienas Vilniaus universiteto Studentų atstovybės atkūrėjų ir pirmasis jos prezidentas. Baigęs minėtas studijas, 1990 m. jis stažavosi Oslo universitete (Norvegijoje), politikos mokslų ir tarptautinės ekonomikos srityje, o 1991 m. Orhuso universitete (Danijoje) politikos mokslų srityje. Tuo metu susipažino su dabartiniu Danijos karaliumi. Viena iš Skuode pristatytų knygų V. Ušackui buvo dovanta būtent Danijos karaliaus (tuomet dar princo) Frederiko X, kuris yra lankęsis Utenoje ir Bajoriškiuose, Daugailių seniūnijoje.

Žvelgdamas į knygas, ambasadorius prisiminė ir gausiai į jo bibliotekos ati-

darymą susirinkusiems pasakojo, kaip jis dirbo Užsienio reikalų ministerijos (URM) Vakarų Europos šalių skyriaus II sekretoriumi (1991–1992 m.) vėliau ėjo LR misijos prie Europos Bendrijos ir NATO patarėjo pareigas (1992–1996 m.). Paskui ketverius metus buvo URM Politikos departamento direktoriumi, o 1999–2000 m. užsienio reikalų viceministru. Labai įdomus ir spalvingas kelias buvo tada, kai jis tapo (2000–2001 m.) vyriausiuoju derybų dėl įstojimo į ES derybininku ir ambasadoriumi ypatingiems pavedimams. Ambasadorius, remdamasis įvairiomis knygomis ir jose esančiomis publikacijomis, skuodiškiams priminė apie savo kelią (2001–2006 m.), kai buvo paskirtas nepaprastuoju ir įgalio tuoju ambasadoriumi Jungtinėje Amerikos Valstijose ir Meksikoje. Paskui (2006–2008 m.) jis buvo paskirtas ambasadoriumi Jungtinėje Karalystėje.

Nuo 2008 m. gruodžio 4 d. Andriaus Kubiliaus Vyriausybėje ėjo LR užsienio reikalų ministro praeigas. 2010 m. sausio 21 d. iš šio posto atsistatydino po to,



Net sūnus Raimundas buvo nustebęs, kad jo tėvas Vygaudas Ušackas yra gavęs tiek apdovanojimų



Vygaudo Ušacko sprendimu dovanoti skuodiškiams ne tik knygų tądien džiaugėsi jo žmona Loreta (kairėje), sūnus Raimundas su žmona Skaiste ir dukrele Izabele

kai Prezidentė Dalia Grybauskaitė pareiškė nepasitikėjimą juo, konstatavusi, kad „ministras negali turėti asmeninės užsienio politikos ir jos vykdyti nederindamas su valstybės vadove, o kartais ir su Ministru Pirmininku“. Tai, galbūt, buvo tam tikras kerštas už tą epizodą, kai V. Ušackas D. Grybauskaitę buvo atleidęs iš pareigų JAV ambasadoje. Vėliau jam per keletą valandų reikėjo apsispręsti (2010–2013 m. ėjo ES specialiojo įgaliotinio ir Bendrijos misijos vadovo pareigas Afganistane). Po Afganistano jis nuo 2013 m. rugsėjo iki 2017 m. spalio buvo ES atstovybės Rusijos Federacijoje vadovu Maskvoje. Grįžęs į Lietuvą 2017–2018 m. ėjo Kauno technologijos universiteto Europos instituto direktoriaus pareigas. Dalyvavo LR Prezidento rinkimuose, kuriuos pralaimėjo. Daugelis Skuode susirinkusių jo gerbėjų sakė, kad V. Ušackas būtų buvęs puikus šalies vadovas, turintis ne tik didelę diplomatinę patirtį, bet ir daugelio bičiulių palaikymą visame pasaulyje. Juk ne be reikalo jam buvo dovanotos knygos su autografais, kurias jis paliko susipažinti visuomenei Skuodo bibliotekoje ir apie kurias galėtų pasakoti valandų valandas. Su šiomis knygomis yra susietas ir jo,

kaip ambasadoriaus, gyvenimas. Įdomu, kad pradėdamas savo bibliotekos pristatymą į susirinkusius jis kreipėsi žemaitiškai (be šios kalbos, moka rusų, puikiai kalba anglų ir prancūzų kalbomis). Tačiau labai greitai perėjo prie bendrinės lietuvių kalbos, nes anot jo, šiame susitikime, pavadintame labai gražiu susibūrimu „Nuo Skuodo iki Baltųjų rūmų“, buvo ir mažumų iš Aukštaitijos. Pirmiausia jis padėkojo šios bibliotekos direktoriui Jonui Grušui už suteiktą galimybę įrengti ekspoziciją, kurioje tilpo ne tik knygos, apdovanojimai, bet ir nuotraukos. Taip pat nepamiršo ir savo klasės draugės Audronės Rimkuvienės, kuri, galima sakyti, ir buvo šios idėjos krikštamotė. Pasak V. Ušacko, jis yra sukaupęs nemažą biblioteką (apie 3 tūkst. knygų), todėl mažą jos dalį (per 300 knygų) su ramia sąžine atiduoda, arba tiksliau dovanoja, Skuodo skaitytojams. Įdomu, kad tarp šių knygų yra net 165-ios su pačių jų autorių autografais. Beje, kaip paaiškėjo susitikime, ambasadorius yra apie 200 knygų padovanojęs ir buvusio puikaus bičiulio šviesaus atminimo Leonido Donskio bibliotekai Vytauto Didžiojo universitete. Tęsdamas savo kalbą apie jam dovanotas knygas, neslė-

pė, kad pagal kilmę yra žemaitis, o pagal kraują aukštaitis, dvejuoja, kur dėti sukauptą turtą – Skuodui dovanoti ar palikti Daugailiuose, o gal Utenoje. Jo senelis, kilęs iš šio krašto, didžiūdamsis vis pabrėždavo, kad dvaras ir jo žemės Bajoriškiuose yra Ušackų, o ne kokio nors *kolchozo*. Tą mintį ambasadoriui įskiepijo jo tėvas ir senelis, todėl dabar ir turi susigrąžinęs šį puikų kampeį, kuris, kaip jau dabar aišku, neabejotinai liks jo vaikams Paulai ir Raimundui. Net gavęs šiame jaukiame kampelyje yra skirtos ne tik senelio atminimui, bet ir vaikams.

Aptaręs keletą knygų, kuriose yra ir jo paties straipsnių bei nuotraukų su žmona Loreta, V. Ušackas pasidžiaugė, kad į susitikimą atvyko keli jam labai brangūs žmonės. Pirmiausia jis pristatė du savo gerus bičiulius ambasadorius – dabartinį Seimo narį gydytoją, diplomata, politiką ir visuomenės veikėją, beje, Kretingos rajono garbės pilietį Antaną Vinkų ir iš uostamiesčio atvykusį dr. Sigitą Kudrauską. Pristatė ir savo mokytojus, kurie atvyko į susitikimą, Kristiną ir Romą Kasparus, savo pirmąjį krepšinio trenerį Petrą Vyšniauską, su kurio pagalba Skuodo komanda Lietuvoje savo lauku



Iki šiol krepšinio turnyrą Daugailiuose puoselėjantį Vygaudą Ušacką susitikime sveikino ir pirmasis jo krepšinio treneris Petras Vyšniauskas

buvo net penktoje vietoje, teniso turnyro Kunigiškėse bičiulį (šiuo metu šis turnyras dėl užimtos teritorijos kitoms reikmėms perkeltas į Klaipėdą) Vytautą Lygnugarį ir iš sostinės atvykusį buvusį pedagogą ir Vilniaus Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos įkūrėją, Telšių garbės pilietį (šiuo metu jie kartu dirba vienoje Vilniaus kompanijų) Mišą Jakobą.

Kraštiečio dovanotoje bibliotekėlėje, be jau minėtų knygų, yra 21 valstybinis apdovanojimas (įvairių valstybių vadovų ambasadoriui įteikti medaliai ir ordina) bei fotografijos, puošiančios kuklios bibliotekos sieną, kuriose įamžinti diplomato veiklos ir gyvenimo fragmentai su įžymiais pasaulio valstybių lyderiais.

Beje, reikėtų paminėti ir dar vieną jo gyvenimo epizodą. V. Ušackas – vienas iš projekto „Misija Sibiras“ iniciatorių. Vieno jubiliejaus proga yra išleista ir 285 puslapių iliustruota knyga „Misija Sibiras. 2006–2015“, kuri taip pat buvo padovanota skuodiškiams. Pinigų šiai knygai leisti ambasadorius surinko JAV, daug rėmėjų buvo ir Lietuvoje. Jo filantropinė veikla yra susijusi ne tik su „Misija Sibiras“, kuri dėl mums visiems žinomų priežasčių nutrūko.



Fotografijų ir dienoraščių albumas „Misija Sibiras. 2006–2015“, paremtas dešimtmetį trukusia pilietinio jaunimo idėja sugrąžinti Sibiro lietuvių atmintį į šiandieną. Knyga – tai dalyvių kasdienybės Sibire iliustracija – fotografijų, žemėlapių, dienoraščių ištraukos. Knygos misija ypač susijusi su jaunimu – neleisti užsimiršti, ypač tam, kuris atgyvenusioms pilietiškumo, patriotiškumo sąvokų formoms yra mažiau jautrus. Vygaudas Ušackas, skuodiškiams padovanojęs iliustruotą leidinį „Misija Sibiras. 2006–2015“, yra vienas iš projekto „Misija Sibiras“ iniciatorių.



Vygaudas Ušackas – su bičiuliais, klasiokais ir bendražygiais jo celės bibliotekoje atidarymo metu

Atjaunėjęs Utenos dvaro pastatas prikeltas naujam gyvenimui

Vytautas RIDIKAS

Kai XV a., praūžus Livonijos karui, senoji Utenos pilis ant Narkūnų piliakalnio buvo sunaikinta, Utena kūrėsi dabartinėje, ūkiniu požiūriu patogesnėje vietoje – Krašunos ir Vyžuonos upių santakoje. Utenos dvaras – šiandieninio Utenos miesto pradininkas. Per visą dvaro gyvavimo laikotarpį jo savininkai ir valdytojai nuolat keitėsi, bėgant laikui keitėsi ir dvaro paskirtis bei vaidmuo – nuo vokiečių karių armijos buveinės Pirmojo pasaulinio karo metais iki „Saulės“ gimnazijos, išugdžiusios nemažai garsių asmenybių, įkūrimo. 1931 m. vykdant dvaro rūmų rekonstrukcijos darbus, savita statinio architektūra buvo sunaikinta. Tačiau dabar galime pasidžiaugti, kad senojo dvaro pagrindinis rūmas Utenoje pagaliau pakilo naujam gyvenimui. Sausio 19 dieną oficialiai buvo atidaryta ir visuomenei pristatyta jo veikla. Dalis dalyvių ir svečių, kaip ir dera, į dvaro rūmų atidarymo renginį susirinko pasipuošę praėjusių amžių sukniomis ir kostiumais.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Istorinė nuotrauka prisiminimui – Utenos švietimo centro, Utenos regioninio STEAM atviros prieigos centro ir STEAM atradimų laboratorijos „Rotariukas“ darbuotojai su šventės svečiais

Į šventę „Utenos dvaro laiko portalus pravėrus“ atvyko LR Seimo narys Edmundas Pupinis, švietimo, mokslo ir sporto viceministras Ramūnas Skaudžius, svečiai iš kitų savivaldybių, Utenos rajono vadovai su meru Marijumi Kaukėnu ir vicemere Daiva Pečione priešakyje, įstaigų, organizacijų atstovai, svečiai iš Rēzeknės (Latvija), ši pastatą renovavusios Utenoje veikiančios bendrovės „Vidista“ direktorė Vida Maišėnienė su vyru Romu.

Daugiau nei valandą kviestiniai svečiai sveikino Utenos švietimo centro vadovę Vitaliją Bujanauskienę už atliktus darbus, o ji, atsidėkodama visiems šią idėją palaikiusiems žmonėms, įteikė suvenyrą – dvaro raudonos plytos gabalėlį. Šiame pastate nuo šiol veiks ne tik STEAM atradimų laboratorija „Rotariukas“, bet ir pirmame aukšte įsikūręs Utenos regioninis STEAM atviros prieigos centras, antrame aukšte – Utenos švietimo centras.

Šventę vedė iš Vilniaus atvykęs LRT televizijos laidos „Daiktų istorijos“ vedėjas Saulius Pilinkus. O Utenos dvaro istorija iš tiesų spalvinga ir įspūdinga. Kaip rašoma Utenos krašto enciklopedijoje (tą pristatydamas dvarą minėjo ir šventės vedėjas), Utenos dvaras yra vienas seniausių Lietuvoje – pirmasis jo paminėjimas siekia XIII a. vidurį – 1261 metus. Kaip žinote, šie metai yra oficiali Utenos įkūrimo data. Ten, kur apie 1280 metus buvo pilis – ant Narkūnų piliakalnio – Utena neišliko. Manome, kad skaitytojams labai svarbu atskleisti keletą dvaro istorijos detalių, juk, pasak Švietimo centro vadovės V. Bujanauskienės, dar mažai kas Utenoje žino šį dvarą, o jo istoriją – gal tik mažuma.

Anuomet dvaras kūrėsi arčiau Krašunos upės, o miestelis į vakarus nuo jo. Jau XV a. feodalų žemę (domeną) dirbo lažiniai valstiečiai. Šimtmečiu vėliau ėmė kurtis *palivarkas*. Ir kai po Livonijos karų Utenos pilis buvo sunaikinta, dabartinėje vietoje išaugo Utenos dvaras ir valsčiaus centras. Utenos dvaras priklausė didžiojo kunigaikščio Aleksandro stalui. Dvaro valdytoju buvo paskirtas kunigaikštis Mykolas Glinskis. Atsirado valdovinis dvaras su miesteliu, kuris, atsiskyręs nuo valsčiaus, mokėjo šiam dvarui atskirus mokesčius. Valdant Joachimui Bielskiui, dvaro pastatai buvo skurdūs, priklausė Utenos seniūnijai. Pirmasis seniūnas buvo Jonas Liutaveras Chreptavičius. Valdovinį dvarą valdė apie 15 vietininkų. Kai valdovo ižde trūkdavo pinigų, dvarą įkeisdavo didikams. Taip Utenos dvaras ėjo iš rankų į rankas, kol 1667 metais Seimo reikala-

Logotipo konceptas

Logotipo simbolį sudaro **U** raidės monograma iš dviejų raidžių. Viena viršuje, kita apačioje.

U raidė simbolizuoja miestą, kuriame įsikūrusi ši inovatyvi įstaiga ir Utenos dvaras, į kurį persikėlė Utenos švietimo centras, *lango fragmentas*.

Logotipo piktograminėje dalyje galima įžvelgti *svaržtelę*. Ji šiuo atveju simbolizuoja susijungimą, bendrystę, sujungianti keturis Utenos švietimo centro padalinius, vienoje vietoje ir judančius ta pačia kryptimi (UŠC, STEAM Utena, PPT ir karjeros specialistai).



UTENOS
ŠVIETIMO
CENTRAS



-Utena



-arkinis Utenos dvaro, kuriame įsikūrusi įstaiga, *lango fragmentas*. Simbolizuoja patikimumą, saugumą, judėjimą į priekį.



UTENOS
ŠVIETIMO
CENTRAS

Visuomenei buvo pristatytas ir naujas Utenos švietimo centro logotipas, turintis ne vieną simbolinę reikšmę

vimu Utenos dvaras su valsčiumi perėjo į rusų atėjūnų rankas, po jų – į lenkų dvarponių. Žygimanto Augusto reformos metu (XVI a.) Utena buvo priskirta Vilkmėgės (Ukmergės) pavietui.

Kaip žinome iš istorijos, XVIII a. visą Uteną sudegino švedai, paskui kilo badas, maras. 1881 metais, surašant Utenos parapiją, Utenos dvare įrašytas 65 metų Aleksandras Balcevičius su 36 metų žmona Teodora ir keturiais vaikais. Naujasis ponas atvyko iš Gaidelių dvaro. Jis buvo plento Kaunas–Daugpilis darbų rangovu – pastatė tebesančius raudonplyčius dviaukščius dvaro rūmus, ūkio pastatus, užveisė sodus. Mėgo medžiokles, laikė daug kurtų. Jam mirus (kapas yra Utenos senųjų kapinių viduryje), dvarą ilgokai valdė žmona Teodora. 1883 metais Balcevičių dvare vyko darbininkų streikai. Buvo bylinėjamasi ir dėl teisės į Ažuolijos ganyklas.

1892 metais Utenos parapijos knygoje įrašyta, kad T. Balcevičienė su sūnumis Aleksandru, Teodoru ir dukra Teodora valdžiusi 3 000 dešimtinių žemės su Ažuolijos miškais, *palivarkais* ir užkaboriais. Ponai nemažus gabalus žemės skyrė savo vaikams. Gal ir dabar dalis uteniškių nežino, kaip atsirado jų vaikų *palivarkai*: Aleksandruvka, Teodoruvka, Januvka. Šie vietovių pavadinimai tiesiog metų tėkmėje išgaravo iš žmonių galvų.

1897 metais dvare gyveno 26 gyvenytojai. Iki šių dienų išliko prie pat dvaro buvęs kumetynas (vėliau *ubagynas*), prie kapinių ir dvaro – senos liepos, prie kurių stovėdavę loviai baudžiauninkams plakti. Liko tvartas, klojimas. Neseniai nuversti

raudoni dvaro vartų stulpai, buvę prie pat dabartinės špokinės. Juos puikiai prisiminė ir į šventę atvykęs bei savo prisiminimais dalijęsis prof. Arvydas Šaltenis, kadaise gyvenęs visai šalia dvaro rūmų.

Šiuos dvaro rūmus Pirmojo pasaulinio karo metais buvo užėmę vokiečiai, rusų ir lietuvių kariuomenės, paskui įsikūrė „Saulės“ gimnazija. Įdomu, kad sovietmečiu nuverstos rūmų kolonos šiuo metu „Vidistos“ statybininkų pagalba atstatytos. Buvo sunaikintos ir barokiškos puošmenos frontone. 1925 metais Utenos dvaras buvo išparceliuotas galutinai. O Balcevičiams paliktas 81 ha žemės plotas. Išlikusiame didžiuliame parceliacijos plane nurodoma, kad prieš parceliaciją dvarui priklausė dar 655 ha, taip pat po keliolika hektarų Paraudės, Liaumuškių, Podkiegelių viensėdijose.

Šiame pastate, esančiame K. Ladygos gatvėje, daugelį metų veikė mokslo įstaiga, kurią baigė ne vienas ne tik Utenoje, bet ir visoje šalyje garsus žmogus. Kaip tvirtino Utenos „Saulės“ gimnazijos direktorė Nijolė Zabukienė, šis pastatas gimnazijai tapo nebereikalingas, todėl 2018 m. lapkričio pabaigoje jis rajono savivaldybės tarybos sprendimu buvo perduotas Utenos švietimo centrui.

Pasak V. Bujanauskienės, buvo daug minčių ir idėjų, tačiau šiandien turime tai, ką turime. Statybininkai irgi pasistengė, išsaugojo kultūros paveldo detales, kai ką atkūrė, anot V. Maišėnienės, net nušveitė visas raudonas plytas, kad dvaro rūmas iš lauko pusės būtų kuo patrauklesnis.



Dvaro rūmai iki 1930 m.



Taip dvaro rūmas atrodė 2018 metais...



Pasveikinti naujosios
šios pastato naudotojos
Vitalijos Bujanauskienės (*kairėje*) su
dovanomis atėjo rajono vadžia:
vicemerė Daiva Pečionė ir meras
Marijus Kaukėnas



...taip jis atrodo po renovacijos, šiuo metu pasipuošęs net atgimusiomis kolonomis

Dingęs Pusbėdžio *palivarkas* ir tragiški savininkų likimai

Vytautas INDRAŠIUS

Penki kilometrai į vakarus nuo Sudeikių miestelio buvo Pusbėdžio vienkiemis. Dabar viso labo tik dingęs vienkiemis, kuriame 1979 m. dar buvo du gyventojai, o po penkerių metų neliko nė vieno. Tačiau praeityje Pusbėdis buvo tituluojamas *palivarku*, su 104 dešimtinėmis dirbamosios žemės, 102 dešimtinėmis nedarbomos ir 16 dešimtinių miško. Pagal 1882 m. Kauno gubernijos žemvaldžių sąrašus, šiame *palivarke* buvo 224 dešimtinės, kurios priklausė Julijai Beneckai-Drozdovskai.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Jono ir Onos Skrebių šeima prie savo namo Pusbėdžiuose apie 1938 m.



Jono Skrebės sūnus Jonas 1944 m.



Jono Skrebės dukros (iš kairės) Bronė ir Valė Skrebaitės apie 1936 m.

Iškilus Užpalių krašto istorijas tyrinėtojas Antanas Namikas 1977 m. rugsėjo 23 d. laiške Bikuškio dvaro savininkui Gintarui Gruodžiui pateikia pasakojimą, kaip šiai vietai prigijo pavadinimas. Kai Karolis Beneckis grįžo iš Prancūzijos, įsiteisėjęs 1863 m. sukilimo amnestijai, Bikuškio dvarą ir aplinkinius *palivarkus* valdė jo sesuo Julija Benecka, ištekėjusi už Justino Drozdovskio. K. Beneckis paklausė sesutės: „A což vy dacie my?“ „Tobie damy poletki, – atsakė sesuo. – To jedziem pokażesz te poletki.“ Kai nuvažiavo ir parodė vietovę, brolis pasakė: „To pul biedy.“ Taip šis *palivarkas* ir gavo Pusbėdžio vardą.

Po Julijos Drozdovskos mirties, 1904 m. Pusbėdį kaip motinos kraitį paveldėjo ir valdė Stefanijos Drozdovskos tėvo broliai Jonas ir Aleksas Drozdovskiai. Jie gyveno Varšuvoje, o *palivarką* nuomodavo. 1899–1903 m. Pusbėdžio *palivarką* nuomojosi profesorius Kazio Pakšto tėvas (G. Bankauskaitė ir N. Bankauskienė „Stefania Jablonska“, 2020, Vilnius, 57–58 psl.).

1911 m. Pusbėdžių *palivarką* su 98 ha žemės ir mišku iš bajorų brolių Jono ir Alekso Drozdovskių nupirko valstietis Jonas Skrebė (1878–1943) iš Likunčių kaimo, Užpalių parapijos. Kaime Joną

jau laikė žuvusiu, nes kaip pašaukė tarnauti carinėje armijoje, taip ir dingo. O jis nedingo, dalyvavęs rusų–japonų kare, Rusijoje surado gerai apmokamą darbą ir grįžęs į tėviškę turtingu žmogumi, panoro gyventi bajoriškai.

Bajoriškam ūkiui reikėjo surasti tinkamą žmoną. Piršlių pagalbos Jonui Skrebei nereikėjo, jau iš seniau žinojo, kad netoliese, Satarečiaus kaime, turtinga našlė Teresė Dulkytė-Kaunelienė turėjo tris dukras: Anastasiją išleido už Juozapo Urbano ir išlydėjo jo tėviškėn už Antalieptės, trisdešimtmetė Uršulė mirė nuo džiovos, motina ją pasilaidojo Satarečiaus kapinėse. Prie motinos liko tik Onutė (1876–1947), darbšti, graži mergina, bet jau priskirta prie senmergių. Ne vienas jaunikaitis siūlėsi į žentus, bet kur tau motina iš garsios giminės leis dukrą už neturtingo. Gal ir pati vėliau graužėsi matydama vystančią dukrą. Tačiau vieną rudenį į Kaunelių kaimą atžvangėjo *brička* ir pasibeldė netikėtas jaunikis.

– Motin, turiu gerą ūkį, o tamsta, žinau, turi darbščią dukterį, ar sutiksi atiduoti? Dar porą kartų atvažiavo Pusbėdžių *palivarko* savininkas Skrebė pas Kaunelius, sutarė rimtai dėl pasogos ir 1912 m. lapkričio 19 d. atgrojo šaunias

ir vaišių turtingas vestuves, po kurių 36 m. nuotaka su dideliu kraičiu išvažiavo vyro pusėn.

– Žinok, Onyte, – kalbėjo žmonai Jonas Skrebė, – dabar tu esi ne tik *palivarko*, bet ir dviejų parapijų ponis, nes per mūsų kiemą eina *rubežius*: namas priklauso Sudeikių parapijai, o pastatai – Užpalių...

J. Skrebė iš tiesų buvo darbštus ir sumanus ūkininkas. Atstatė 1923 m. audros išdraskytus pastatus, užveisė didelį 60 obelių ir vaismedžių sodą, augino daug gyvulių ir juos realizuodavo. Turėjo kuliarnąją mašiną, arklinę javų kertamąją, *fuktelį* ir kitus žemės ūkio padargus. Ūkio darbams kasmet samdydavo po penkis–šešis darbininkus, namuose laikė dvi tarnaites. Visiems dosniai mokėdavo, todėl visi mielai talkino vasaros darbuose.

Beveik po trijų vedybinio gyvenimo metų 1915 m. rugpjūčio 12 d. Onutė vyrui padovanojo dvynukus Antaną ir Feliksą. Tarp krikštėvių buvo pats Sudeikių parapijos klebonas Antanas Digaitis. Deja, Antanėlį Dievulis pasiėmė po mėnesio, Feliksiuką – po metų. Neišgyveno ir duktė Antanina (1918 09 19–1921 10 12), kurią krikštijo brolis Pranas Kaunelis su žmona Veronika. Ją uždusino kokliušas.

Užaugo vėliau gimęs sūnus Jonas, dukros Bronė ir Valė. Nesėkmės Pusbėdžių *palivarke* prasidėjo 1940-aisiais, kai Lietuvą pasigrobę sovietiniai okupantai iš Skrebių nurežė 50 ha žemės, 1943 m. rudenį jaučio perdurtas mirė pats ūkio savininkas Jonas Skrebė. 1944 m. traukiantis vokiečiams su jais išėjo sūnus Jonas (1923–1944), mokytis į Vilnių išvažiavo dukra Valerija (gim. 1920 m.). Nepakėlusią sielvarto ir nežinios 1947 m. į Užpalių kapines šalia tėvo vaikai nulydėjo ir motiną. Anūko Rimanto Šablinsko dėka jų kapavietę Dulkių giminės kvartale puošia šviesaus granito paminklas.

Liko *palivarke* vienut viena dukra Bronė Skrebytė (gim. 1916 12 03), kurios laukė nežinios pilnos dienos. Toji lemiamoji diena atėjo 1949 m. balandžio 27 d. Okupantai Bronę ištremė į Bodaibo miestą Irkutsko srityje vien už tai, kad buvo buožės dukra. Prie tos nelaimės purviną skundiko liežuvį prikišo Trumpalių kaimo gyventojas Anupras Žilėnas, melagingai paliudijęs, kad pas B. Skrebytę buvo užėję ginkluoti „banditai“ Tarvydas ir Vaitkevičius. Pasakė žinąs, kad jos brolis Jonas Skrebė, vokiečiams okupavus

Lietuvą, buvo baltųjų partizanų būryje, kad traukiantis iš Lietuvos vokiečiams, pabėgo su jais, dabar yra anglų zonoje ir susirašinėja su seserimi.

Čia tenka patikslinti, kad Jonas Skrebė nepasiekė nei anglų zonos, nei užjūrio. Po kautynių prie Sedos, rusų tankų išblaškyti Tėvynės apsaugos rinktinės vyrai susitelkė Šventojoje, beveik pasmerkti patekti rusų nelaisvėn. Tačiau juos gelbėjo pamario žvejai. Vilniuje gyvenusi sesuo Valerija Skrebytė-Juodienė (1920 08 26–2012), Vilniaus prekybos mokyklos dėstytoja, keturių kulinarijos knygų autorė, per Čikagos lietuvių dienraštį „Draugas“ 1958 m. bandė ieškoti brolio. Atsiliepė panašaus likimo draugas maždaug taip: „Neieškokite, nevarkite, Jonas Skrebė žuvo 1944 m. spalio 9 d. Baltijos jūroje. Tą dieną Šventosios uosto žvejai rizikavo mus nuplukdyti į Švediją. Pirmąjį laivą subombardavo aviacija, aš plaukiau kitu laivu, išlikau gyvas.“

Tremtyje Bronė Skrebytė ištekojo už Tado Šablinsko (1901–1985 01 02), ištremto iš Rokiškio rajono tais pačiais 1949 m. su broliu Jonu į Bodaibo. Būdami sumanūs specialistai (kalviai, sta-

liai, dailidės), broliai Širvinskai pasistatė namą dviem šeimoms ir gyveno iki išvykimo. Tadas ir Bronė Šablinskai atgavę laisvę 1959 m. vasarą sugrįžo Lietuvon su sūnumi Rimantu (gim. 1953 05 29) ir apsigyveno vyro namuose Rokiškio rajone, Obelių apylinkėje, Mikonių kaime, dirbo „Draugystės“ kolūkyje. Čia gyveno beveik iki paskutinio atodūso. Tadas Šablinskas ir jo žmona Bronė (mirė 2001 m. gegužės 10 d.) palaidoti Obelių miesto kapinėse.

Nuo 1982 m. Rokiškio rajone, Skemų kaime, gyvena Bronės Skrebytės sūnus inžinierius Rimantas Šablinskas su žmona Birute Prascienyte. Jų dėka aš turėjau galimybę giliau pažvelgti į Pusbėdžių *palivarko* ir jo savininkų likimus. Esu be galo dėkingas šiai šeimai – ji išsaugojo tėvų atminimą. Grįžęs iš tremties, Rimantas su motina nuvažiavo į Pusbėdžius, iš gražaus namo buvo belikę dilgėmis apaugę pamatai, užtat su pagarba ir džiaugsmu juos pasitiko kaimynai, padovanojo karvę ir atidavė išsaugotą prieškarinį Skrebių šeimos albumą. O ten neįkainojamos vertės nuotraukos. Tokiems žmonėms padėkos mažai,



Plati Skrebių ir Kaunelių giminė 1940 m. Pusbėdžių *palivarke*



Tadas ir Bronė (Skrebytė)
Šablinskai tremtyje
Bodaibo mieste
1952 m. birželio 16 d.



Tadas Šablinskas su žmona Brone Skrebyte ir sūneliu Rimantu
prie Kūčių stalo 1954 m. tremtyje Bodaibo mieste,
dešinėje – brolis Jonas Šablinskas



Sudeikių pavasarininkų kuopa su parapijos klebonu 1932 m. rugsėjo 19 d.
(šią nuotrauką Stasė Geleževičiūtė skyrė Bronei Skrebytei)



Jono Skrebės dukra Valerija Skrebytė su vyru Jurgiu Juodžiu Vilniuje

apie juos reikėtų rašyti knygas, pasakoti, kaip jie vertina ir saugo giminės atminimą.

R. ir B. Šablinskai užaugino, į gyvenimą išleido tris sūnus ir dukrą Birutę. Vidmantas – Kaune, Tadas, Rimas ir Birutė Arnašienė su šeimomis – Vilniuje. Tai tarsi nutolusi ir vėl atgijusi praeitis, kuri niekada nedingsta iš žmogaus gyvenimo, tik būtina atidžiai į ją pažvelgti ir išsaugoti.

O Pusbėdžio *palivarkas* dingo. Po karo Skrebių gyvenamajame name kurį laiką buvo pradinė mokykla, ją iškėlus, namas buvo nugriautas ir perkeltas į Su-deikių miestelį. Paskui kolūkis nugriovė ir likusius ūkio pastatus, iškirto obelis, išpjovė gražų ažuolyną. Ten, kur praeityje buvo soduose skendintis *palivarkas*, dabar brūzgynai ir krūmynai.

Parengė Lina NARČIENĖ



Birutės ir Rimanto Šablinskų šeima 2022 m.

Elvyra TAURAGNĖ

ATOKVĖPIS PER ANTANINES

I
*Vėl pratisas lietus nupjautą šieną merkia.
 Tarp smilgų vėl paklydo našlaitė gaisrana.
 Vėl kiškio ašarėlėm birželio pievos verkia...
 Ir sielą vėl užlieja minorinė gaida,
 Kai išgirsti lakštingalą. Kukli pilka vargdienė
 Su stebuklinga fleita niūniuoją mums pernakt.*

II
*Pažvelk, rytuos jau švinta
 Ir pamiškėm pašėlę strazdai vėl nesiliauja.
 O volungės per dieną vėl saulės rūbus dėvi.
 Ir vėl pulkais grėbėjos marguoja po lankas.
 O vakarop pravirgdo eglinį smuiką griežlės
 Kai po darbų sugryžęs prie šulinio prausies.*

III
*Vėl pakelės su topoliais, šiengaliais apkibusios
 Ir ratų vėžės nubarstytos ramunėmis ir smilgom.
 Ganykloj romiai atrajoja sugulę ant žolės galvijai
 O virš miškų aukštai užkopus
 vaiski žvaigždė Vakarė spindi.
 Susrūva tarsi tirštas rūkas į milžtuves čiurkšlėmis pienas
 Ir sklinda mėtų, naktinukių kvapas
 po pat palangėmis pasėtų.*

IV
*Toks trumpas tasai kaimiškas atokvėpis
 Prieš būsimešias vasaros kaitras,
 Prieš pat išplaukusių rugių žydėjimą
 Ir laukiančių darbymečių aistras.
 Dar ilsisi kombainai, tarsi laukų barkasai
 Kol šešeriopas grūdas nuo varpų atsiskirs.
 Tiktai senukas sargas taikingai pypkę papsi
 Trumpam, matyt, užsnūdęs, prieš užsklęstas duris.*

V
*Sumirkčiojo už vartų teleekranų šviesos,
 Suskimbčiojo prie tvartų rasoti kibirai
 Ir į motulės sterblę mažylių žvilgsniai tiesias,
 Kojelės nusilakstė, o miegas – lyg medus.
 Papieviais geros laumės vėl sapno skraistę atneša
 Ir vėl miglom suvystys,
 kol paryčiais gaidžiai giedoriai atsibus.*

PRIE SVĖDASŲ PAMINKLO

*Žvelgiu į tavo akmeninį veidą, sustingusiam granite
 sruvenančias raukšles ir drąsiai tvirtinu, kad tau
 taip pat, kaip Juodonių piliakalniui,
 kaip duburiuotąjam Alaušo ar Dviragio ežerui likimo lemta
 susimąsčiusiam stebėti ir mūsų laikmečio beribę kaitą.
 Suprasti, įsijausti, nuteisti ir tarsi tėvui vėl atleisti
 būties paženklintas klaidas, kurias tebekartoja žmonės
 ir mūrinėj gyvenvietėj išskylančioj ties pamirštųjų vienkiemių
 pradingusių seklyčių ir rentinių žaizda.*

*Juk taip dar neseniai ir tu regėjai,
 kaip vėl pulkais Berlyno linkui
 grįžo išsekinti suluošinti kareiviai,
 taip neseniai girdėjai motinų, senelių raudą,
 kai užkaltuos vagonuos link
 Sibiro tolybių į nežinią, į pražūtį, į badą, mirtį
 pasmerktųjų ešelonai buvo priversti sutikti kankinių likimą.*

*Juk tu taip pat atsimeni rugsėjį savoį gimtinėj,
 kada ne grūdus, o granatas sėjom
 šalia Kalvelių beržynėliais tįstančių,
 kada vidurnaktį kaip kunigas esi
 išpažinties maldoj išgąsdinto valstiečio
 kančių galgotas šalia gimto slenksčio dvasia
 ir kūnu iškentėjusio.*

*Bet vėlei žemę lankė nauji Pragiedruliai
 ir Laisvės varpas gaudė virš prisikėlusios Tėvynės,
 kada Trispalvė sužydėjo lyg ežerų vaivorykštė.
 Ir tau dabar, kaip niekada,
 brangiausias tapo žodis „Atgimimas“,
 kad tėviškės vėl skleidžiasi trapi vilties šviesa,
 kaip mėlynakis lino žiedas.
 Tegu sapnai prilys tikrovei, kurioj pralaimi Blogis.
 Te nenuvysta gėlės Svėdasų pašlaitėj
 prie tavo pilkojo kuklaus paminklo.*

*Tikėk, įpynei šešianytį liną į nenuvystančios šlovės
 vainiką ir kol linai žibės Malaišių slėniuose,
 tikėk ir tu, gerasis Vaižgante,
 su atviru žvilgsniu mums gyvas pasilikai,
 kaip vienas iš puikiausių plačiašakių qžuolų,
 išaugusių ties Aukštaitijos kaimų kryžkelėm.*

Kelių pradžia ir pabaiga, kur švyti dvasinių turtų šviesa

Visvaldas KULAKAUSKAS

Kovo 18 d. Panevėžyje Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ apdovanojo garsią Užpalių žirgininkę Viktoriją Jovarienę už filantropinę veiklą, ypač jaunų žmonių saviraiškos skatinimą, o po dviejų dienų užpalėnai ir svečiai, sugužėję į buvusias Užpalių dvaro arklides, vietinių labiau žinomas *kamenyčios* vardu, džiaugėsi savo garbės pilietės įvertinimu.

Didelė širdis ne tik žirgams

Viena iš renginio vedėjų Utenos trečiojo amžiaus universiteto Užpalių fakulteto vadovė Birutė Masonienė susirinkusiems priminė, kad vasario 13 d. posėdyje G. Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisija apsvartė pateiktus kandidatus ir slapto balsavimu išrinko 2024 m. šio medaliu laureatus. Šis medalis Seimo valdybos sprendimu įsteigtas 2011 m. Norint pagerbti iškilią G. Petkevičaitės-Bitės asmenybę,

jis skiriamas siekiant skatinti Lietuvos visuomenę dirbti valstybės labui ir jos gerovei, stengiantis įgyvendinti pozityvias idėjas, brandinančias visuomenės pilietiškumą, tautinę savimonę ir kultūrinį sąmoningumą.

Kita renginio vedėja, Utenos A. ir M. Miškinų viešosios bibliotekos Užpalių padalinio bibliotekininkė Vida Juškienė, kalbėdama apie žirgus laureatės širdyje, nepamiršo paminėti ir visuomenininkės didelės širdies bei vaišingumo. Utenos trečiojo amžiaus universiteto Užpalių fakulteto vardu ji sveikino žirgininkę ir kvietė įsiliesti į šią senjorų mokyklą.

„Mūsų kepta duonelė, bandelės, paragaukite ir naminio sviesto, sūrių. Labai mėgstu bulvių košę su pienu. Kam? Gal kam atnešti?“ – taip ne vieno žodžiais V. Jovarienė citavo B. Masonienę ir stebėjosi: „Vaišina mi ir priimami kaip mielais svečiai visi, tarsi tokių kaip mes daugiau ir nebūtų. Iš kur tas gerumas? Iš kur ta vidinė jėga? Iš kur ta išmintis? Bet apie save Viktorija kalba nedaug, daugiausia – apie aplinką, žmonių gyvenimą.“

V. Juškienė parodė Viktorijos Aprimaitės ir Viktorijos Urbonaitės knygą „Vakaro istorijos Lietuvos mergaitėms: 100 istorijų apie Lietuvos moteris“, kurioje šalia tokių Lietuvos iškilių asmenybių kaip Emilija Pliaterytė, Marija Gimbutienė, Rūta Šepetytys aprašyta ir trumpa V. Jovarienės gyvenimo istorija, bei paskaitė trumpą ištrauką: „Viktorija buvo visai visai mažytė, ant tėvelio arklių užsiropšdavo įsitvėrusi žirgo karčių. Pirmą kartą šitas nuotykis, aišku, baigėsi lazdyno krūmuose, bet ji tik juokėsi ir toliau stengėsi susidraugauti su šiais gražiais, dideliais gyvūnais. Jai taip patiko jodinėti, kad vos tik paaugusi, jau pralenkdamo suaugusius vyrus, drūtus kaimo vyrus. Ir Viktorija savo gyvenimo be žirgų pradėjo jau ir nebeįsivaizduoti. O žirgai mylėjo ją, suprato, ką ji jaučia, ką galvoja, ir paklusdavo jai.“

Dvasinių vertybių lobynas

Pasveikinti laureatės atvyko Utenos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus specialistai. Vyr. specialistė Jūratė Misiūnienė *kamenyčios* šeimininkei įteikė Utenos krašto žymių žmonių – Reginos Katinaitės-Lumpickienės, Kastyčio Bariso, Arvydo Šaltenio, Rimanto Žvirblio – rekomendacijas, kurios buvo pateiktos G. Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ kandidatų vertinimo komisijai. Kita Kultūros skyriaus vyr. specialistė Regina Skomskienė žirgininkei padovanojo medinę lazda su žirgo galva, tikėdamasi, kad šis daiktas, iki papildydamas visuomenininkės muziejų, dar spės būti panaudotas ir pagal paskirtį. Taip pat padovanojo savo knygą „Moris“, kurioje aprašyta žirgą Morį autorės tėvui 1992 m. padovanojo pati žirgininkė.

V. Jovarienę sveikinę Užpalių gimnazijos atstovai dėkojo visuomenininkei už vaikams surengtas edukacijas, įvairius renginius, literatūros, istorijos pamokas, pavasario žygius. 2014 m. ji padėjo gimnazistams įgyvendinti projektą „Kurkime respubliką“, kurio rezultatas – atnaujintas dar 1973 m. senosiose Užpalių kapinėse pastatytas koplytstulpis 1863 m. sukilėliams ir sukilėlių vadui Povilui Červinskiui atminti. „Dėkojame Jums už etnokultūros ir patriotiškumo puoselėjimą, bendravimą ir bendradarbiavimą tiek su jaunimu, tiek su brandaus amžiaus žmonėmis, už svetingumą, dalijimąsi sukaupta patirtimi, asmeninį pavyzdį, skatinantį domėjimąsi, pažinimą bei darnų gyvenimo būdą“, – gimnazijos vardu kalbėjo mokyklos psichologė Iliuminata Gaigalaitė, o geografijos mokytojas Giedrius Indrašius susirinkusiems pateikė visai neseną „liudijimą“ apie užpaliečių viešnagę Valdovų rūmuose: „Kai pasakėme, kad esame iš Užpalių gimnazijos, tai girdė: „O, Užpaliai! Tai turbūt ten, kur žirgininkė Viktorija Jovarienė? Oi, gera brigadininkė (1965–1994 m. V. Jovarienė dirbo Užpalių kolūkyje – aut. past.) buvo – taip



Nors Viktorija Jovarienė nebuvo linkusi perdėti savo nuopelnų, bet tryško šmaikštumu ir negailėjo šiltų žodžių kitiems

Birutė Masonienė pasakojo, kad Viktorija gimė Onos ir Justino Rastenių šeimoje. Meilė žirgams – iš tėvo. Jis buvo garsus XX a. pr. žirgininkas, apie 15 metų tarnavo žirgyne Maskvoje. Buvo kalvis, račius, rimorius. Iš ten nusisamdęs traukinio vagoną iki Ignalinos atsivežė Orlovo ristūną. Tai jam kainavo beveik visus uždirbtus pinigus, bet galbūt jį šis pirkinys išgelbėjo nuo tremties, nes neliko pinigų žemei pirkti. Tėvo daiktai užima garbingą vietą dukters įkurtame muziejuje.

Užpalių miestelio centre 1802 m. buvo pastatytas Sapiegų pastatas, dabar žinomas kamenyčios vardu. Jame įrengtos istorinės erdvės: kamara mergelam, stanela žirgui, menė tėveliukui, vazaunia, klasė ir kt. Čia gausu eksponatų žirgų tema. Pirmieji atvežti iš tėviškės Degutinių kaimo (Saldutiškio sen.). Dauguma tokių, kokių Lietuvoje nerastume, pavyzdžiui, XIX a. pab. sportinio vežimo ratai. Tiesa, dabar iš jų padaryti šviestuvai, kad būtų galima geriau pamatyti, kokie jie buvo. Tarp muziejuje laikomų eksponatų – tapybos darbai, gobelenai, drabužiai, medžio drožiniai, skulptūrėlės, papuošalai, žaislai, suvenyrai ir t. t. Žirgai išpiešti ant langinių, indų, netgi atsispindi Utenos tautodailininkės Odetos Tumėnaitės-Bražėnienės karpiniuose. Muziejuje galima rasti ir plūgų, akėčių, daug kitų padargų.



Viktorijos Jovarienės apdovanojimas – Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medalis „Tarnaukite Lietuvai“



Viktorija Jovariene 1968 m. liepos 14 d. Utenoje po varžybų su žirgu Žoliu

organizuodavo darbą, kad net bulvių laukas dulkėdavo!“

Užpalių garbės piliečių vardu V. Jovarienę pagerbė ir rašytojas Vytautas Indrašius su visuomenininke Nijole Rimkevičiene, kuri palygino žirgininkę ir su darbščia skruzdėlyte, ir su išmintinga bitele, sukrovusia dvasinių vertybių lobyną, skirtą lietuvių tautos žmonėms, stiprinantiems savo savimone. O aktyvi kraštiečių ir gera V. Jovarienės draugė Verutė Keblienė teigė, kad pasaulyje yra šeši geriausi gydytojai (saulė, oras, poilsis, pagarba, meilė, draugai), ir, įteikusi „sveikatos eliksyrą“, linkėjo būti žvaliai, kūrybingai ir kad šie gydytojai niekada neapleisų.

Užpalių deimančiukas

Anot užpalėno Juozo Pavilionio, koks teišus buvo iš netolimo Svėdasų krašto kilęs rašytojas Juozas Tumas-Vaižgantas, sakydamas, kad kiekvienas kraštas turi savo deimančiuką. Svėdasai turėjo J. Tumą-Vaižgantą, Vyžuonos – Algirdą Indrašių, Leliūnai tebeturi V. Valiušį, o Užpaliai – V. Jovarienę. Pabrėždamas, kad žymi žirgininkė dar nesusišlavė visų įmanomų apdovanojimų, kuriems padėti pas ją vietos tikrai dar apstu, palinkėjo laimės ir begalinio noro gyventi bei, įtraukdamas ir susirinkusiuosius, pratęsė sveikinimo žodį eilėmis:

„Pašėlusi jaunystė – praeity, Anūkai kreipiasi *senoliai*, Ir žingsniai mūsų netokie tvirti, Bet dar vis tiek gyventi noris. // Ir prie žemelės vis žemyn, žemyn, Daugėja metų, auga savoris, Kažkur pradingsta dėme-

sys, Bet dar vis tiek gyventi noris. // Ir virškinam sunkiau mūs viduriai, Ir retkarčiais gadinam orą, Negalim valgyti sūriai, Bet dar vis tiek gyventi noris. // Pavargstame dažniau, judėt sunku Ir dieną poilsis mums brolis, Apeinam pramogas lanku, Bet dar vis tiek gyventi noris. // Nors sėdime prie stalo tarp visų, Įtaiso nuošaliai mus porą Ir užsidarom, kai lauke vėsu, Bet dar vis tiek gyventi noris. // <...> Gal širdyje ir esame jauni, Ir bandome mes jaustis oriai, Bet laikmečio tėkmė srauni Mus neša ten, kur mes nenorim.“

Kaniūkų kaimo bendruomenės pirmininkas Virginijus Keraminas V. Jovarienei nelinkėjo nei sveikatos, nei turtų, tik didelės sėkmės, nes visi plaukė garsiuoju „Titaniku“, nepaisant to, kad buvo *bagoti*, neišvengė mirties – pritrūko sėkmės. „Ir dar noriu pasakyti, Viktorija. Jeigu Jūs galvojate, kad čia žmonės eina Jūsų apšviest, ne – žmonės eina į šviesą. Ačiū Jums“, – su šypsena trumpą sveikinimą baigė Kaniūkų ūkininkas.

Asta Motūzienė, atstovaujanti Užpalių kanklininkų ansamblui „Pasagėlė“ ir Anykščių kultūros centro tradicinių kanklininkų vardu dėkojo už „jos gerą ir plačią širdį, už tai, kad kelio pradžia ir pabaiga“ jos sodyboje. Taip pat perdavė „gražiausius žodžius, stipriausius apkabinimus ir visokius kitokius gėrius“ nuo profesoriaus A. Vyžinto, negalėjusio atvažiuoti dėl sveikatos.

„Aš visada su jumis“

Prispirta vedėjos V. Juškienės V. Jovarienė

greitai atpalaidavo liežuvį ir papasakojo apie vertingiausią varžybose laimėtą medalį. Vienose rungtyse teisėjai apsiriko, ir lenktyniautoja liko be medalio. Nėjo aiškintis, nes nebuvo tais laikais įprasta kelti vėjo dėl tokių dalykų. „Tykiai apsiašarojusi“, širdy labai išgyvendama parvažiavo namo ir čia nustebė – laukė jos medalis! Skulptorės Onos Šuminaitės-Jurkienės išdrožtas žirgas laurų vainiko fone. Jokia prizinė vieta nebuvo nurodyta – tiesiog skirtas Viktorijai. Žirgininkė pripažino, kad jai nebuvo nusispjauti, ar laimėti, ar ne – azartiška sportininkė troško pergalės, todėl, nors ir neoficialus, medalis labai pamalonino lenktynininkei širdį ir dabar užima garbingą vietą jos pačios įkurtame Arklininkystės ir etnografijos muziejuje. Tas medalis jai simbolizuoja ir teisybę, kuri visada nugalė ir žirgininkei asocijuojasi su Sartų ežero, ant kurio daug metų dalyvavo žirgų varžybose, legenda, kai piktas ponas, norėjęs paveržti baudžiauninko nuotaką, nugarmėjo su visu dvylikos sarčių kininiu gėlmėn.

Papasakojo V. Jovarienė ir „humorėlį“, nutikusių pirmųjų jos varžybų 1966 m. metu: „Man, kaip brigadininkui-agronomui, buvo duotas toks arkliukas Varpelis. Varpelis taip plonai žvangdavo, kad net negaliu atkurti jo žvangimo! Sustojau ir nebebėga. Kas man daryt? Nušokau, uždėjau jam pavadį ir aš bėgte! O jisai, žiūriu, lapsi paskui mane! Taip ir atbėgom abu. Tai irgi nelikau nepamatyta ir užmiršta už racionalumą.“

V. Juškienė užsiminė apie apleistame Už-



Kamenyčios langus puošia Odetos Tumėnaitės-Bražėnienės karpiniai

palių aerodrome žirgininkės iniciatyva įkurtą hipodromą, o pati laureatė su nostalgija prisiminė tuos laikus, kiek apgailestaudama, kad dabar teliko pusė žirgų lenktynėms skirtą plotą. Kita vertus, negalėjo nepasidžiaugti, kad jame vyksta nuostabios naktigonės.

Baigiant oficialiąją dalį garsioji Užpalių žirgininkė prisiminė sunkią vaikystę, kai vienintelei karvutei šurkščią viksvą reikėjo tempti iš *balos*, o arkliai visai buvo atimti. Tuo metu Kirdeikių kolūkio agronomė jodinėjo darbe „nuostabiai gražiu“ obuolmušiu sarčiu. Ir nutarė mergaitė, kad bus agronome, visad turės žirgą. Po vidurinės ji įstojo į Buivydiškių žemės ūkio technikumą (Vilniaus r.), o jį baigusi, pirmiausia „įsitvėrė žirgų, kad visi jų turėtų“.

Visuomenininkė kvietė visus naudotis *kamenyčios* sale, kitomis erdvėmis, prašė nesidrovėti ir tįsti įvairius eksponatus, kurių jai vis maža... Žirgininkė sakė kai kuriuos biografinius faktus užsirašanti ir netgi turinti „tokių vaizdelių, kad būk sveikas“, todėl tikisi, kad progų susitikti ir pasidalyti jais bus dar ne viena. „Na, o aš visada su jumis“, – šypsodamasi baigė V. Jovarienė.

Atsiimdama garbingą apdovanojimą Panevėžio kultūros centro salės scenoje Viktorija Jovarienė uteniškės poetės Reginos Katinaitės-Lumpickienės eilėmis save palygino su ta, kuri vis siekia nuo gyvenimo obels nusiskinti dar vieną obuolį.

*Jau metų virtinį nuloje šunys
o rutinėjas žvaigždes in panuovalia
ir tu vis tiek da nori obalia
na tas šakas kur pre viršūnes.*

Anot laureatės, eilėraštukas labai patiko jai apdovanojimą įteikusiai Seimo Pirmininkei Viktorijai Čmilytei-Nielsen. O autoriaus vardo klausė ne vienas.



Rašytojas Vytautas Indrašius Viktorijai Jovarienei palinkėjo, kad jos istorinis palikimas niekada nebūtų užmirštas (ir būtų užpalėnų gerbiamas) ir kad žirgininkę lydėtų Dievo sveikata



Pasidžiaugti Užpalių garbės pilietės įvertinimu vietos gyventojai ir svečiai sugužėjo į buvusias dvaro arklides, vietinių labiau žinomas *kamenyčios* vardu

Aukštaitijos nacionalinis parkas mini 50-metį

Marija GAREJEVA

Aukštaitijos nacionalinis parkas – pirmasis nacionalinis parkas Lietuvos teritorijoje, įkurtas 1974 metais Aukštaitijos rytinėje dalyje. Tad šiais metais minimas šios saugomos teritorijos 50-metis.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Aukštaitijos nacionalinio parko teritorija užima 40 570 hektarų plotą ir garsėja kaip svarbiausia šalies ekologinio turizmo vietovė. Gamtos ir kelionių mylėtojus ji traukia švariais ežerais, sujungtais vaizdingomis protakomis, etnografiniais kaimais, raiškiomis žemės paviršiaus formomis, miškų gausa ir gamtos harmonija.

Pasak Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos, kuruojančios Lietuvos nacionalinius ir regioninius parkus vadovės dr. Agnės Jasinauviūtės, Aukštaitijos nacionalinio parko ištakas galima atrasti dar 1960 metais, kai buvo įsteigti Ignalinos kraštovaizdžio ir Ažvinčių girios botani-

nis-zoologinis draustiniai, vėliau tapę nacionalinio parko branduoliu.

Profesoriaus Česlovo Kudabos ir dar keleto gamtosaugos autoritetų iniciatyva 1974 m. kovo 29 d. buvo patvirtinta pirmoji Lietuvos nacionalinio parko planavimo schema. Ši diena ir laikoma parko gimtadieniu. Buvusiam LTSR parkui Aukštaitijos nacionalinio parko vardas suteiktas 1991 metais, Lietuvai atgavus nepriklausomybę.

Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijos paviršių suformavo ledynai, visiškai pasitraukę tik prieš 14 tūkstančių metų, todėl reljefas yra labai raižytas ir įvai-



Taurapilio piliakalnis iš paukščio skrydžio

Piliakalnis įrengtas Tauragnų ežero pietiniame krante, dabartinėje Aukštaitijos nacionalinio parko, Tauragno kraštovaizdžio draustinio teritorijoje. Taurapilio piliakalnis su gyvenviete datuojami. I t-mečiu po Kr. – XV a. po Kr. vid., XVI-XIX a. po Kr. Tyrinėjimu metu kultūriniame sluoksnyje rastos krosnies liekanos, archeologiniai radiniai, nedegintų mirusiųjų kapai (vienas XVI a. pirmosios pusės kapas ištirtas). Kultūros vertybių registre šiam objektui suteiktas paminklo statusas. Taurapilis – tai senieji Tauragnai. Ant šio piliakalnio stovėjo Tauragnų pilis, paminėta 1373 m., kai šalia pilies buvo apsistoję kraštą niokojusi Livonijos ordino kariuomenė. 1433 m. Livonijos ordinas pilį sudegino. Išlikę pasakojimai, kad po kalnu yra užkeikta bažnyčia. Padavimas byloja, kad sykį vienas drąsuolis žiūrėjęs pro skylę kalne ir pamatęs apleistą bažnyčią su apgriuvusiais altoriais, bet vargonai groję. Šv. Jono naktį, lygiai per vidurnaktį, jei kas netyčia eina pro kalną, kalnas atsiveria ir pasimato bažnyčia, pasigirsta giedojimai, muzika, bet tai trunka tik sekundę...

rus. Paskutiniojo apledėjimo metu susidarė ežeringos moreninės aukštumos. Parko kraštovaizdžio įžymybė – kaip slobino ketera išsidriekęs ledyno pakraštį ženklintis Šiliniškių gūbrys su Ginučių, Papilia-kalnės piliakalniais ir Ladakalnio kalva iš visų pusių apsupta ežerų.

Ledynmečio palikimas – 127 parko ežerai, ežerėliai, besijungiantys protakomis ir upeliais. Didžiausias parko ežeras yra Kretuonas – 829 ha. Tauragno ežeras yra giliausias ne tik Aukštaitijos nacionaliniame parke, bet ir visoje Lietuvoje (gylis – 62,1 m). Aukščiausios viršukalnės Tauragnų ežero apylinkėse siekia per 245,8 metrų, o žemiausios įdubos užlietos ežerų iki 62 metrų gylio. Šių aukščių amplitudės ribose išsitenka didžiulė viso Aukštaitijos nacionalinio parko paviršiaus mozaika: kalvagūbriai, dubakloniai, terasos, slėniai, lygumos...

Savita šios saugomos teritorijos geomorfologinė praeitis sukūrė palankias sąlygas gamtinei įvairovei. Čia galima atrasti beveik visų Lietuvoje esančių gamtos buveinių ir dirvožemių tipus, todėl Aukštaitijos nacionaliniame parke auga tiek stepių, tiek tundrų augalija. Čia prieglobstį randa netgi labai retos, saugomos paukščių, gyvūnų ir augalų rūšys – galima pasigrožėti ne tik laukinėmis orchidėjomis, bet ir išvysti vilką, lūšį, išgirsti uralinę pelėdą...

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos vadovas Gedas Kukanauskas primena, kad



Vandens lėlija – Aukštaitijos nacionalinio parko simbolis

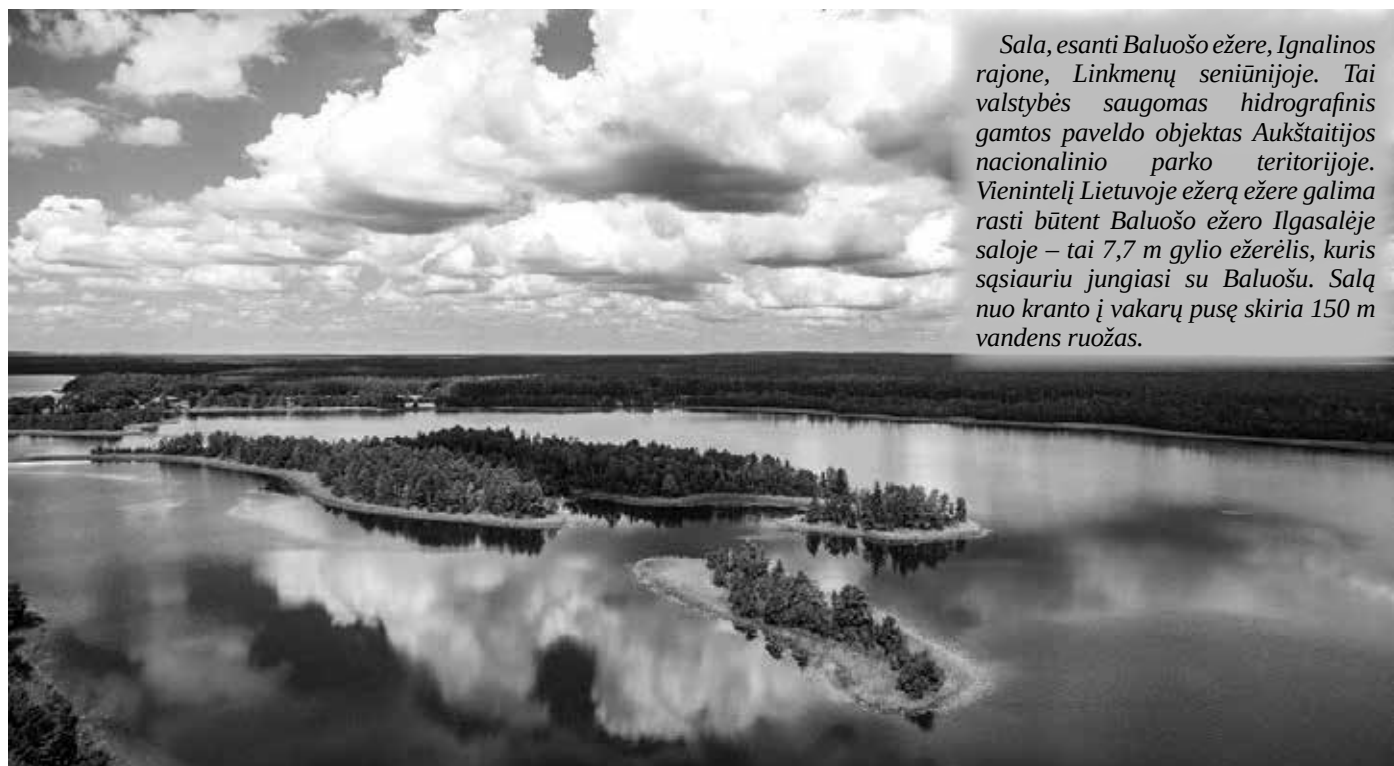
Aukštaitijos nacionalinis parkas pasižymi išskirtiniu gamtos ir kultūros paveldo objektų savitumu ir gausa bei ypač dideliu turistiniu potencialu. Kompleksinės ir išskirtinės kraštovaizdžio vertės požiūriu Aukštaitijos nacionalinis parkas priskiriamas aukščiausiai kategorijai.

Aukštaitijos nacionalinis parkas įkurtas siekiant išsaugoti Aukštaitijos etnokultūrinės srities gamtinius ir kultūrinius savitu-

mus bei juos tausojančiai naudoti, skleisti gamtos saugos idėjas ir ugdyti ekologinį sąmoningumą.

Keičiantis laikmečiams bei vietinių žmonių gyvenimo būdui, per 50 metų įveikta nemažai iššūkių, nudirbta daugybė gamtos sauginių darbų šios saugomos teritorijos labui.

Parengė Lina NARČIENĖ



Sala, esanti Baluošo ežere, Ignalinos rajone, Linkmenų seniūnijoje. Tai valstybės saugomas hidrografinis gamtos paveldo objektas Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje. Vienintelį Lietuvoje ežerą ežere galima rasti būtent Baluošo ežero Ilgasalėje saloje – tai 7,7 m gylio ežerėlis, kuris sąsiauriu jungiasi su Baluošu. Salą nuo kranto į vakarų pusę skiria 150 m vandens ruožas.

Baluošo ežero Ilgasalė sala

Išgyvenusi meilę kunigui, paklajojusi po pasaulį, pajuto pašaukimą tapti mirties dula

Daiva ČEPĖNIENĖ

Kas yra pribuvėja žino dažnas, tačiau kokią misiją atlieka mirties dula, turbūt aišku ne kiekvienam. Kaimyniniame Zarasų rajone gyvena moteris, išmaišiusi pasaulį ir perpildžiusi savo gyvenimo taurę įvairiomis patirtimis. Ištroskusi ramybės ir tylos, ji grįžo į gimtą kraštą, pradėjo organizuoti stovyklas, edukacijas savo Mozaikų sodyboje, esančioje Biržūnų kaime, bei tapo mirties dula. Apie gyvenimo vingius, praradimus ir atradimus moteris mielai sutiko papasakoti mūsų skaitytojams.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Atsisveikinimą su mirusiu artimuoju Dovilė Vitkevičiūtė pataria rengti negalvojant apie tai, ką pasakys aplinkiniai

Pamilo kunigą

Dovilė Vitkevičiūtė dar besimokydama dvyliktoje klasėje tapo mama. Tuo metu šis įvykis sukėlė daug atgarsių, mat paauglė susilaukė kūdikio nuo kunigo, kuris jai tuo metu dėstė tikybą. Merginos pažintis su dvasininku pakeitė jų abiejų gyvenimą. Vyras metė kunigystę, vedė Dovilę, pora susilaukė dviejų dukrų. Deja šeimai buvo lemta iširti, nes kunigo gyvenimo kelyje pasitaikė kita moteris.

„Kai susipažinom, man buvo 16 metų, kai išsiskyrėm – 24-eri. Metus laiko dar bandžiau išsaugoti santuoką, kol pagaliau supratau, kad jo širdis priklauso kitai“, – atviravo pašnekovė.

Po skyrybų kelerius metus pagyvenusi viena, moteris susipažino su Zarasuose viešėjusiu kaimyninės Lenkijos Zdunska Volia miesto meru. Netrukus tarp poros užsimezgė draugystė ir užgimė jausmai. Po metų Dovilė išvyko į Lenkiją ir ištėkėjo antrą kartą bei susilaukė dar dviejų dukterų. Tačiau ir antroji moters santuoka trukusi 10 metų iširo. Po skyrybų moteris liko gyventi Lenkijoje, vystė ten pradėtą verslą, daug keliavo po įvairias pasaulio šalis verslo reikalais, tačiau 2020-ųjų pavasarį grįžo į savo gimtą kraštą.

„Prasidėjus karantinui niekas negalėjo pasakyti, kiek laiko tokia situacija tęsis. Pasiūliau dukroms kartu važiuoti į Lietuvą. Svarstėme, kad kaime bent po kiemą laisvai vaikščiosime, o esant bėdai dar ir daržovių užsiauginsime. Taigi surizikavome“, – apie sugrįžimą į Lietuvą pasakojo moteris.

Atrado palaimos vietą

Keliaudama po pasaulį moteris suprato, kad žmonės, ypač gyvenantys didmiesčiuose, yra labai pervargę, ir jiems, kaip ir

jai pačiai, reikia tylos bei *detokso* nuo civilizacijos. Prasidėjus pandemijai ore pakibo moters turimas verslas, be to, Lenkija, kaip sakė pašnekovė, nebuvo svajonių šalis, kurioje ji norėtų likti gyventi. Taigi ji grįžo į Lietuvą. Sodybą Biržūnų kaime buvo nusipirkusi dar tuomet, kai gyveno santuokoje su antruoju vyru. Jis mėgo poilsį šiame krašte, o Dovilei šis kraštas buvo brangus dėl savo šaknų. Po skyrybų sodyba gimtajame krašte atiteko Dovilei.

„Tyla, tamsa, žmonių nebuvimas šitame kaime po visų *šanchajų, dubajų* man tapo palaimos vieta. Taigi nusprendžiau uždirbtus pinigus investuoti į šią sodybą ir pradėti čia rengti tarptautines stovyklas, kur galima atgauti tiek fizines, tiek dvasines jėgas. Pati buvau pervargusi, tai turbūt ir kitiems norėjau sukurti vietą ramybei, apšilimui. Norėjau sukurti tai, ko pati labiausiai norėjau“, – pasakojo Dovilė.

Pašnekovė džiaugiasi, kad ją, atvykusią, vietos žmonės priėmė draugiškai, mat ji šiame krašte sava ir daug kam pažįstama nuo vaikystės.

Zarasų rajone, Biržūnų kaime, Dovilė Vitkevičiūtė įkūrė Mozaikų sodybą, kurioje priima svečius, organizuoja įvairias edukacijas



Dovilė Vitkevičiūtė su scenos draugu gitaristu Aidu Norvaišu sukūrė dainuojamosios poezijos duetą „Dūzgana“

„Nors tuomet gyvenau Zarasuose, bet dalyvaudama saviveikloje buvau žinoma iš sceninių renginių ir pan. Čia gyvena labai geri žmonės. O mieste dažnai ir vienoje laiptinėje gyvenantys kaimynai vienas kito nepažįsta“, – atviravo moteris.

Taigi atvažiavusi čia Dovilė netrukus sulaukė ir darbo pasiūlymų. Aplinkinių bažnyčių klebonai Dovilei siūlė vargonuoti, kultūros centre buvo siūloma vadovauti saviveiklos kolektyvui. Moteris ir vargonais griežė, ir folkloro kolektyvui vadovavo, tačiau galiausiai pasiliko tik tas veiklas, kur, kaip pati sakė, jaučiasi geriausiai. Dar prieš 20 metų Dovilė su scenos draugu gitaristu Aidu Norvaišu buvo sukūrę dainuojamosios poezijos duetą „Dūzgana“. Tačiau po metų veiklos duetas iširo. Po daugelio metų, išgyvenusi antrą santuokos griūtį ir grįžusi į Lietuvą, Dovilė ir gitaristas A. Norvaišas vėl surado vienas kitą ir nusprendė atgaivinti seną veiklą, senas dainas.

„Esame sukūrę naujų dainų. Turime dainų ciklą „12 meilės mėnesių Zarasuose“, – apie vieną iš širdžiai artimų veiklų pasakojo pašnekovė. Moteris taip pat dirba Visagino kultūros centre renginių organizatore, savo

sodyboje su bendramintėmis organizuoja mozaikų, senovinių prausynų edukacijas, mergvakario apeigas, fotosesijas ir kt.

Ėmėsi sielovadinės veiklos

Dar viena Dovelės širdžiai artima veikla – sielovada. Moteris save vadiną mirties dula, ji ne tik dalyvauja šermenyse, laidotuvėse, meldžiasi, gieda ar atlieka mirusiojo palydėjimo apeigas, bet taip pat suteikia ir pagūdą, dvasinius pokalbius artėjantiems prie mirties slenksčio, dvasinį palaikymą gedintiems. Artimųjų pageidavimu paruošia atsisveikinimo su velioniu kalbą, groja kanklėmis. Laidotuvėse dula, artimiesiems pageidaujant, atlieka velionio mėgstamas dainas. Dainų žodžiai, net jeigu jos yra gana linksmos, atsisveikinimo kontekste nuskamba visai kitaip nei įprasta, o kartais paliečia artimųjų širdis labiau nei giesmės. Pasak pašnekovės, giedojimo esmė yra pakylėti žmones nuo kapo duobės tamsos į dangų, kad atsisveikinimas būtų šviesesnis.

Mirties dula save vadinanti moteris pataria per laidotuves nevengti liūdesio. Ji pastebi, kaip neretai velionio artimieji dvasinį netekties skausmą malšina rami-

namaisiais vaistais. Moteris sako, kad nuo skausmo tokiu būdu pabėgti nepavyks, sielvartą iškęsti vis tiek teks.

Atsisveikinimą su mirusiu artimuoju pašnekovė pataria rengti negalvojant apie tai, ką pasakys aplinkiniai. Svarbiausia suprasti, kad tai – paskutinė velionio gyvenimo šventė ir ji, kaip tikino Dovilė, turi būti tokia, kokia jam pačiam būtų patikusi.

Pašnekovė įvardijo septynis žingsnius, kurie palengvina atsisveikinimą su mirusiuoju. Jie panašūs į psichologų išskiriamas gedėjimo stadijas. Šių žingsnių permąstymas gali padėti ne tik tiems, kurie išgyvena netektį, bet ir tiems, kurie ją patyrė seniau, bet jų širdis vis dar neranda ramybės. Pirmas žingsnis – **atleidimas**.

„Kaip rašoma evangelijoje: „Tėve, atleisk jiems, nes jie nežino, ką daro.“ Kiekvieno mirštančiojo artimieji pajunta didesnę ar mažesnę kaltę dėl to, kad kažko nepadarė arba padarė ne taip, kaip reikėjo, ir jau nieko negali pakeisti. Kadangi nieko pakeisti neišeina, teliaka sau ar kitam už tai atleisti. Kai kaltės jausmas ypač stiprus, rekomenduojama savita terapija – kelias dienas rankoje nuolat nešiojamas akmuo, kaip tos kaltės simbolis, o ga-



Dovilė Vitkevičiūtė, išgyvenusi dviejų santuokų griūtį, tapo mirties dula



Po gyvenimo klajonių ir kelionių atradusi ramybę pati, Dovilė Vitkevičiūtė ramybę padeda rasti ir tiems, kas patiria sunkius dvasinius išgyvenimus



Mozaikų iš keramikos kūrimo edukacijos akimirka

liausiai jis išmetamas į vandenį ar į pievą. Atsikračius naštos – palengvėja. Taip pat gali padėti ir laiško mirusiajam rašymas“, – pasakojo moteris.

Antras žingsnis yra **viltis**. Tikintieji, bet neretai ir netikintieji įgauna tikėjimo viltį, kad kažkada vėliau, tegul ir būdami kitame pavidale, su prarastu artimuoju vėl susitiks.

Trečias yra **pasirūpinimo artimaisiais** žingsnis.

„Senesni žmonės prieš mirtį dažnai pasirūpina palikimo klausimais, ir tuo, kad likę vieni artimieji vieni kitus paglobotų ir neturėtų pagrindo nesutarimams. Kažkas turėtų perimti ir pratęsti šeimos tradicijas“, – apie atsisveikinimo su mirusiuoju žingsnių seką aiškino moteris.

Ketvirtas žingsnis – **vienišumas**. Atsidūrus ties netekties riba labai išryškėja vienvietės jausmas. Dovilės teigimu, iš vienos pusės, visada esame vieni, iš kitos,

galima sakyti, kad niekada nesame vieni, nes dvasinis pasaulis visada yra su mumis.

Penktas žingsnis – **noras gyventi**.

„Net ir seniems žmonėms, kurie sako, kaip nuo visko pavargo ir nori greičiau palikti šį pasaulį, mirčiai priartėjus kyla nenumaldomas noras dar truputį pagyventi – toks yra kiekvieno iš mūsų prigimtinis instinktas. Išėjimą palengvina žinojimas, kad perėjus į kitą pasaulį, susitiksi su seniau mirusiais artimaisiais. Kai kurie mirštantieji paskutinėmis gyvenimo valandomis net sako, kad juos jau mato“, – teigė mirties dula.

Šeštas – **susitaikymas**. Ties šiuo žingsniu telieka suprasti, kad viskas, ką žmogus galėjo padaryti, jau padarė, ką turėjo patirti – patyrė, ką galėjo duoti kitiems – davė. Tačiau su gyvaisiais jis ir toliau pasiliks jų mintyse, sapnuose ir pan.

Paskutinis septintas žingsnis – **perėjimas**

mas į anapus. Pasak moters, į šį skausmingą faktą galima žvelgti su viltimi, kad žmogus miršta žemėje, bet gimsta danguje, kur sutiks Viešpatį ir kadaise prarastus artimuosius. Mirties akivaizdoje, pasak pašnekovės, svarbus ir dėkingumas. Padėkoti turime už mirusiojo gyvenimą, už bendrus išgyvenimus, už jo pastangas, už viską, ką jis savyje ir kituose išugdė. Taigi po gyvenimo klajonių ir kelionių atradusi ramybę pati, Dovilė ramybę padeda rasti ir tiems, kas patiria sunkius dvasinius išgyvenimus.

„Visas gyvenimo džiaugsmas yra mūmyse. Tu gali jaustis vienišas didmiesčio minioje, vienišas santykiuose, o gali būti laimingas ir gyvendamas vidury miško. Tai aš ir esu pastarasis variantas“, – pasakojo D. Vitkevičiūtė ir žadėjo daugiau pasakojimų apie savo gyvenimą kada nors užrašyti knygoje.

Nuvilnijo jubiliejiniai „Poezijos pavasario“ skaitymai

Inesa DUMBRAVIENĖ

Poezija yra tarsi sielos balsas, kur kiekvienas žodis tampa garsu, o kiekviena eilutė – melodija. Žydinčių alyvų ir mirguliuojančių ežerų fone, Zarasų rajono savivaldybės viešoji biblioteka atvėrė duris poezijos paukštei. Šiomet tarptautinis poezijos festivalis „Poezijos pavasaris 2024“ – jubiliejinis. Jau 60-ąją kartą Lietuvoje ir 40-ąją kartą Zarasuose pražydo gražiausiomis poetų eilėmis.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Šventėje dalyvavo šauni poetų ir skaitytojų kompanija: jaunas Lietuvos kūrėjas Linas Daugėla, bibliotekos bičiulis, poetas Justas Jasėnas, rašytoja, menininkė Renata Karvelis, charizmatiškasis poetas Alvydas Katinas, 2024 metų „Poezijos pavasario“ laureatas poetas Vytautas Kaziela, poetė, aktorė, vertėja Sonata Paliulytė, diktoriaus, spaudos apžvalgininkas, poezijos skaitytojas Juozas Šalkauskas. Vakaro svečiai dalijosi savo eilėraščiais, mintimis apie kūrybą.

Daugeliui uteniško poeto, publicisto, redaktoriaus V. Kazielos pristatyti nereikia – jis gerai žinomas ir garsus visoje Lietu-

voje, išleidęs penkiolika poezijos, eilėraščių knygų vaikams, publicistikos rinkinių, pelnęs ne vieną prestižinę literatūros premiją. Šiais metais tapo „Poezijos pavasario“ laureatu už knygą „Neatsimerk, Viešpatie“. Šis eilėraščių rinkinys yra netikėtas, lyginant su ankstesne kūryba. Elegišką susimąstymą, lyrynius motyvus, praeities vizijas pakeitė daug gilesnis, gyvenimo ir būties slėpinius apmąstantis motyvas. Egzistencinės būsenos, ribinės situacijos, pasirinkimo būtinybė – bene ryškiausi naujojo V. Kazielos rinkinio motyvai.

Atgaiva sielai buvo klausytis J. Šalkausko. Nors jau aštuoneri metai J. Šalkauskas nedirba radijuje, tačiau jo balsą Lietuva tebegirdi per „Poezijos pavasarį“. Svečias pasidžiaugė, kad šis „Poezijos pavasaris“ jam yra penkiasdešimt antrasis. Jo įtaigus balsas, taisyklinga tartis bei intonacija, mintinai deklamuojant poeto Pauliaus Širvio eiles, nepaliko abejingų klausytojų.

Savo naujausia kūryba dalinosi poetė, slemerė R. Karvelis, kuri savo kūryboje apmąsto feminizmo ir kitas visuomenines problemas. Jaunosios kartos rašytojos knygoje „mOterOs“, kurią ji pristatė zarasiškiams, veriasi aktuali, originali ir drąsi moteriškumo samprata. Eilėraščiuose kalbama apie moteris, moterystę, solidarumą, feminizmą. Gausu kritikos šiuolaikinio pasaulio detalėms, vis dar dažnai pasitaikančioms vyrų ir moterų nelygybės apraiškoms. Eilėraščiai ironiški, provokuojantys, kviečiantys diskusijai, taiklūs ir nenuspėjami.

A. Katinas – poetas, buvęs Utenos rajono savivaldybės meras. Jo kūrybos skyrioje – trys poezijos knygos: „Sienos iš vėjo“, „Nugalėję lygumas“, „Vaikšto vienas: eilėraščiai“. Kūryboje – stiprus gimtinės motyvas. Savitumą lemia rimties ir ironijos jungtys. Jos originaliai nuspalvina meilės, bendrystės kitų egzistencinių būsenų išgyvenimus ir kūrybos autorefleksijas. Skaitydamas A. Katinas nestokojo humoro ir geros nuotaikos.



Šį kartą Zarasuose Vytautas Kaziela buvo pristatytas kaip „Poezijos pavasario“ laureatas

Dar viena vakaro viešnia – poetė, aktorė, vertėja S. Paliulytė. „Visada norėjau išmokyti kalbėti universalia amžinybės kalba. Poezija – tai vienas iš nedaugelio kelių, vedančių link šio universalumo. Todėl juo einu, retkarčiais pasidairydama į debesis ar į kosmoso kiaurymę, bet neieškodama horizonto“, – teigė Sonata. Jos skaitoma poezija jaudino klausytojų širdis.

Jaunajam kringiškiui poetui L. Daugėlai šis festivalis aštuntasis. Daugeliui skaitytojų jis atpažįstamas iš publikacijų kultūrinėje spaudoje, įvairių literatūrinių renginių. Pasak poeto, jo tekstai kyla iš kasdienybės fragmentų, buvinėjimų, susiskaudėjimų, vėjo gaudymo ir akmenų kalbinimo. Taip pat poetas rašo eseistiką, recenzijas, o pasaulį atidžiai stebi ir pro fotoobjektyvą. „Kūryba man suteikia prasmę, padeda pajusti, kiek dangaus telpa mūsų saujose“, – taip apie kūrybos prigimtį kalbėjo L. Daugėla.

Tarp vakaro svečių smagu buvo matyti bibliotekos bičiulį, kunigą, poetą J. Jasėną, kuris kasmet bibliotekai dovanoja šūsnį vertingų knygų. Justas pradėjo kurti anksčiau. Pirmoji publikacija – moksleivių poezijos rinktinėje „Atviros eilės“ 2000 m., tada

jis tapo šalies moksleivių poezijos konkurso nugalėtoju, o jau po metų – Tarptautinio festivalio „Poezijos pavasaris“ jaunuosiu laureatu. Poetas yra išleidęs tris poezijos rinkinius: „Užmigdykite mus Ežeruos“, „Artumų Erčios“, „Surink iš pakraščių“. Kunigo poeto kūrybos laukas ir temos labai plačios – tai ir jautrus žodis mūsų kultūros žmonėms, šviesuoliams, dvasininkams, visiems, su kuriais teko jam bendrauti ir kurie turėjo poveikį jo dvasiniam gyvenimui. Rasime eilėraščių, kupinų egzistencinio nerimo, nostalgijos ir jautrios savistabos, nemažai vietos skiriama tikėjimo ir religijos klausimams, dievoieškai.

Tradicija yra tapusi kasmetinės Zarasų rajono savivaldybės Felikso Jakubausko literatūrinės premijos įteikimas. Pasidžiaugusi rašančiais ir kuriančiais žmonėmis, Zarasų rajono savivaldybės merė Nijolė Guobienė už ilgametę ir aktyvią veiklą Dusetų literatų klube „Atgaila“, ištikimybę literatūriniam puslapiui „Virš tylos“, gyvenimo išmintį poezijoje laureato diplomu apdovanojo Eleną Eugeniją Arminienę. Kolegos literatai pabrėžia E. E. Arminienės aktyvų dalyvavimą literatūriniame Zarasų krašto gyvenime,

jos kūryba nuolat spausdinama vietos laikraštyje „Zarasų kraštas“, o poezija, pasak O. Raugienės, pasižymi vidinių išgyvenimų originalumu ir jautrumu. Vasilijus Trusovas rašo: „Literatės eilėraščiai kupini gyvenimiškos išminties, laiko apmąstymų“. E. E. Arminienė keturiasdešimt šešis savo gyvenimo metus skyrė Zarasų krašto švietimo sričiai, o būdama senjore mėgsta skaityti knygas ir keliauti.

Šventę papuošė ir mūsų krašto literatų klubo „Virš tylos“ narių eilės. Savo poeziją skaitė klubo pirmininkas V. Trusovas, Onutė Kačkienė, Olga Černova, Danutė Pulokaitė, Lidija Maldauskienė, E. E. Arminienė ir Jūratė Mardosienė. Muzikinius kūrinius dovanojo Zarasų Pauliaus Širvio progimnazistės Marija, Viltė ir Marija, vadovaujamos mokytojo Gražvydo Gasparavičiaus.

Jubiliejinį „Poezijos pavasarį“ vainikavo šventinis tortas ir malonūs pašnekesiai ant bibliotekos stogo.

Organizatoriai: Zarasų r. sav. viešoji biblioteka, Rašytojų klubas ir Lietuvos rašytojų sąjunga.

Parengė Lina NARČIENĖ



Poetus sveikino ir Zarasų rajono savivaldybės merė Nijolė Guobienė (centre)

Vėlyvą vakarą sodžiuje

Romualdas ŠIMKŪNAS

Po plačiu dangaus skliautu, prie tėvų pasodintų ąžuolų, šakomis glostančių iki šiol išlikusios gimtinių stogus, ant palangėje bebaigiančio supūti suolo sėdėdamas, sunėręs pirštus, ratu sukdamas nykščius vieną aplink kitą, šiltoje popiečio saulėje alsavau prisiminimais. Čia vienintelė žemės vieta, iš kurios visas pasaulis atrodo didesnis, pergyvenimai ryškesni.

Tarp šių dienų ir devynių dešimtmečių, skuodusių kaip ristūnai, nusidriekė atminties gijos. Jos vėlėsi, trūkinėjo, nelengva sudėlioti, kas buvo svarbiau.

Akimis glostydamas aplinką, persigėrusią žolynų kvapais, klausydamas negestančio tykaus bruzdėjimo, kurį ne ausimis girdi, o širdimi, horizontui nusidažius ugniniais atšvaitais, tiesiantis pavakario šešėliams, galvon toptelėjo poeto Justino Marcinkevičiaus jausmingas posmas:

O tėviške, drugeli mano margas!

Po tavo surūdijusiu slenksčiu

lig šiol dar guli stebuklingi žodžiai,

kurių turbūt jau niekam nereiks.

(Iš knygos „Lopšinė gimtinei ir motinai“, 1992).

Aprimus širdžiai, iš atminimų kraitės išplaukė man brangių žmonių veidai, pašamonėje atklydo vaizdiniai, kai mūsų šeimoje (tėvai ir trys sūnūs) suprasdavom vienas kitą net tylėdami. Atrodė, kad ir

gyvuliai, žiūrėdami į mus, suprato viską. Kedendamas mintis, žvelgdamas į purpuriniais debesėliais apsitraukiantį dangų, vyliausi, kad sapnuose dar girdėsiu tėvo plakamą dalgį pakluonėje, kalvėje gaminamą įrankį, reikalingą ūkyje, regėsiu motiną – gerąją namų dvasią, kantriai nešusią kasdienybės kryžių, laukusią, skleidusią šilumą kaip pavasario saulę, angelą sargą, saugojusią nuo nerūpestingos vaikystės pavojų, glosčiusią pačia švelniausia pasaulyje ranka, neteisusią už klaidas, auginamą gyvulių liuobėją, gražių drobių audėją.

Daug išpūdžių, neapsakomų „abrozdelių“ apie tėviškę atėjo iš anų laikų. Jie ramybės valandoje griežlės aimanom, gervių, tų *dyvnujų* debesų sesučių klykavimu, nuvilnijo ir ištirpo. Per laiko nuotolius žvelgdamas pasidžiaugiau, kad mūsų tėvai nepaliko žemės kampelio pamiškėje, prigludusioje prie miško, savo šaknis giliai suleido podirvin. Jų širdžių neдрaskė pralobimo pagunda, išpirko darbštumas, atsakingumas, laukimas. Abu lig sopulio mylėjo savo gimtąją žemę, jos laukus, kalnelius, pilkapius, dainas, padavimus, pasakas. Geri santykiai su kaimynais buvo jų dvasios atgaiva ir stiprybė, blaivi būtis, kaip albatroso sparnai nešė per gyvenimą, dėliojosi į gintarinį vėrinį. Mane, ko-

kiais keliais bekeliausių, mintys be sustojimo vedė į tėviškę, į namus pušų šlamesy. Apsilankymai jos glėby – stiprybė kūnui, atilsis sielai.

Mūs stalas, ant kurio buvo padėta šventa duona, garbinta ir branginta, mamos su meile išvirtas viralas, kiti valgiai, vis kitaip sugalvoti, mus vienijo. Šaukštai jau padėti, keltis iš užstalės nesinori, jautėme padėką motinai, pagaminusiai gardumynus. Tėvo akys lakstė nuo vieno sūnaus prie kito, nežinojau jo minčių paslapties. Regėjosi, vaikiškos svajos, žalia vasara, gera pasaka, žvaigždėtos naktys niekada nesibaigs. Realybė buvo tokia, kad prabėgo virš trečdalis amžiaus, kai nutilo tėvai, su jais ir bičių aviliai.

Būdamas akistatoje su savo mintimis, žvilgsnį panardinau į rytuose dunksantį mišką, kur vyko šturpių, dažnai neatkleistų paslapčių, baisios kančios jų vėsiuose paunksmėse, kur daug kraujo įsigėrė į spygliais apibarstytus samanynus. Ilgai negirdėjau dainų, o ašarų, riedančių motinų ir vaikų skruostais, gėlos daug mačiau. Šmėstelėjo vaizdas – klajūnas: prie duonkepčio pečiaus mūro prišlieti pusmaišiai juodos duonos džiūvėsėlių, kuriuos po trėmimų, to nužmogėjimo pavojui praėjus, kaip zuikiai, sugrauzėme. Dar ilgai, labai ilgai nuo slenksčio prie slenksčio, lazdo-



mis pasiramsčiuodami, ėjo ubagais vadinami nelaimėliai.

Kai už dūluojančių Baluošo ežero tolių šmėstelėjo žaibas, sumirgėjo beržaitės Lynmarka, į pasamonę atklydo girdėta kaimo bernų daina: „Neateis mylimoji Altajaus kalnynais, nepaklaus, ar dar myli mane“.

Silpstant šviesos tvanui, tirpstant žydrumai, aplinkai geriant pavakario tylą, prisiminimų gūžtoje išniro kiti minčių blyksniai. Apmąstydamas man duotą laiką, su atsirusėjimu pasidžiaugiau, dėkojau likimui, kad gimiau lauktas, buvau sveikas, nelikau vienas, gyvenimo nepaleidau iš akiračio, neteko galvoti su vėjo malūnais. Norėjosi stipriai stipriai suspausti saujoje šventą vaikystės pasaulį beišeškant vietos po saule, neprarandant savęs. Nešančios laiko upės vingiuose įvykdžiau kažkiek jaunystės pažadų. Praeitės džiunglėse mano veidą vis giliau vagojo laiko plūgas, riedėdau kažkur skubančiame pasaulyje, net galva apšerkšnijo. Sakoma, prieš vėją nepapūsi: visą amžių svajojęs apie mėgstamą veiklą, nekenčiau biurokratijos varžtų, primestų įpareigojimų, kuriuos vykdžiau sukandęs dantis.

Pūstelėjus marškinius plevenančiam vėjeliui, iš atminimų kraitės išplaukė gyvenime sutiktų, man brangių, nepamirštamų žmonių veidai. Pažinojau nemažai šviesių asmenybių, kurie tapo sielos bičiuliais, jiems, anot poeto Antano Miškinio, buvo vietos kepurei pasikabinti. Pasitikėjimas šalia ėjusiais buvo gera atrama, sek-

tini pavyzdžiai darbuose ir atokvėpio vandandomis. Nemoku net apsaityti, koks esu dėkingas už jų padaršimus, patarimus, pasiūlymus, gerumą ir meilę.

Raudonuojančio saulėlaidžio byloje, su atliūliuojančiais rūkais, artėjant trumpai vasaros nakčiai, iš raistelio, vadinamo Biržele, per vasaros žalumą atvilnijo rai-baplunksnės lakštingalos giesmelė. Pajutau džiaugsmą, kurio man vienam atrodė per daug. Sruvenantis šiltas, žemę džiovinantis vėjelis derino širdies stygas. Viena suskambėjo virtuoziskai: sukakus trisdešimtečiui, gyvenimo šokis nuostabią pasaką supynė. Darbšti, tyli, pareiginga, patikli, rugiagėlių spalvos akimis mergina po trijų pažinties metų padavė ranką, atvėrė duris į šventovę – šeimą, kuri gyvavo be painiavos ir paslapčių, mokėmės būti laimingi. Užgyvenome būstą, gimė dukros. Kaip paukščiams plasnojant metams, mainėsi darbai. Gegutė mudviem deimantinę sukaktį kukuoja.

Kai prietemoj, sėdint ant vėstančio suolo, aptirpo pakinkliai, galvojau, kad neplona būtų knyga, jei aprašyčiau iš visų pažįstamų patirtas šypsenas, kai reikėjo – pagalbą. Neskendo užmarštyje, nevirto prisiminimų pelenais man žinomi jų geri darbai, poelgiai, pokalbiai apie išgyventas peripetijas, viltingą ateitį. Apmaudu, bariau save už tai, kad nesinešiojau užrašų knygutės ir rašiklio, nepasižymėjau kai kurių įvykių, žmonių likimų – išėjusių nebūtin nepaklausyti. Tekėjo žinojimo upės, slėpėjo išminties ežerai, praeities nesugrąžinsi.

Kai iš už Ažvinčių girios išlindo pilnas mėnulis, danguje ryškiau sušvito žvaigždės, naktibalda perkūno oželis mekendamis skraidė aukštai, regėjosi tarp debesėlių, vėsa pašiurpino sustingusį kūną. Pagalvojau: ačiū likimui, kad lipęs ilgais metų laiptais, dar geriau išgyventus tėvų namų kvapus, pasėdžiu ant vaikystės suolo, akis ganau po tėviškės žaižaruojančią peizažą. Kasdien džiaugiuosi, kad širdį šildo šeimos židinys – uostas, į kurį gera grįžti. Buvau, kaip sakoma, laimės kūdikis, kuriam nepastukseno vienvė. Nors jau nudundėjo ilgas metų traukinys, dar neužgriuvo gili senatvė, nepaleidau nebūtin savo meilės gyvenimui. Gera būti veikloje, su noru norėti, su poreikiu ieškoti, nepraeiti pro žmogų kaip pro akmenį, džiaugtis kiekvieno sutikto šypsena, vertinti egzaminuojančią kasdienybę. Ramu nardyti po vaikystės, jaunystės, brandaus amžiaus ir senatvės apmąstymus, ginčytis pačiam su savimi, susipainioti, galų gale susitaikyti su viskuo, kas nutiko. Žinau, durims sugirgždėjus, ateis pavargę metai, padės galvą ant kelių, sunkiai atsidus: buvo ilga kelionė į užsimerkiantį vakarą. Manau, visus mus riša fatališkos jėgos, kurios skausmingai atgyja, neišmatuojamai jaudina, kelia minčių virpulį.

Vakaro svajos lyg ir baigėsi, užtenka minčių, sukeltų jausmų, norisi tylos, nuščiuvusios tylos viduje. Eisiu, apkabinsiu tuos, kurie šalia, ir mintimis tuos, su kuriais norėjosi būti...



Kai meilės šokiui gija nusitėsia per kartas...

Lina KOVALEVSKIENĖ

Balandžio 29-ąją buvo minima Tarptautinė šokio diena. „Tautiniai šokiai ir muzika padeda pažinti ir gerbti save, moko branginti tautos garbę, istoriją, saugoti kultūros palikimą, tikrąsias tautinio meno vertybes...“, – rašoma Lietuvos valstybės ir tautinio sceninio šokio 100-mečiui skirtame enciklopediniame žinyne „Lietuviškojo tautinio šokio choreografai“. Šiame tikrai solidžiam Lietuvos nacionalinės kultūros centro parengtame leidinyje pristatomi keli šimtai labiausiai nusipelnusių Lietuvos ir išeivijos choreografų, šokio mokytojų, liaudiškų šokių kolektyvų vadovų. Knygos 541-543 puslapiuose galima surasti ir ignalinetės Elenos Skripkauskienės bei jos kolektyvų veiklos aprašymą.



Tikrai yra laimingų žmonių, kurių hobis ir darbas sutampa. Nuo mažens šokusi, šokio meną studijavusi, daugeliui kolektyvų vadovavusi ir dabar ji tempo nelėtina. Jos mažiausi šokėjėliai – dar nedrąsūs pirmos, antros klasės mokinukai, o vyriausi – jau ir penktą dešimtį perkopę patyrę šokėjai. Kai kuriose šeimose meilės šokiui gija nusitėsia per kartas – šoko tėvai, jų vaikai, dabar šoka anūkai. Ir pati vadovė jau trijų anūkių močiutė. Dukra ir sūnus tuos gyvenimo spinduliukus padovanojo. O močiutė labai jaunatviška, visada pasitempusi, gražiai atrodanti, gerą nuotaiką spinduliuojanti. Šiandien E. Skripkauskienė džiaugiasi ir buvusiais šokėjais, kurie būdami studentai šoko universitetų dainų ir šokių ansambliuose, ansamblyje „Lietuva“, kai kurie tapo žinomais choreografais. Su savo šokėja Donata dabar jos kolegės Ignalinos rajono kultūros centre.

Kiek daug žmonių tame šokio pasaulyje sutikta!.. Kiek visko išgyventa, patirta. „Vienus paleidi, kitus suburi. Kartais tave pasveikinančių iškart nė neatpažįsti, tik paskui prisimeni, kad tai buvęs šokėjas... Man patinka būti su žmonėmis, tarp žmonių, nors tai kartais ir nelengva. Turi sugebėti ir prisitaikyti, ir neįžeisti. Reikia mokėti ir įkalbėti, ir ūpą pakelti, ir sudrausminti. Kai jau nuo visko pavargsti, pora dienų viena pabūni, ir vėl gerai, vėl sukiesi...“ – pasakojo moteris.

Su šokiu ir mylimais šokėjais E. Skripkauskienė savo gyvenimą švenčia nuo 1981 metų. Choreografijos ji mokėsi Vilniaus kultūros mokykloje, vėliau baigė Klaipėdos universitetą. Vilniuje besimokydama šoko medikų dainų ir šokių ansamblyje „Rūta“, merginų šokių kolektyve. Buvo džiaugsmo pasirodyti krepšinio varžybose. Tuo metu jų programa priimta kaip Lietuvoje dar nematyta naujiena. Koncertuota net kalėjime. Šios patirtys jaunutėms merginoms suteikė ir įdomu-

Elena Skripkauskienė subūrė ir išaugino daugiau nei 10 tautinių šokių kolektyvų

mo, ir šiek tiek baimės. Po studijų choreografė nenorėjo likti didmiestyje, sugrįžo į gimtąjį kraštą užsidegusi čia auginti ir skleisti šokio kultūrą. Pirmoji E. Skripkauskienės darbovietė – Dūkšto zoniniuose kultūros namuose. Dūkšte tuomet gyvenimas tiesiog virė, buvo daug jaunimo. Čia energinga vadovė subūrė liaudiškų ir šiuolaikinių šokių jaunimo kolektyvus, čia ir ištėkėjo, o gimus dukrytei, nuo darbo kiek atsitraukė. Visai trumpam. Labai greitai choreografė buvo pakviesta į Ignaliną. Čia vėl įsisuko į naujų kolektyvų kūrimą. Ir ne tik jaunimo. Net 35 metus gyvavo žiūrovus džiuginęs pagyvenusių žmonių šokių kolektyvas „Kerušis“, E. Skripkauskienė jam vadovavo daugiau nei du dešimtmečius. Vėliau atsirado puikioji „Svetyčia“, kuri, atšventusi 10-metį, įsiliejo į kitais metais 20-metį minėsiančią „Gają“. Gražus laikas praleistas Vidiškių gimnazijoje, kur auklėti du mokinių kolektyvai. Dirbdama Visagine, šokio meno mokė „Žilną“, Ignalinoje gimė ir dabar šauniai gyvuoja mokinių kolektyvas „Jorutis“.

Žinoma, sunku būtų išvardinti daugiau nei 10-ties buvusių ir esamų, choreografės suburtų, augintų, meniškai brandintų, griežtai šokio meno mokytų ir iš visos širdies mylėtų tautinių šokių kolektyvų koncertus, pasirodymus įvairiuose miestuose, Dainų šventėse, apdovanojimus, užsienio išvykas. Gal to ir nereikia. Gal daug svarbiau pačios vadovės mintys, prisiminimai, gyvenimo ir kūrybos patirtis, kuri šiandien gali būti kam nors įdomi, pamokanti, verčianti susimąstyti.



Ignalinietės Elenos Skripkauskienės bei jos kolektyvų pasirodymai vyksta net miestų aikštėse



Prie Ignalinos rajono kultūros centro pasodintas Dainų šventės, kurios dalyviais yra ir Elenos Skripkauskienės vadovaujami kolektyvai, 100-mečio ąžuoliukas

Prieš keletą metų su E. Skripkauskiene ir jos puikiu, Miko ir Kipro Petrauskų premija apdovanotu šokių kolektyvu „Gaja“ pasitaike graži proga važiuoti į festivalį Makedonijoje. Puiki kelionė, išpūdinga šalis ir gražūs prisiminimai dar neblėsta. O kurgi geriau nei kelionėje pažinsi žmones?.. Elena tuomet sužibo tarsi moneta. Iš vienos pusės – tikra linksmuolė, žodžio kišenėje nieišskanti, juokus ir anekdotus berte berianti, kartu su savo šokėjais besilinksminanti ir jokių amžiaus ribų nežinanti. Iš kitos pusės – susikaupusi, atsakinga, griežta vadovė, viską pamatanti, apgalvojanti ir į kiekvieną koncertą, net mažiausio miestelio ar kaimelio scenoje, žiūrinti rimtų rimčiausiai. Jai svarbu ir kaip šoka, ir kaip atrodo jos šokėjai, kokią žinią neša apie savo šalį ir savo kraštą. Svarbu ir dėmesį kiekvienam parodyti. Grįžtant iš Makedonijos vadovė autobuse surengė tikrą padėkos vakarą. Sugavotos įvairios nominacijos, išdalintos smagios dovanėlės, rankų darbo medaliai, kiekvienas bent kuo išsiskyręs buvo pastebėtas.

O tų kelionių su šiuo ir kitais kolektyvais būta tikrai daug. Kaip sakoma, pusė pasaulio apkeliauta ir visuose koncertuose kuo šilčiausios žiūrovų simpatijos pelnytos. Betgi kaip labiausiai įsimena pirmasis bučiny, pirmoji meilė, taip daugiausia išpūdžių paliko ir pirmoji kelionė su „Keručio“ šokėjais ir jaunimo

kapela į užsienio šalį Bulgariją. Tuomet dar sovietinėje Lietuvoje tai buvęs nemenkas iššūkis. Teko atlaikyti įvairių komisijų kamaninėjimus, peržiūras, kuriose itin atidžiai tikrinta visa programa. Pagaliau – ilga kelionė traukiniu ir 15-os dienų smagi viešnagė kitokiame pasaulyje. Buvę šaunūs koncertai ir šilti priėmimai. Visi tokie jauni, pašėlę, mokėjo ir dirbti, ir iš dūšios pasilinksminėti...

Žinoma, ne viskas yra tviskančios šventės ir koncertai. Ne viskas – juokas, šypsenos ir gražūs drabužiai. Yra ir kasdienybė su savo rutina, ir sunkus darbas su nuovargiu bei nusivylimais, yra daug visokių emocijų, minčių, visokių spalvų ir šešėlių tame šokio ir žmonių pasaulyje. Tačiau esminiai dalykai visada iškelia ir visada nušviečia širdį. Jeigu eini teisingu keliu, jeigu esi savo vietoje, galiausiai turi kuo džiaugtis ir gali išgyventi pilnatvę.

Gerbti save ir branginti tautos garbę, kultūrą, saugoti tautiškumą – ar galima tautinių šokių vadovui išgyventi be šių jausmų ir vertybinių nuostatų? Turbūt niekaip. Visa tai turi būti tavo prigimtyje, tavo genuose, šeimoje, vaikystėje. E. Skripkauskiene su didžiausiu malonumu prisimena tėvelius ir vaikystės namus, kur augo su dviem broliais. Visada buvo skiriamas dėmesys pirmiausia dvasinėms vertybėms, vaikams diegta meilė savo šaliai, mokyta doros ir tvarkos, gražių pavyzdžių rodyta,

kaip šventės švęsti: „Pas mus būdavo labai puikios šeimos šventės, giminių susijėjimai. Vaikų nuo stalo niekas nenuvaidavo. Vasarą lauke, ant pievos, būdavo patiesiamos paklodės. Žaisdavom, dainuodavom, daug bendraudavom. Tai ir yra patys šilčiausi ir šviesiausi vaikystės prisiminimai...“.

E. Skripkauskienė sako, kad yra patenkinama tuo, ką daro, kaip gyvena. Tai prasminga, nes gali tiesiogiai prisiliesti prie kultūros kūrimo, prie lietuviybės, tautiškumo išsaugojimo ir puoselėjimo. Elenai ypač gražūs ir jaudinantys Dainų šventės didingi pasirodymai. Kai keli tūkstančiai šokėjų vienu ritmu ir vienu kvėpavimu darniai tą patį šokių lyg audimo raštą nuaudžia, moteriai tiesiog šiuorpsta oda. O juk tiek matyta, repetuota, tiek kartų dar mokykloje, o nuo 1985 m. jau su savo kolektyvais Dainų šventėse dalyvauta. Kaskart vis nauja patirtis. Tas vienybės ir bendrumo jausmas nenusakomas.

Ši vasara vadovei ir jos šokėjams bus taip pat labai išpūdinga ir įsimenanti. Net trys jos vadovaujami šokių kolektyvai Ignalinos rajonui atstovaus 100-mečių švenčančioje Dainų šventėje „Kad giria žaliuotų“. Liepos 5-ąją – Šokių dieną – Lietuvos futbolo federacijos stadione smagiai suksis Ignalinos rajono kultūros centro liaudiškų šokių kolektyvai „Gaja“, „Lūgnė“ ir Ignalinos Česlovo Kudabos gimnazijos „Joručio“ šokėjai.



Elenos Skripkauskieneš šokių kolektyvas festivalyje Šiaurės Makedonijoje



Premijos Elenai Skripkauskiene įteikimo metu jos vadovaujamas kolektyvas priklaupė



Šokių kolektyvas iš Ignalinos – prie didelio Ochrido ežero, telkšančio Balkanuose, Albanijoje ir Šiaurės Makedonijoje

Juozapas Miliūnas TOLUMOS

Tapyba, eilės, prisiminimai

Tęsinys. Pradžia 2024 m. Nr. 1 (92)

NIJOLĖ NEVČESAUSKIENĖ: IŠKALBINGI PEIZAŽAI

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Juozapo Miliūno pastelų paroda 2010 m. gruodį veikė Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos parodų salėje. Parodoje autorius pristatė per ketverius pastaruosius metus sukurtus darbus.

Pasibaigus šventiniam šurmuliui, parodoje eksponuotus kūrinius kartu su dailininku peržiūrėjome vienoje Vilniaus Justino Vienožinskio dailės mokyklos klasėje. Ši erdvė labai susijusi su J. Miliūno kūrybine ir ilgamete pedagogine veikla. Beje, besikalbant paaiškėjo, kad dailininkas jau kelinti metai neturi dirbtuvės, todėl, negalėdamas tapyti aliejiniais dažais namuose, pasirinko pastelę.

Rašyti apie buvusio mokytojo – pastaruosius dešimt metų ir kolegos – kūrybą buvo smalsu, kartu jaučiau pareigą. Tik dvejus metus mokiausi vakariniame tuometinės Vilniaus vaikų dailės mokyklos skyriuje (sovietmečiu vadinamoje „černiachovskynėje“). Šiai mokyklai J. Miliūnas vadovavo

1974–1998 m., čia dirbo ir mokytojo darbą. Joje dėstė ir kiti žinomi įvairių kartų lietuvių menininkai. Mokykla, įsikūrusi Vilniaus miesto centre, prie sovietų generolo I. Černiachovskio paminklo, tyliame senamiesčio arkų kvartale, kėlė pasididžiavimą išskirtine čia tvyrojusia atmosfera. Ir nors buvusio tapybos mokytojo pastabų dabar jau beveik neprisimenu, man ir šiandien svarbesnė atrodo jo asmenybė, formavusi mokyklos atmosferą. Dabar jau smarkiai išretėjusiame anos kartos įvairialypių charakterių, talentų, kūrybos krypčių mokytojų kolektyve jo išvaizda atrodė disciplinuojanti – didingo stoto, geranoriško ir ramaus būdo dailininkas ne tik mokėjo tvarkyti mokyklos administracinius reikalus, bet ir pavergdavo puikiu humoro jausmu. Pasak mokyklos istoriją nuo įkūrimo 1958-aisiais iki 1990 m. aprašiusio Jono Vaitekūno, „direktorius J. Miliūnas, gana konservatyvus ir išpažįstantis krikščioniškąsias vertybes

vadovas, padedamas gudraus ir išradingo gyvenimiškų situacijų meistro pavaduotojo Juozo Gecevičiaus, abu stebimi ir sergstimi nuo paklydimo „kunigo“ Antano Galecko (1929–2001), sugebėjo neutralizuoti ekspansyvų socialistinės visuomenės apraiškų poveikį ir sudaryti veik idealias sąlygas čia mokytojaujantiems menininkams“.

Tapybos studijas tuometiniame Vilniaus dailės institute J. Miliūnas baigė 1963-aisiais, atšilimo laikotarpiui įsibėgėjus. Tęsdamas Antano Gudaičio ir kitų arsininkų koloristines tradicijas, dailininkas ir šiandien aktyviai dalyvauja parodose Lietuvoje ir užsienyje, aliejinės tapybos technika yra nutapęs savitų peizažų ir kompozicijų (menininko darbai saugomi ir Lietuvos dailės muziejuje).

J. Miliūno kūryboje gausu ištisų puikių, įtaigių vaizdų, pasižyminčių savita ir jautria menine traktuote. Žvelgiant į juos, iškyla keletas esminių raiškos trajektorijų,



Vilniaus J. Vienožinskio dailės mokykloje, XX a. pab.

kurias verta aptarti atskirai.

TEMOS. Žanriniu požiūriu J. Miliūno pastelių kūryboje ryškiškos takoskyros nepastebėtume. Joje vyrauja peizažai, o naturmortai dažnai tampa peizažo dalimi. Gamtos objektai neretai tampa mistiškais gamtos akcentais, net natuirmortais. Atpažįstami ir artimi lietuviško peizažo motyvai čia perteikti su tokiu subtiliu susikaupimu ir profesionalumu, kad, žvelgiant į juos, nepalieka hermetiško pasaulio, sustingusio laiko pojūtis. Tvirta kompozicine struktūra, išbaigtais spalviniais sprendimais tapytojas įprasmina savo sukurtą vaizdą pasaulį. Tai vasarą matyti tėviškos peizažai su jau beveik prarastu materialiu žmonių gyvenimo pėdsaku – griūvančiais tvratais, trobesiais, sukrypusiais kryžiais, skulptūromis. Į nykstančią praeitį dailininkas žvelgia romantiko žvilgsniu, tačiau panteistiškai, tikėdamas ir gamtos galia. Peizažo nuotaikos J. Miliūno kūriniuose kinta, dažnai tai tampa iššūkiu autoriui – pagauti išskirtinio motyvo akimirką. Peizažo kaita fiksuojama švintant, rytą, vakare, temstant, naktį, anksti pavasarį ir vėlyvą rudenį. Pastelių pavadinimai lakoniški ir paprasti. Tarsi impresionisto Claude'o Monet paveiksluose, čia susitelkiama į nuolatinį, atidų gamtos nuotaių stebėjimą.

J. Miliūnui artima ir Rytų peizažinės tapybos tradicija, kur susitapatinimas su absoliučiu ir neginčijamu grožiu leidžia įterpti ir asmenines patirtis. Peizaže „Pilnatis“ (2010) subtiliai brėžiama horizonto linija, užkabinanti mėnulį... J. Miliūnas pasteles kuria su tapytojo koloristo užmoju. Jo žvilgsnis į gimtąjį kraštą, Aukštaitijos kaimo aplinką perteikiamas pirmiausia spalviniais sprendimais. Kolorito atspalviai varijuoja nuo šaltų pilkšvų, melsvų tonų iki šiltų ir ugninių degančios raudonos dermių.

ŠVIESA. Tai bene svarbiausia dailininko paveikslų raiškos priemonė. Ji personifikuoja, gal net mistifikuoja gamtos motyvus... Virpanti dangaus šviesa tarsi sužadina, atgaivina gamtos grožį. Regis, šimtus kartų matyti peizažai, paskendę šviesos skraistėje, impresionistiniame rūke, mirgėjime, atrodo kitaip, nekasdieniška. „Geltonas vakaras“ (2007) atgyja dėl subtilių, švytinčių šviesoje augalijos motyvų, kurie susiduria su horizontaliai slystančiomis šviesos srovėmis. J. Miliūno paletė šiuo požiūriu labai plati – nuo džiugios dienos šviesos nutviekstų debesų („Baltas arklis“, 2010) iki mistiškai, paslaptinai niuansuoto apšvietimo („Liepas mėnesienoj“, 2009).

Dramatiški ar nostalgiškos nuotaikos



Mokinių praktika, XX a. pab.

vaizdiniai čia tarsi konkuruoja su fotografijos galimybėmis – fotografinė žiūra, bendras arba priartintas planas. Bet tapytojas išvengia tiesmuko tikroviškumo, pasitelkdamas improvizacinę meistrystę, apibendrinimą ir perkurtas, interpretuotas detales.

MUZIKALUMAS. Fiksuodamas gamtos motyvų kaitą, o kartu ir savo žvilgsnio trajektoriją, dailininkas kuria skirtingos raiškos kompozicijas. Monumentalios, subtilios jausminės tikrovės suvokimo ir perteikimo priemonės J. Miliūno paveiksluose – panoraminė kompozicija su simbolinė, čiurlioniškos prasmės kupinai akcentais. Dažnai, vaizduodamas griūvan-

čių medinių trobesių liekanas, koplytėlės, medinės šventųjų skulptūrėlės, senoviškas liktarnas, baltą tėvo žirgą, gręžiasi į savo patirtį, prisiminimų kodus, praturtindamas juos lakia poetine vaizduote. Čia svarbūs tampa vertikalūs spalvingi štrichai, kurie paveiksluose ne tik susitapatina su šviesa, sukuria judesio iliuziją, bet ir paneigia pastelės materialumą, svorį. Tarsi Česlovo Kontrimo (1902–1989) kompozicijose, išryškinančiose klasikinės akvarelės improvizacines vertes, J. Miliūno pastelėse muzikalų ritmą sudaro horizontalės, plaukiančios, virpančios linijos, tarsi natos penklinėje...

TECHNIKA. Kalbant apie kaprizingąją pastelę, Lietuvos dailės istorijoje bene geriausiai žinomi šia technika sukurti M. K. Čiurlionio kūriniai. Pastelė – trapi, byranti, nepakelianti taisyčių. Gerai įvaldžius jos paslaptis, ji atsiskleidžia subtiliais spalvų niuansais, savitai jungiasi su piešinio galimybėmis (pavyzdžiui, Edgardo Degas pastelį stilius), tačiau nepaklūsta diletantams. Technikos daugiaplaniškumas, specifika (fiksuoti vaizdą ne iš karto, o palaipsniui), negalėjimas taisyti ne vieną dailininką nuvylė dėl nelengvai pasiekiamo rezultato. J. Miliūno darbai stebina piešinio, linijos švara, išbaigtumu. Čia skamba ne tik skaidri emocijų, nuotaikų kalba, bet ir tobulas techninis atlikimas, štrichavimas, tapybiškas tonavimas. Gerai suvokęs aliejinės tapybos paslaptis, menininkas ilgainiui pasiekė ir tikros meistrystės aukštumas pastelės technikoje. Tai subtilūs efektai, specifinis dažų trynimasis, brūkšniavimas, toniniai perėjimai, kontrastingos dermės, mirgėjimas. J. Miliūnas pastelės techniką išstobulino iki klasikinės raiškos – subtilaus ir išbaigto kolorito, meistriškų šviesos, spalvos, tono intensyvumo ir skambesio dermių. Iš čia plaukia ir J. Miliūno kūrybos

savitumas – joje sielos kalba tarpsta gamtos formų pavidalais. Jos, tarsi trąpios žemiškos dieviškojo grožio akimirkos, dailininko vaizduotėje niekuomet neišsenka.

Literatūra ir menas, 2011 m. vasario 4 d.

VAKARAS

*Vakaro paukščiai
Rudens arimuos
Sapnuos nurimo.*

*Auksinės žaros
Statė ir griovė debesų rūmus.
Laumių išaustos iš miglų skaros
Apdengė krūmus.*

1979 m. / 1987 m.

* * *

*Kur pievoj tinklų tiesia voras
Tik jam težinomu būdu,
Kur virpa saulėje įkaitęs oras,
Gėlėse dūzgia bičių choras, –
Tenai ramybę surandu.*

RUDENS NUOTAIKA

*Geltoni lapai –
Aukso paukščiai
Nuo medžių tyliai
Pikruoja.
Pamėlę toliai...
Žydrieji aukščiai...
Trumpam vėl patiki,
Kad žemėj rojus.*

2001 m.

VASARA

*Senų debesų palikę
Laistyti pasėlių,
Mėlynėję plaukioja išdykę
Balti padangių avinėliai.*

2003 m.

RUDUO

*Blyškus saulėlydis žėri
Tarp vystančių rudens lapų.
Atlėkęs šiaurys juos sužėrė
Ant mirusios vasaros kapo.*

2004 m.



Birželio vakaras, 2010 m. Kartonas, pastelė, 44x61

POVILAS RIČARDAS VAITIEKŪNAS: LAIKAS YRA KLAIKAS

Mardasavas, 2016 m. balandžio 17 d.

Telefonu – nepažįstama moteris prašo parašyti apie Juozą Miliūną. Knygą žada išleisti, parašyti reiktų iki rugsėjo.

Pažadėjau – nepažadėjau? Dzūkai sako: „žadinys kaip sapne radinys“. Pažadėjau ir užmiršau.

Mardasavas, 2016 m. gegužės 10 d.

Vakarop skambina Mantas Maziliauskas. Parodą daro kažkokiam mėsos kombinate, šimtai m² ploto, didžiulę parodą! Pabaigoj pokalbio: „Juozas Miliūnas mirė, veža į Leliūnus laidoti – ketvirtadienį.“

* * *

Padėjau ragelį, uždegiau vaško žvakę, prisikimšau savo geriausią pypkę. Pirmą minčių – Vincą (Vincas Kisarauskas, 1934–1988) taip pat laidojom ketvirtadienį!

Dabar jau nebežinau, ar ką dar beparašysiu, ar reikia dabar rašyti – norėjau Juozapui parašyti. Visa apsivertė aukštyn kojom, viskas grimzta į nebūtį!

Tačiau pasąmonė siuntė į sąmonę begalę vaizdinių. 1958 metai, Dailės instituto bendrabutis, Petro Cvirkos g. 44 (dabar Jokūbo Jasinskio g. 12 ir anksčiau Jokūbo Jasinskio).

Vienam kambarį gyvenom, alkanystės pavasariai. Juozo lova prie krosnies, mėlynai dažyta geležinė lova, virš lovos Van Gogo ruginių laukų geltonas (gera reprodukcija). Devintas kambarys pirmame aukšte, už sienos tualetai, prausykla, šaltas kaip ledas vanduo, už durų laiptai į rūšį – bendrabučio komendanto raugintų kopūstų statinės ir „kipiatokas“. Už lango – anglių krūva. Pro langą, nuo tos anglių krūvos, ėli pa Justinas Mikutis, paduoda mėlyną sąsiuvinį, kuriame jo ranka perrašytos Boriso Pasternako eilės.

Prabėga veidai kaip nebylaus kino juostoj – Vincas Kisarauskas, Algis Stankus, Justinas Mikutis, Vytautas Šerys, Julius Vertulis, Donatas Valatka, Romualdas Kunca, broliai Adolis ir Martynas Vainilaičiai, Alfredas Šimkus...

Jie visi vyresni, baigė mokslus, išsivažinėjo – išsivaikščiojo po Lietuvą, daugelio jau niekada nebesusitikau. Netrukus ir mudu su Antanu Martinaičiu išvažiuojame į Kauną.

Unte (Antanas Martinaitis, 1939–1986) sakyti: „laikas yra klaikas!“. Atrodo, prieš šimtą ar tūkstantį metų klausėmės jų dainų, kalbų, gincų, kartais iki paryčių... Dabar visi jie jau dausose – gal ir Juozapą gražiai pasitiko!?

Visi mes mirštam po vieną, tačiau gyvename kartomis, tai yra kartu, ir kartais kartu, saldu, sūru ar dar kaip nors, visai pasitaiko. Svarbu, kad nebūtų prėska. Su tais vyrais ir Juozapu tikrai nebuvo prėska!

„SIMONO KONARSKIO“ DAILĖS MOKYKLA (1978–1989 M.)

Ką berašytum – vis vien rašysi apie save. Tai veik neišvengiama, nebent protokoluoji, tačiau ir čia galima savaip viską pakreipti ar kablėlį ne vietoje padėti.

Ką anksčiau surašiau, tik menki trupiniai to laiko. Mes jaunesni, nors kartu gyvenome, daug ko nežinojome. Jie vyresni, arčiau karo – pokario.

Gerokai vėliau, po Vinco mirties, skaičiau Juozui adresuotus – Juozo publikuotus Vinco Kisarausko laiškus...

... kad Juozas tik iš trečio karto buvo priimtas į Dailės Institutą, kad Vincas Kisarauskas ir Algis Stankus mokėsi tekstilės fakultete, kad Vincas vargais negalais persikrausė į tapybą, kad Algio Stankaus neleidė tapybon... Kad Juozas kažkur melioracijoje dirbo, griovius kasė, akmenis vertė prie kelio, kad klausėsi kaip dangus su žeme kalbasi...

1978 metai – po dešimties metų aš vėl Vilniuje – Vilniaus keturmetės vaikų dailės mokyklos mokytojas.

Juozapas Miliūnas mokyklos direktorius! Radau čia dirbančius seniai pažįstamus bičiulius: Arvydą Šaltenį, Petrą Repšį, Vytautą Šerį, Antaną Galecką, Vyrūną Leką, Romaną Šaliamorą, Alfredą Šimkų... Juozas puikus vadovas, jo dešinioji ranka – keramikas, akvarelės meistras Juozas Gecevičius – tvarkai, drausmei palaikyti. „Mažajam“ Juozui svarbu buvo pričiupti neklauzadą, bet bausti jam jau nerūpėjo.

Ūkio dalį, buhalteriją puikiai tvarkė Vytautas Degutis, modelių kabinetą prižiūrėjo Antanas Sluckas. Netgi legendinį grafikos meistrą Juozą Davainį radau plušantį grafikos patalpose.

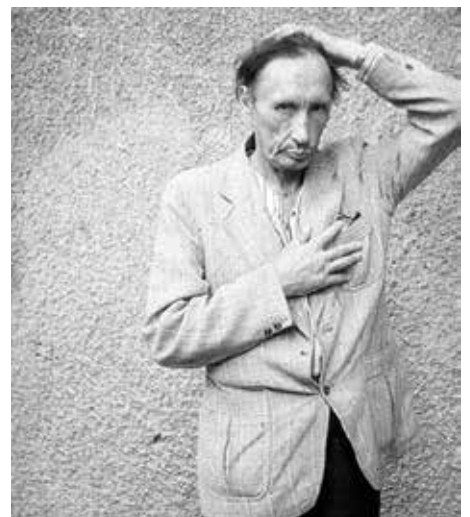
Mokytojų kambarį ant stalo mėtėsi iš Maskvos atsiųstos mokymo programos, tačiau tai buvo tik formalumas...



Povilas Ričardas Vaitiekūnas,
XX a. 9 dešimtmetis



Su Vincu Kisarausku,
XX a. 6–7 dešimtmetis



Justinas Mikutis,
XX a. 8–9 dešimtmetis



Motinos langas, 2010 m.
Kartonas, pastelė, 79x50



Motina Filomena Tamošiūnaitė-
Miliūnienė, XX a. 9 dešimtmetis

Svarbi mokymo–mokymosi dalis – vasaros praktikos. Jau gegužės mėnesį abu Juozai išvažiuodavo bazių ieškoti, žinia, į Aukštaitiją...

Kirdeikiai, Ignalina, Sudeikiai, Alanta, Adutiškis... Viskuo būdavo pasirūpinta: na-kvynė, valgykla, autobusai – nuvežti, parvežti...

Išvažiuojant svarbus instruktažas – kad vaikai prie šulinių nesipraustų, kad atolo neišbraidyti, kad skenduolių neparsivežtume... Didelių bėdų niekada neturėjome, darbų (tapybos, piešinių) parsiveždavome daugiau ir geresnių, nei klasėse per mokslo metus padarydavome. Tai buvo tikra „Barbizono“ mokykla. Po praktikos ir modelių kabinetas gerokai praturtėdavo, įvairiausių buitinių rakandų parsigabendavome.

Modelių kabinetas – išskirtinė vieta. Susirinkdavome visi rūkoriai, Juozas – taip pat rimtas rūkorius. Antanas Sluckas papsi pypkutę, sėdim tarp senų rakandų, gipso galvų. Kažkaip kalba pasisuko apie Lietuvos istoriją, apie Adolfą Šapoką, Česlovą Gedgaudą, Simoną Daukantą, Joną Basanavičių, Joną Lasickį... Berods Vyrūnas Lekas leptelėjo: „visi mes iš rymijonių (romėnų)“. Juozapas žvilgt į Verokijos kondotjero Bartolomeo Colleoni gipsinę galvą: „Kaip iš akies luptas mano tėvas!“

Aš nužvelgiau Juozapo profilį: „Kaip iš akies luptas tėvo sūnus!“

Per tą dešimtį metų visko būta. Mūsų mokyklėlė Simono Konarskio gatvėje. Visi taip ir vadino: S. Konarskio dailės mokykla. Sąjūdžio priešaušryje reikėjo mokyklai vardą duoti. Tarėmės, diskutavom, kaip reiktų mokyklėlę „krikštyti“, kokį vardą išrinkti. Buvo nominuoti Antanas Gudaitis ir Justinas Vienožinskis. Regis, abu verti, tačiau nutarėme, kad Antanas Gudaitis buvo Justino Vienožinskio mokiny. Nugalėjo J. Vienožinskis.

JUOZO MILIŪNO PARODA „ARKOS“ GALERIJOJE (2015 M. KOVO 3–21 D.)

Mardasavas, 2015 m. kovo mėn.

Telefonu Juozas Miliūnas: „Parodą „Arkos“ galerijoje pakabinau, norėčiau, kad pamatytum“.

Pažadėjau atvažiuoti, sutarėm susitikti parodoje. Susitikome (dienos nepamenu), berods, kovo mėnesio vidury, gal 18 ar 19 dieną? Didžiausioje „Arkos“ galerijos salėje kelios dešimtys Juozo pastelių, daugiausia peizažai. Dairiausi, prie ko galėčiau „prikibti“ – neradau! Jokio panašumo su kitų menininkų kūryba, tai Juozo pasaulis, gali patikti ar nepatikti, bet tai visiškai nebesvarbu. Nieko gero ir nieko blogo tąsyk Juozui nepasakiau.

Pasidžiaugėm, kad dar krutam, kad... ir atsisveikinome. Palikau Juozą parodoje su kurso draugu tapytoju marinistu Edvardu Malinausku. Kaip visada pavėluotai nušvinta! Leliūnų ir Vabalninko peizažų šviesa „Arkos“ galerijoje!

Peizažą galima pamatyti, išgirsti ir netgi skaityti!

1. Balta šviesa juodoj nakty
2. Tarp medžių kabo prieblanda vakarė...
3. Nematomas ošimas žalio klevo...
4. Rūgpiūtis krito kaip žmogus nušautas...
5. Už sodo driekias žalios pievos...
6. Blausi padangė vos boluoja...
7. Gal su žeme kalbi, dangau...
8. Tas langas lyjant išverkė mane...
9. Atsisveikinimas su motina

Tai devyni Jono Strielkūno eilėraščiai – pirmos jų eilutės ir pavadinimai. O gal tai „raktiniai žodžiai“ visai Juozo Miliūno kūrybai, gal tai tikrieji Juozo paveikslų pavadinimai?!

Nežinau, ar Juozas šituos išsirinktų? Žinau tik, kad Juozas šiuos eilėraščius skaitė, jais žavėjosi.

Nežinau, ar jie buvo pažįstami, ar teko Juozui bendrauti – kalbėtis su Vabalninko „Verlenu“? Jono Strielkūno eilėraštis „Atsisveikinimas su motina“ ir Juozo Miliūno natūrmortas „Motinos daikteliai-relikvai“ visiškai tapatūs! Maldaknygė, rožančius, lango rėmas ir žodžiais nenusakoma šviesa. Retai kam pavyksta taip pamatyti ir kitiems parodyti!

Vilnius, 2017 m. kovo 10 d.

Pagal: 7 MENO DIENOS, 2017 m. gegužės 12 d.

Tęsinys kitame žurnalo numeryje

Parengė Deimantė Zarankienė



Rytmečio vėjas, 2003 m.
Kartonas, pastelė, 50x70



Pajūryje, 1990 m. Kartonas, aliejus, 55x78



Langas mėnesienoje, 1999 m. Kartonas, pastelė, 72x50



Saulėgrąžos. Kartonas, aliejus, 69x46

Režisierius Šarūnas Kunickas: „Teatras yra visas mūsų gyvenimas“

Daiva ČEPĖNIENĖ

Utenos kamerinis teatras kovo 27 dieną atšventė penkerių metų gyvavimo sukaktį. Kai 2019 metais buvusi „Žaliaduonių“ teatro trupė nusprendė palikti Utenos kultūros centrą ir įsteigti nepriklausomą mėgėjų teatrą, mieste sklido įvairios kalbos. Mažai kas tikėjo, kad jiems pavyks. Bet jiems pavyko. Į spektaklius susirenka pilnos salės žiūrovų, o atsidengus uždangai prožektoriai apšviečia aktorių sielas, ne kūnus. Apie sukaktį, sėkmės paslaptį bei Utenos kamerinio teatro užkulisius pasikalbėjome su šio teatro aktoriumi ir režisieriumi Šarūnu Kunicku.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Prisiminkite pačią pradžią, kaip užgimė mintis įkurti nepriklausomą teatrą?

Mintis, kad buvusiuose Šaulių namuose turėtų būti teatras, sukosi gana seniai. Šis pastatas saugo ne tik Šaulių sąjungos, bet ir Utenos teatro istoriją. Pirmasis mėgėjų teatras Utenoje susikūrė būtent čia. Kai buvo pastatytas šitas pastatas, šaulių teatro kuopa ir subūrė pirmąją profesionalesnį teatrą Utenoje. Iki to laiko veikė tik klotinių teatrai, kurie rengdavo vaidinimus. Tai mes ir puoselėjome mintį, kad teatras čia, Šaulių namuose, turėtų atgimti. Ilgą laiką čia veikė Utenos kultūros namai, vyko įvairios kolektyvų veiklos. Ta teatro dvaisia čia pleveno visą laiką nuo pat pastato atsiradimo. Manau, yra teisinga, kad teatras gyvuoja būtent čia.

Tuo metu, dirbdami kultūros centre, išgyvenome egzistencinę krizę, nes buvo susiklosčiusios labai nepalankios darbo sąlygos. Laimei, žvaigždės išsidėstė palankiai, ir mes ryžomės kurti nepriklausomą mėgėjų teatrą.

Tai buvo labai drąsus žingsnis, ar nekankino abejonės?

Tai buvo ne tik drąsus, bet ir beprotiškas žingsnis. Daug kas sukiojo pirštą prie smilkinio ir sakė, kad nieko čia mums neišeis. Pasikalbėjome su tuomete Utenos šaulių vade Asta Tidikiene, ji mūsų idėjai pritarė, ir mes ryžomės šiai avantiūrai.

Šitos patalpos ilgą laiką buvo nenaudojamos. Gerą pusmetį visa mūsų teatro šeimyna savo jėgomis tvarkėme, remontavome. Taip po truputėlį įsikūrėme ir nepamatėme, kaip prabėgo tie penkeri metai.

Kaip sekėsi žengti pirmuosius kūrybinius žingsnius?

Žinoma, atėjome kurti ne ant tuščios dirvos. Mes, buvęs „Žaliaduonių“ teatras, turėjome tris dar kultūros centre pastatytus spektaklius, kuriuos atsinešėme čia, todėl veiklą galėjome pradėti iš karto. 2019 metų kovo 27 dieną šioje scenoje pristatėme savo pirmąjį spektaklį. O pirmasis spektaklis, kurį pastatėme būtent čia, vadinasi „Amerika pirtyje“, jo premjera įvyko 2019 metų gegužės 30 dieną. Šiomet gegužės 30 dieną mes šį spektaklį vaidinsime jau 60-ąją kartą.

Jūsų gyvavimo sukaktį lydi šimtukai ir kiti solidūs skaičiai. Atskleiskite, kokia tai statistika?

Taip, tarp mūsų aktorių yra šimtukininkų klubas. Aktorė Justina Mandrijauskaitė teatre sukūrė 14 vaidmenų ir suvaidino 160-yje spektaklių. Algirdas Barčys sukūrė devynis vaidmenis ir suvaidino



Utenos kamerinio teatro režisierius Šarūnas Kunickas atskleidė paprastą teatro sėkmės paslaptį

125-ioose spektakliuose. Prie šimtuko atėję ir aktorius Saulius Bučinskas, jis yra suvaidinęs 99-ioose spektakliuose.

Kiek iš viso pastatėte spektaklių per penkerius metus?

Mes norėjome žiūrovams pasiūlyti platų repertuarą, pradedant klasika ir baigiant šiuolaikine dramaturgija. Per penkerius metus pastatėme 18 skirtingų žanrų spektaklių. Stengiamės patenkinti kiekvieno žiūrovo skonį. Daug kas sakė, jog eisime lengviausiu keliu, pasirinksiame komedijos žanrą tam, kad galėtume išsilaikyti. Bet mes siekėme aukštesnių tikslų. Sau griežtai pasakėme, kad lengviausiu keliu neisime ir orientuosimės į rafinuotesnį žiūrovą, kuris geba suprasti ne tik juokelius, bet ir rimtąjį žanrą. Džiaugiamės, kad mūsų spektakliai pritraukia pilnas sales žiūrovų.



Žiūrovams siūlote platų spektaklių repertuarą, turite unikalią teatro erdvę, kuo jūs skiriatės nuo profesionalaus teatro?

Esame tarpinė grandis tarp mėgėjų ir profesionalaus teatro. Scenoje vaidina neprofesionalai, bet pats darbo pobūdis yra paremtas profesionalaus teatro principais. Mėgėjų teatruose paprastai per metus pastatomas vienas spektaklis ir tik paskui statomas kitas. Mes per metus vidutiniškai pastatome tris spektaklius.

Po jūsų teatro stogu veikia ir teatro mokykla, papasakokite, kaip sekasi burti būsimuosius aktorius.

Vaikų ir jaunimo teatro mokykla įkurta 2019 metų rudenį. Joje scenos subtilybių, vaidybos meno mokosi ir vaikai, ir suaugusieji. Tačiau karantinas jos veiklą buvo sustabdęs. Pasibaigus suvaržymams atkūrėme vaikų iki 12 metų teatro mokyklą. Ją dabar lanko apie 20 vaikų. Veikia ir suaugusiųjų teatro studija, kurią lanko įvairaus amžiaus žmonės, nuo 18 iki 60 metų. Yra kas iš mokinių jau įsiliejo ir į mūsų trupės gretas – tai aktorė Ieva Adomavičiūtė. Jos atėjimas į mūsų teatro sceną toks labai keistas. Kai Ieva prisijungė prie mūsų aktorių šeimos, apėmė jausmas, lyg ji čia būtų buvusi jau seniai.

Visi Utenos kamerinio teatro aktoriai gyvenime turi ir kitų veiklų. Kaip pavyksta viską suderinti, suspėti? Kiek laiko skiriate repeticijoms?

Teatre mes praleidžiame daug laiko. Visi aktoriai kažką gyvenime veikia, tačiau repeticijoms, spektakliams laiko visada turi. Tai yra tiesiog prioritetų susidėliojimo



klausimas. Mūsų aktoriams scenos reikia kaip oro, kaip vandens.

Kaip dažnai išvykstate į gastroles ir kokių nuotykių teko patirti būnant gastrolėse?

Per metus suvaidiname apie 40 spektaklių, tai pusė iš jų vaidiname namų scenoje, kitą pusę – gastrolėse. Įdomiausią patirtį išgyvenome, kai buvome išvykę į gastroles Rumunijoje. Tuomet pastatėme spektaklį su stop kadrais, kurių metu buvo rodomi subtitrai rumunų kalba. Atidavę

tokią duoklę žiūrovams sulaukėme ypatingo jų dėmesio. Kitą kartą vežėme poezijos spektaklį, tuomet mūsų aktorė J. Mandrijauskaitė išmoko tris eilėraščius ir deklamavo juos rumunų kalba. Po spektaklio vietos žmonės su ja puolė bendrauti rumuniškai, pagalvojo, kad ji jų tautietė. Buvo įvairių įsimintinų nuotykių tiek vaidinant savo scenoje, tiek gastrolėse.

Ar galima teigti, kad savo žiūrovą lepinatė ir stengiatės įtikinti net ir pačiam gurmaniškiausiam jo skoniui?

Visą laiką stengėmės, kad ši teatro erdvė taptų kiekvieno čia atėjusio namais. Mūsų teatre žiūrovą pasitinka ne rūbininkas, o mes, aktoriai. Tuomet jaučiame šiltą atgalinį ryšį su žiūrovais. Nežinau, ar galima sakyti, kad mes žiūrovą lepiname, bet puoselėti tokį ryšį su žiūrovais mums gera. Mes gerbiame ir mylime savo žiūrovą.

Kokia yra Jūsų įkurto teatro sėkmės paslaptis?

Sėkmės paslaptis yra labai paprasta. Tai meilė savo darbui, meilė tam, ką tu darai. Tai yra svarbiausia. Kai iš kultūros centro persikėlėme gyvuoti čia, buvo labai gražu stebėti virsmą. Ten, būdavo, kartais vienas ar kitas aktorius neateina į repeticiją, nes ten teatras buvo lyg kažkoks būrelis. Atėję čia aktoriai palaipsniui suprato, kad tai yra ne mano, ne dar kažkieno, bet visų mūsų teatras ir mes visi esame už viską atsakingi.

Be to, ši vieta turi kažkokią stebuklingą aurą. Nuo pat Šaulių namų atidarymo čia lankėsi daugybė aktorių, atlikėjų ir kitų scenos žmonių. Kad jų energija čia išliko, pastebi, jaučia net ir pas mus pasisvečiuoti atvykstantys žinomi Lietuvos aktoriai ir kitos garsenybės.

Papasakokite apie teatro ateities planus...

Ateities planų turime, bet nenorime jų garsiai įvardyti. Dažnai būna taip, kad garsiai įvardijus planus jie neišsipildo. Kūrybinis procesas tuo ir įdomus, kad nežinai, kuo jis baigsis. Mes kasmet žiūrovams pasiūlome po dvi ar tris spektaklių premjeras, tą žiūrovams pažadame, o kokie tai bus spektakliai – iš anksto neatskleisime.

Kas Jums yra teatras?

Sakyti, kad tai yra gyvenimo būdas, būtų banalu. Visas mūsų gyvenimas yra teatras. Mes kiekvienas gyvenime kažką vaidiname. Šiandien atliekame vieną vaidmenį, rytoj galbūt atliksime kitą. Teatras yra ta vieta, kur žmogus gali pasimatuoti vaidmenį nekeisdamas savo gyvenimo. Teatre tu gali išgyventi daugelio žmonių gyvenimus, pajusti jų patirtis. Teatras – gyvenimo kopija, gyvenimo veidrodis. Tame teatro žaidime ir yra visas gyvenimo žavumas bei gražumas.

Ko palinkėtumėte savo žiūrovams?

Žiūrovams palinkėčiau lankytis mūsų teatre ir kad jie žiūrėdami spektaklius patiktų ta apgaule, kurią mato scenoje, kad atrastų kuo daugiau atsakymų į gyvenimiškus klausimus.





Šaulių ir Tautos namai Utenoje, 1933 m.



Utenos kamerinis teatras Šaulių namuose įsikūrė 2019 m.



„Yra tokia teorija, kad tie, kuriems nepavyksta tapti aktoriais, tampa režisieriais. Kam nepavyksta tapti režisieriais – tampa teatro kritikais. Džiaugiuosi, kad nesu teatro kritikas.

Man teatras visada buvo ir bus ta paslaptinė erdvė, kurią iki galo pažinti neduota nei vienam mirtingajam. O iki galo pažinti – turbūt ir nereikia. Nebeliktų paslapties ir kasdienio atradimo jausmo.

Dirbti su mėgėjų teatru – begalinis džiaugsmas ir privilegija. Privilegija stebėti, kaip aktoriai, atėję iš savo kasdienės rutinos, keičiasi, auga, peržengia tam tikras savo įsivaizduojamas ar susikurtas ribas, pakyla aukščiau kasdienybės. Kiekvieną kartą prieš spektaklį jausti nenusakomą susikaupimo, atsidavimo tam, ką darome, atmosferą. Kiekvieną kartą jausti drugelius, savo glėžniais sparneliais ražančius pilvą. Tai lyg visą laiką būtum įsimylėjęs. Ir tas neapsakomas jausmas, kai daliniesi nematoma energija su žiūrovais.

Mano kūrybinio gyvenimo kredo – jei tavęs nėra teatre, dar nereikia, kad teatro nėra tavyje.“

Utenos kamerinio teatro režisierius Šarūnas Kunickas

Utenos kamerinio teatro trupės aktoriai



Rūta Lauciuvienė



Justina Mandrijauskaitė



Inga Motiejūnienė



Miglė Leikutė



Diana Reinienė



Algirdas Barčys Jaunesnysis



Saulius Bučinskas



Rimantė Gudelienė



Algirdas Barčys Vyresnysis



Alvydas Danauskas



Aivaras Švilpa



Arūnas Kasauskas

Rytų Aukštaitijoje atgaivinta būgnijimo kūlele tradicija

Rasa KALINAUSKAITĖ

„Bum-čik-čik-čik, bum-čik-čik-čik, bum-ta-da-da-da-da-bum-bum-bum, bum tada-bum-bum, bum tada-bum-bum, bum-čik-čik-čik, bum, alkūne!“ – delnu smagiai muša taktą Utenos meno mokyklos mokytoja etnomuzikologė Rima Garsonienė. Tai, kas skamba kaip vaikiška skaičiuotė – viena iš ritminių frazių, padedančių išmokti būgnyti kūlele, tiek mažiems, tiek ir suaugusiems jos mokiniams. Kai prieš ketvirtį amžiaus tyrinėdama liaudies muziką Rytų Aukštaitijoje R. Garsonienė pati pirmą kartą išgirdo senovinį grojimą būgneliu, buvo likę vos trys koncertuojantys muzikantai, dar galintys atskleisti jo paslaptis.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

„Jokių paslapčių nėra, aš išmokau iš savo tėvelio, jis labai gerai mokėjo būgnelį mušti“, – šypsosi vienas garsios vestuvių muzikantų giminės atstovas Kazimieras Streikus. Iš jo šį meną nuo mažens perprato ir dukra Kristina, o jos pėdomis jau seka ir anūkė. Visi keturi K. Streikaus broliai – taip pat muzikantai. Šioje šeimoje nuo seno įprasta groti ir smuikais, armonikomis, akordeonais – juk būgnelis nėra solinis instrumentas.

Iš K. Streikaus ir jo kolegų išmokusi senovinio grojimo būgneliu būdo, mokytoja R. Garsonienė kartu su vyru etnomuzikologu Raimondu Garsonu ėmėsi skleisti žinią apie muzikinį šio krašto paveldą. Taip aukštaitiška būgnijimo kūlele tradicija, jau beveik beišnykstanti, vėl ėmė populiarėti ir Utenos kraštotyros muziejaus teikiamu 2021 m. buvo įrašyta į Nematerialaus kultūros paveldo sąvadą.

Kūlelė, kuria mušamas būgnelis – mu-

zikanto plaštakos ilgio medinė lazdelė su galuose ištekintais bumbulais, o būgnelį sudaro oda iš vienos pusės aptrauktas medinis rėmas, prie kurio dažnai pritaisomi žvangučiai. „Tėvelis iš klevo lentos išlenkė formą, sujungė, padarė žvangučius. Padarė reguliuojamą, kad būtų galima įtempti arba atleisti odą“, – pasakoja K. Streikus. Tėvo pagamintą būgnelį jis pagarbiai saugo namuose, pats muša pirktinį, o savąjį atidavė dukrai. Muzikan-



Senosios būgnijimo tradicijos gaivintojai ir puoselėtojai: Rima Garsonienė (kairėje), Raimondas Garsonas (dešinėje), už jo – Kazimieras Streikus ir Kristina Streikutė-Jasiūnienė



Kazimieras Streikus ir Kristina Streikutė-Jasiūnienė – tėvas ir dukra iš garsios liaudies muzikantų giminės

tų giminėje instrumentai turi savo likimus ir paveldimi iš kartos į kartą.

„Būgnelis – pats seniausias muzikos instrumentas. Kūlelė panaši į kauliuką: apgraužiam kulšėlę, ir lieka lazdelė su dviem bumbuliukais“, – pusiau juokais atsako R. Garsonienė, paklausta apie tradicijos šaltinį. O juk ir iš tiesų būgnelis – žmonių jos proistorę menančio būgno giminaitis, XIX a. tapęs instrumentinių ansamblių dalimi. Grodami polkas, valsus, fokstrotus ir kitus liaudies šokių, Rytų Aukštaitijos muzikantai iki šiol jį muša greta smuiko, cimbolų ar Peterburgo armonikos, kitų dumplinių instrumentų.

Senoji būgnijimo tradicija išsiskiria meistrišku kūlelės valdymu, kai pagrindinis ritmas papildomas smulkesnio ritmo kombinacijomis. „Ritmą reikia ne tik išmušti, bet ir įvairiai išpuošti, pagražinti ornamentais. Kartais muzikantai nykščiu ant odos raito aštuoniukę ar braukia puslankiu, išgaudami žemą užesį: ū-ū-ū... Kalviam, sako, būdavo gerai: nykščio oda kieta, kai paspjaudę perbraukia, būgnelis tik užia... Gražu. Dėl smagumo visko prigalvoja“, – pasakoja R. Garsonienė. „Grodamas ritmą patobulini, atrandi vis naujų spalvų“, – paaiškina K. Streikus. Štai jo tėvelis Stasys brėždamas per būgnelį nykščiu mokėjęs išgauti tokį savitą garsą, kaip niekas kitas Lietuvoje... Anot Kristinos Streikutės-Jasiūnienės, muzikantai sukuria įsimenančią atlikimo braižą, iš kurio juos gali atpažinti: „Kiekvienas savų ele-

mentų įdeda: tai pavingiavimą, tai smūgį alkūne ar kita ranka“.

„O kai kurie pokštaudami ir kaimynui per galvą suduoda... Kiekvienas grojimas yra kaip vaidinimas publikai užburti. Man labai patinka, kai per šventes tenka pagroti arti žmonių, ne scenoje. Visada kas nors prieina pasižiūrėti iš arčiau. Žmonės nori ir girdėti, ir matyti, turi būti įvairi“, – įsitikinusi R. Garsonienė. Kad būtų galima išsižiūrėti, kaip juda kūlelė, etnomuzikologė grodama pakreipia būgnelį į klausytojų pusę, nors seniesiems būgnelininkams tai nėra įprasta.

Anot jos, liaudiškas muzikavimas – tai džiaugsmo muzika. „Savo mokiniams sakau: pasižiūrėkite, tie muzikantai tiesiog ant sparnų skrenda, kai eina groti. Jie groja džiaugsmu... Vaikams būna nuostabu“, – sako mokytoja. Tai esąs bendravimo džiaugsmas, juk visos šventės ar talkos būdavo pabaigiamos su muzika, šokiais: „Į dangų žiūrėdamas to nepagrosi, čia reikia žiūrėti į žmones, bendrauti, švęsti šventes.“

„Gyvenimas būtų pilkas, jei negalėtum savęs išreikšti, tai didelis džiaugsmas, kurį perduodi ir kitiems“, – prisipažįsta K. Streikutė-Jasiūnienė. Anot jos, liaudies muzika yra tarsi genas, kurį paveldi gimdamas muzikanto šeimoje, o kartais taip gauni ir likimą: „Kai seneliai vežė tėvelį krikštyti, gegutė tiek kukavo, tiek kukavo, kad visi kalbėjo: čia tai jau tikrai bus muzikantas... O kaip gera širdžiai, kai kartais paklausia: ar čia ne tie patys Streikai, ku-

rie grojo vestuvėse? Žmonės dar atsimena, kaip tėčio tėvelis grojo...“

Mokytoja R. Garsonienė suteikė galimybę prie senovinės tradicijos prisiliesti ir platesniam ratui žmonių: nuo 2001 m. įvairaus amžiaus vaikus būgnyti kūlele moko Utenos meno mokykloje, o suaugusiesiems rengia seminarus. Kad tiems, kam tai nėra girdėta nuo lopšio, eitųsi lengviau, sukūrė savitą mokymo metodiką: „Mokymuisi sugalvojau visokių žodžių: čik-čik, žleg-žleg, judu-judu, virpu-virpu, bum-čik-čik-čik... Šita kalba susišnekam, taip greičiau įsidėmi. Kaip ir skudučiuotojams, būgnelininkams reikia žodžių. Sako, kai kurie vaikai su tais žodžiais vakare ir užmiega...“

Patirties iš R. Garsonienės semiasi ir latviai, taip pat išlaikę panašią tradiciją. „Latvių būgnai tokie gražūs, juodi, žalvariu kaustyti, vingiukais išpjaustinėti... O kūlelės – lašo formos, pas mus tokių nėra, ir sunkesnės. Paėmę mano kūlelę, stebisi: oi, kaip lengva groti... O šiaip kūleles atitaiko pagal delno dydį. Vyrai mėgsta didesnes, sunkesnes, kartais ir būgną pramuša iš entuziazmo“, – juokiasi etnomuzikologė.

Anot jos, gaivinant tradiciją Lietuvoje, labai padėjo Nacionalinio liaudies kultūros centro instrumentinio folkloro specialisto Arūno Lunio rengiami kursai. Dabar suskaičiuoti mokačius būgnyti kūlele jau nėra paprasta...

Parengė Deimantė ZARANKIENĖ

Nuotaikinga Europos diena

Lina KOVALEVSKIENĖ

Ignalinos krašto muziejuje gegužės 9-ąją smagiai paminėta Europos diena. Jai skirtame renginyje „Apie Europą linksmai ir su muzika“ būta gerų emocijų, susitikimų, kūrybos, muzikos ir įdomių svečių. Atidaryta Lietuvos karikatūristų darbų paroda, muzikinę programą „Antakiai“ dovanojo aktoriai, bardai Jokūbas ir Saulius Bareikiai, vyko projekto „Europos kultūra: visi skirtingi-visi lygūs“ plenero parodos edukacija.

Renginį pradėjo ir svečius pristatė muziejaus direktorė dr. Regina Mikštaitė-Čičiurkienė. Ji džiaugėsi didele ir įdomia karikatūrų paroda „Drąsiai ir linksmai apie Europą“. Su Europos diena visus sveikino savivaldybės vicemerai Vaidotas Židanavičius. „Tai graži ir prasminga diena. Linkiu visiems džiaugsmo, vilties ir pasitikėjimo savo jėgomis. Mes esame stiprūs ir būsim dar stipresni...“, – sakė vicemerai. Kol jis kalbėjo, karikatūristai suspėjo parengti jam smagias dovanėles – draugiškus šaržus. Tą vakarą ne vienam buvo sukurtas toks siurprizas.

Renginyje dalyvavo ir parodą kartu su jos iniciatore Indre Gruodiene pristatė žymūs Lietuvos karikatūristai Jonas Varnas, Kęstutis Šiaulytis, Ilja Bereznickas, Antanas Bartaišius ir Jonas Lenkutis. Jų būryje smagu

buvo matyti ir save mielagėniškiu jau daug metų vadinantį Mindaugą Milinavičių. Jo darbų taip pat yra parodoje. Dailininkams įteiktos „Europe Direct Visaginas“ ir muziejaus dovanėlės. O jie patys savivaldybės atstovams, renginio organizatoriams ant kaklo kabino juokingai keistus medalius, dovanojo suvenyrus su istorijomis.

Karikatūristai mano, kad humoras ir satyra nepraranda vertės, ji reikalinga ir veikia net ir šiais visuotinės kompiuterizacijos ir robotizacijos laikais, todėl jie ir priėmė „Europe Direct Visaginas“ vadovės Indrės Gruodienės siūlymą surengti parodą, skirtą Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 20-mečiui. Dailininkų piešiniai atspindi Lietuvos žmonių nuotaikas, leidžia pasižiūrėti į rimtus dalykus su šypsena, kviečia diskutuoti, pasiūlo įdo-

mių išvalgų apie Europos Sąjungos vertybes ir iššūkius.

Buvimas Europos Sąjungoje atveria vis naujų galimybių prasmingai bendrauti, bendradarbiauti, pažinti kitų šalių istoriją ir kultūrą. Buvo pristatytas Savivaldybės administracijos vykdomas projektas „Europa kuria: visi skirtingi – visi lygūs“, kuriame savo kūryba dalijasi ir apie lyčių lygumą diskutuoja Lietuvos, Latvijos, Lenkijos, Čekijos, Prancūzijos dailininkai, įstaigų darbuotojai. Kviesta dar kartą apžiūrėti Ignalinoje vykusio pirmojo projekto dailės plenero parodą, kuri eksponuojama Vestuvių salėje. Renginyje dalyvavo projekto partnerių iš Lenkijos ir Čekijos atstovai.

Smagia istorija iš Jokūbo vaikystės (apie antakius) savo pasirodymą pradėjo aktoriai Saulius ir Jokūbas Bareikiai.



Indrės Gruodienės (centre) siūlymui surengti parodą, skirtą Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 20-mečiui, pritarė ne tik menininkai, bet ir kiti ignaliniečiai

Saulius pasakojo apie jų dueto atsiradimą. Jį sukūrė Virgis Stakėnas, atskirai abu pakvietęs į festivalį „Akacijų alėja“ ir pristatęs kaip dainuojančius tėvą ir sūnų. Ilgą laiką Jokūbo kūryba „slėpėsi“ stalčiuje. Tačiau šiandien šie du talentingi ir žavūs vyrai turi bendrą autorinių dainų programą ir kartu surengia kelis koncertus per metus. Išgirsti juos grojančius ir dainuojančius duetu buvo tikras malonumas. O Saulius dar nustebino ir puikia smuiko muzika.

Renginio organizatoriai: Ignalinos rajono savivaldybė, Ignalinos krašto muziejus, Ignalinos kultūros centras, Europe Direct Visaginas, Nacionalinė karikatūristų asociacija „Humor Sapiens“, Ignalinos kultūros centras.



Ignalinos krašto muziejaus direktorė dr. Regina Mikškaitė-Čičiurkienė dėkojo susirinkusiems menininkams į tokią gražią šventę



Nors trumpam prisiminta ir vėl sugrįžta prie dalgių

Vytautas RIDIKAS

Antrąjį birželio savaitgalį vyko tradicinė rajoninė pirmosios pradalgės šventė „Pustykim, vyrai, dalgelius“. Beržatilčio kaime, į Juodvalkių sodybą, kurioje šventė vyksta jau ne pirmus metus, susirinko 21 pjovėjas iš penkių rajono seniūnijų. Su kai kuriais pjovėjais atvyko ir pradalgių daužytojos arba vartytojos.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS



Vyriausiojo pjovėjo titulą šį kartą pelnė užpalielis Vladas Būga

Pasak šio renginio pagrindinės organizatorės Tauragnų krašto bendruomenės pirmininkės Danguolės Trimonienės – jai talkino ir kelios tauragniškių moterų bendruomenės narės – svarbu puoselėti etnokultūrines tradicijas Tauragnų krašte. „Todėl ir gimė man prieš devynerius metus dar viena idėja organizuoti „Pirmosios pradalgės“ šventę“, – tvirtino D. Trimonienė, apgailestavusi, kad dėl pandemijos negalėjo įvykti dvi šventės, todėl šioji tik septinta. O į tradicinę rajoninę šventę „Pustykim, vyrai, dalgelius“, paprastai renkasi ne tik vyrai, bet ir moterys, mokančios valdyti dalgį. Šiomet jų buvo net trys. Kitos damos su grėbliais prisijungė prie pradalgių daužymo.

Leliūnų seniūniją atstovavo seniūnas Renaldas Būga, bendruomenės pirmininkas ir rajono savivaldybės tarybos narys Kęstutis Udras, leliūniškiai Vytautas Morozovas, Lionginas Krivickas ir Vytautas Šaukeckas. Pradalges daužė Vilma Morozovienė.

Iš Užpalių krašto atvyko Leliūnų seniūnijos seniūno tėvelis Vladas Būga su dukra Gita Būgaite. Abu pasipustę dalgius kibo pjauti gausiai šiomet Juodvalkių pievoje priaugusios žolės. Beje, V. Būga, pasibaigus renginiui, prizų buvo įvertintas kaip vyriausias pjovėjas. Jam neseniai sukako 88 metai.

Iš Utenos seniūnijos į šventę su dalgiais atvyko Almantas Raščiauskas, Gintaras Trimonis ir Algirdas Grumbinas su pradalgių vartytoja žmona Kristina.

Saldutiškio seniūnijos seniūnas Bronius Šliogeris jau kurį laiką nepraleidžia šios šventės, todėl ir šiomet buvo su dalgiu.

Tradiciškai gausiausia delegacija, kaip ir priklauso, susirenka Tauragnų seniūnijoje. Jų vedlys – Tauragnų seniūnijos seniūnas Alvydas Danauskas, kaip ir pridera tikram pjovėjui, dirbo basas. Jam pritarė batus nusiavęs ir Leliūnų seniūnijos seniūnas R. Būga. Šiomet tauragniškiam atstovavo net dvi pjovėjos moterys: Laima Stasiulionienė ir Laimutė Žvinklienė, atvykusi su vyru Mindaugu. Jiems talki-

no Povilas Gimbutis, Donatas Kučinskas, Žymantas Trimonis, Dalius Ilčiukas, Arūnas Kasauskas ir, šiemet vyriausiojo šventės pjovėjo titulą praradęs, Mykolas Šinkūnas. Kad kuo greičiai šienas pradžiūtų, pradalgės daužė ir vartė: Julija Deveikienė, Anfiza Vasilkova ir Verutė Gimbutienė.

Šventės pradžioje, vos tik šventės vedėjai D. Trimonienei išrikiavus visus dalyvius, į kiemą įbėgo iš Juodvakių tvarto ištrūkusi improvizuota karvutė, kurią puikiai pristatė ir tikrą spektaklį surengė kraštiečių aktorius, Tauragnų krašto garbės pilietis Alvidas Jauniškis.

Tauragnų krašto moterys pasistengė ir dar į nebaigtą pjauti pievą šienplovams atnešė tradicinių blynų su nuosta-

baus skonio padažu. Taip jos prisiminė seną šio krašto tradiciją, kai anksti išėję pievų pjauti vyrai, buvo pamaitinami šiais priešpiečiais.

Nežinia, ar tauragniškiai kaime vakarais ir rytais iš rasotų pievų jau galėjo išgirsti griežlės ir putpelės balsus, tačiau šventė buvo surengta kiek anksčiau, nesulaukus Antaninių. Nes po šiųmetinio vasariško lietaus žolė smarkiai paūgėjo. Gal todėl šiai šventei ir buvo sulaukta gražaus oro.

Suskambėjo, sužvangėjo pustomi dalgeliai. Išvarę pradalgę kitą, pagal tradiciją, paprastai vyrai sustodavo galulauky ir, pasirėmę ant dalgių, užtraukdavo dainą. Etnografai teigia, kad šienapjūtės dainos pagal dažnai jose skambantį priedainį „va-

lio“ vadinamos „valiavimais“. Dainuojamos jos būdavo tęsiamai, lėtai, kad plauktų per visas paupių pievas, grįžtų aidu nuo miško, kalvos šlaitų: „Valioj, mano dalgeli, valioj, valioj! Nepapustęs dalgelio, nepapjausi šienelio, Valioj, mano dalgeli...“ Taip buvo ši kartą ir Juodvakių pievose, kai pjovėjams dainas skyrė iš Vilniaus atvykęs folkloro ansamblis „Jorė“, kuriam vadovauja Rūta Aleksiūnienė. Etnologai tvirtina, kad išties valiavimas – tai tikra vyrų daina, o šienavimas – tikrai vyriškas darbas. Nors kaip įrodė tauragniškiai, tą puikiai moka ir moterys. Po šventės kiekvienas dalyvis, organizatorių iniciatyva, pakeitė savo šiaudines skrybėles į firmines šventės kepuraites.



Šventės dalyvius linksmino iš Vilniaus atvykęs folkloro ansamblis „Jorė“

Zarasuose – unikali Dusetų krašto kūrėjo Romualdo Pučeko darbų paroda

Vytautas RIDIKAS

Gegužės pradžioje Zarasų rajono savivaldybės viešosios bibliotekos galerijoje atidaryta mokytojo, vieno iš Dusetų galerijos įkūrimo iniciatorių, Dusetų miesto Garbės piliečio, garsaus Rytų Aukštaitijos krašto dailininko Romualdo Pučeko kūrybos paroda. Kaip prisipažino susirinkusiems į parodą savo mokiniams, jo kūrybos gerbėjams ir bičiuliams, jis yra daugiaplanis kūrėjas, džiuginantis savo meno mylėtojus įvairiapusiškais asambliažų, įvairios tapybos, keramikos, skulptūros ir kitais meno darbais.

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Kas dar nežinojo atėjęs į parodą, R. Pučecas prisipažino, kad yra kilęs iš Pasvalio. Baigęs Pasvalio vidurinę mokyklą jau tvirtai žinojo norintis būti dailininku. „Svajonės genamas, stojau į Vilniaus valstybinį dailės institutą (dabar Vilniaus dailės akademija), į tapybą. Tačiau įstoti į tokią specialybę vaikinui iš mažo provincijos miestelio be rimtesnio dailės pasiruošimo iš pirmo karto nepavyko“, – savo pirmuosius bandymus studijuoti dailę prisiminė parodos autorius. Tačiau padrąsintas kolegų ir nepasimetęs gyvenimo iššūkiuose, visgi įstojo į Dailės fakultetą tuomečiame Šiaulių pedagoginiame institute.

Savo parodos atidaryme menininkas prisipažino, kad didele dalimi jam pakliūti į Dusetas prisidėjo tuometis dailės mokymo pradininkas Raimondas Gapšys, ieškojęs gabių dailininkų savo idėjos įgyvendinimui Dusetose. R. Gapšys tuometėje vidurinėje mokykloje buvo įkūręs sustiprintą dailės mokymą. Įkalbėtas R. Gapšio, sutiko bent penketą metų padirbėti ežeringame Zarasų krašte, juolab Dusetos buvo ramus ir gražus miestelis. Tačiau, anot R. Pučeko, likimas sudėliojo viską į savo vietas – dailininkas jau beveik 40 metų dirba Dusetų Kazimiero Būgos anksčiau vidurinėje dabar gimnazijoje

dailės mokytoju, ekspertu.

Jis turi ir pasiekimų. Yra ne tik, kaip jau minėjome, vienas iš Dailės galerijos kūrėjų, 2011 metais buvo apdovanotas Metų mokytojo premija, o 2016-aisiais jam paskirta D. Bukonto premija už visuomeninę veiklą kultūros ir meno srityje.

Zarasų rajono savivaldybės merė Nijolė Guobienė, sveikindama parodos autorį, kalbėjo, kad pedagogas R. Pučecas yra aukšto intelekto žmogus, kuris pagarbiai žiūri į meną ir tą meilę ugdo jaunimui. Linkėjo sveikatos ir nesibaigiančio kūrybinio polėkio kasdienėje veikloje.

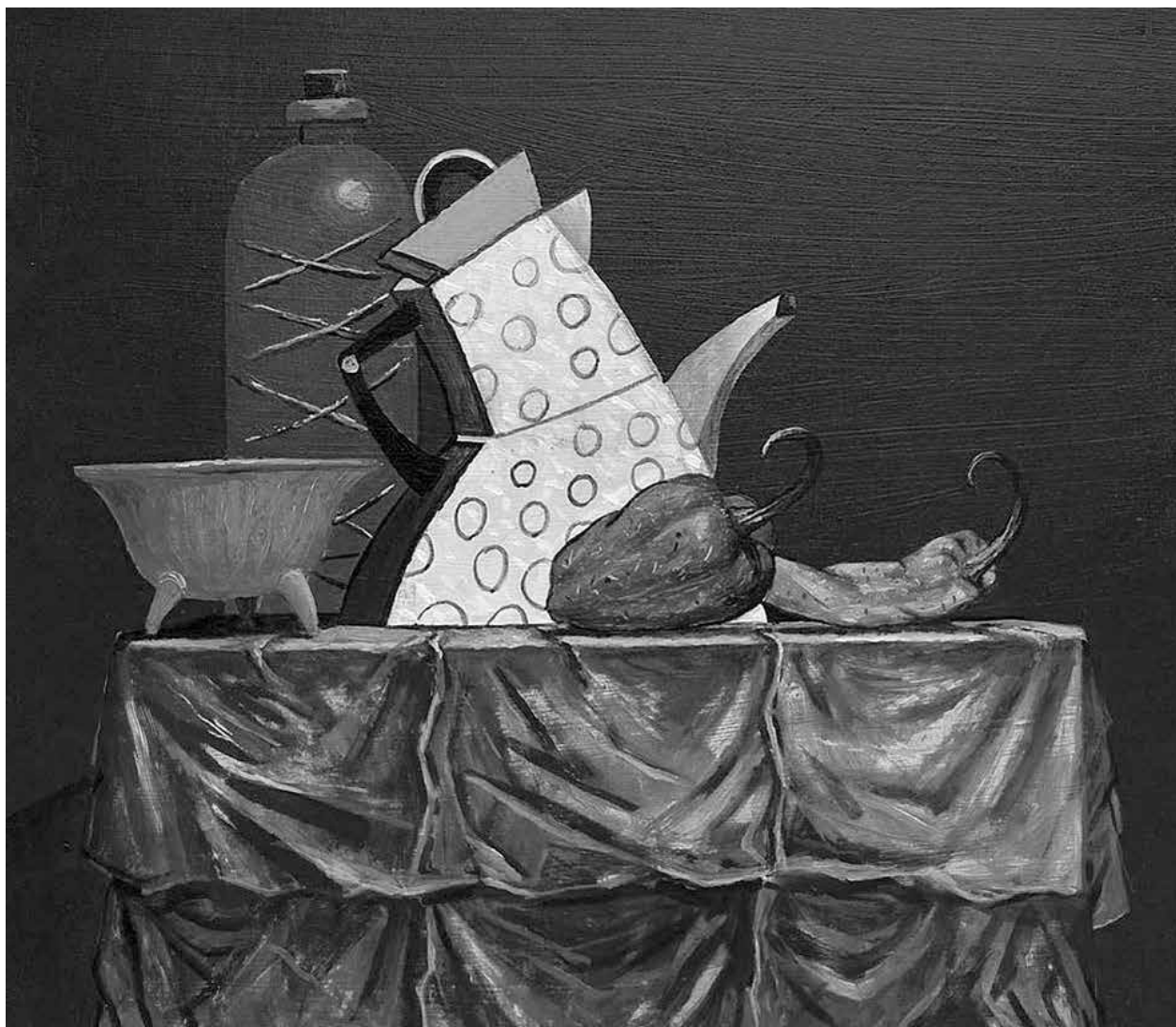
Parodos atidaryme dalyvavęs senas R. Pučeko pažįstamas ir bičiulis dailininkas, grafikas, miestų ir miestelių herbų, vėliavų kūrėjas bei knygų iliustratorius Arvydas Každailis, aiškino, jog R. Pučecas yra „amžiaus vaikas“, kurio kūryboje galima aptikti sąsąją su impresionizmu, kubizmu. Kaip jis aiškino, naujausios dailininko abstrakcijos, kaip „Paukštė“, „Vabzdys“ jam padariusios labai didelį įspūdį.

Savo prisiminimais pasidalijo ir parodoje dalyvavęs R. Pučeko mokinys, šiuo metu einantis Kultūros centro Dusetų dailės galerijos direktoriaus pareigas dailininkas Alvydas Stauskas. Pasak jo, jis, būdamas penktokas, pirmą kartą pamatė ant mokyklos koridoriaus sienų iškabintą R. Pučeko parodą, kuri paliko didelį įspūdį, gal todėl ir jo tolimesnis kelias buvo susietas su menu.

Per beveik 50 kūrybinės veiklos metų menininkas dalyvavo per 70 kūrybinių grupinių parodų Lietuvoje, Latvijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje, Rusijoje. Per šį savo kūrybinį laikotarpį R. Pučecas surengė daugiau kaip dvidešimt personalinių parodų. Šį kartą Zarasuose buvo eksponuojama jo tapyba ir, kaip pripažino ne vienas menininkas, solidūs keramikos darbai.



Romualdas Pučecas surengė parodą Zarasų rajono savivaldybės viešosios bibliotekos galerijoje

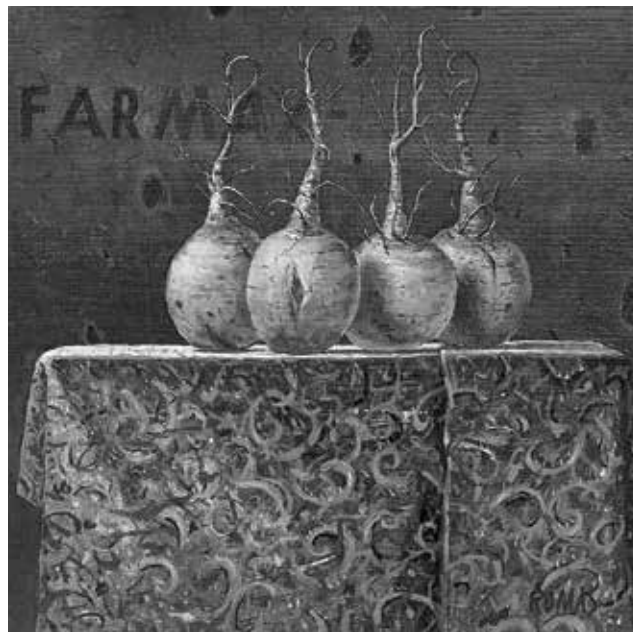


Natiurmortas su arbatinuku, 2011 m. Kartonas, akrilas. 51x57



Dèlioné





Ropės, 2012 m. Kartonas, akrilas. 51x57



Natiurmortas su sena lempa, 2011 m. Kartonas, akrilas. 51x57

Jau metai, kaip nebeturime kunigo Broniaus Šlapelio



Praėjusiais metais, birželio 11 d., sekmadienį, sulaukęs 89 metų į amžinybę iškeliavo Tauragnų parapijos klebonas, garbės kanauninkas kun. Bronius Šlapelis. Jis gimė 1934 m. balandžio 13 d. Antano ir Uršulės Šlapelių šeimoje Bugailiškių kaime, Kupiškio rajone. 1940 m. mokslus jis pradėjo eiti Bugailiškių pradinėje mokykloje, paskui lankė Šimonių septynmetę mokyklą, o vėliau baigė Svėdasų vidurinę mokyklą, kur 1954 m. įgijo vidurinį išsilavinimą. Tais pačiais metais įstojo į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. Baigęs kunigų seminariją 1959 m. kovo 25 dieną vyskupo Julijono Steponavičiaus buvo pašventintas kunigu Kauno Šv. apaštalų Petro ir Povilo arkikatedroje bazilikoje. Nuo 1974 m. gegužės iki 2009 m. lapkričio ėjo Tauragnų Šv. Jurgio parapijos klebono pareigas. O nuo 2017 m. rugpjūčio tapo Tauragnų Švč. Jurgio parapijos rezidentu.

Prieš keletą metų kun. B. Šlapelis, buvęs puikus bičiulis, atsiuntė krūvelę prisiminimų apie savo kelių dešimtmečių kunigystę Tauragnuose. Vis nebuvo progos jų paviešinti, todėl šį kartą, minint jo vienerių metų mirties metines, „Indraja“ spausdina vieną jo rašinį. B. Šlapelis niekada nebuvo abejingas kūrybai ir prisiminimus apie sovietmetį, kai Lietuva buvo okupuota ir kaip tai santvarkai prijauciantys veikėjai elgėsi su tuometiniais kunigais, užrašė...

Monsinjoro Petro Baltuškos kova sovietmečiu su valdiškais ateistais

Kun. Bronius ŠLAPELIS

Kai 1979 m. balandžio 20 d. mirė Daugailių bažnytinio komiteto pirmininkas Juozas Tarulis iš Mikalajūnų kaimo, sulaukęs beveik 80 metų amžiaus, po dešimties dienų Daugailių apylinkės pirmininkė A. Stankevičienė telefonu pasiteiravo klebono kun. Petro Baltuškos, ar jau yra išrinktas naujas bažnytinio komiteto pirmininkas. Jai buvo atsakyta, kad dar nėra, bet šis klausimas greitai laiku bus išspręstas. Ji dar pasidomėjo, kas yra tas kandidatas į pirmininko pareigas. Klebonas atsakė: „Aš pats“.

„Jūs negalite būti pirmininku“, – nusigandus pasakė pirmininkė A. Stankevičienė.

– Kodėl? – ramiai paklausė kun. P. Baltuška.

– Jūs – kulto tarnas, – buvo sulaukta atsakymo.

– Ne, aš ne kulto tarnas, bet kunigas. Tai žymiai daugiau, negu kulto tarnas. Prašome *nemaišyti* sąvokų. Ar Jus, einančią apylinkės pirmininkės pareigas, kas nors vadina apylinkės tarnaitė? Ar kas nors sako: buvau apylinkėje, bet apylinkės tarnaitės neradau. Ar gydytoją kas nors vadina ligonių tarnu? Ar kiaulių šėrėja yra kiaulių tarnaitė? Ar rajono pirmininką vadiname rajono tarnu? Ne.“, – atsakė P. Baltuška.

– Tai aš čia nežinau. Tarkis su rajono pirmininko pavaduotoju Jonu Labanausku. Jeigu jis Jus patvirtins...“ – sulaukė atsakymo kunigas.

– Kol jis man nieko nesakys, ir aš jam nieko nesakysiu, nes čia yra bažnyčios vidaus reikalas, – paaiškino klebonas.

1979 m. gegužės 6 d., sekmadienį, pamaldų metu, buvo paskelbta, kad po pamaldų susirinktų bažnytinio komiteto nariai aptarti kai kurių bažnytinių reikalų. Susirinko visas komitetas – 21 žmogus. Susirinkimas apsvarstė pirmininko pareigų perėmimo klausimą ir kitų narių pareigas. Surašė tokio turinio protokolą: „Mes, žemiau pasirašę Daugailių bažnyčios Romos katalikų religinės bendruomenės nariai, 1979 m. gegužės 6 d., visuotiniame susirinkime išrinkome bažnytinio komiteto vykdomąjį organą: pirmininkas – Baltuška Petras, Rapolo; sekretorius – Lumbė Zenonas, Juozo; kasininkas – Seibutis Vincas, Vinco“ <...>.

Komiteto narių akivaizdoje klebonas perėmė bažnytinio komiteto pirmininko pareigas, remdamasis bažnyčios kanonų teise, kur sakoma: „Jei kas nors, ar tai būtų dvasininkai, ar pasauliečiai, įtraukiami į bažnytinio turto valdymą, jie kartu su vietos klebonu, apie kurį kalbama, arba jo pareigas einančiu kunigu, jam pirmininkaujant, sudaro bažnyčios palaikymo tarybą“.

Panevėžio vyskupijos sinode sakoma: „Bažnyčios Palaikymo tarybos pirmininku visuomet bus vietos klebonas“.

Protokolo nuorašas registruotu laišku buvo išsiųstas Utenos Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojui J. Labanauskui.

1979 m. gegužės 29 d. apylinkės pirmininkė telefonu pranešė klebonui, kad jis gegužės 30 d., ryte 9 val. kviečiamas į Uteną pas pavaduotoją J. Labanauską.

Atvykęs į Vykdomąjį komitetą pavaduotojo kabinete rado pirmininką Talmantą bei rajono prokurorą Fulgentą Levulį. Pavaduotojas supažindino kleboną su prokuroru. Visiems susėdus prie stalo, pavaduotojas pakeltu tonu pradėjo pokalbį.

„Kodėl jūs pažeidinėjate tarybinius įstatymus? Jūs be leidimo sukviėtė susirinkimą ir save išrinkote pirmininku? Čia dalyvauja prokuroras, jis jums išaiškins įstatymus. Įspėjame, kad už įstatymo pažeidimą būsite traukiamas baudžiamojon atsakomybėn,“ – griežtai pareiškė rajono vykdomojo komiteto pavaduotojas.

Pavaduotojas padavė rašoma mašinėle spausdintą popieriaus lapą, kuriame surašytas įspėjimas, ir liepė pasirašyti. Klebonas perskaitė, bet nepasirašė, sakydamas, kad jis jokio įstatymo nepažeidė, nes 16 paragrafas sako: „Religinių bendruomenių vykdomųjų ir revizijos organų bei tikinčiųjų grupių susirinkimai (posėdžiai) vyksta be pranešimo valdžios organams ir be jų leidimo“.

Pavadootojas pradėjo tyčiotis: „Jums dar maža valdžios?..“

Po šių žodžių klebonas paprašė pertraukti pokalbį ir atidėti rytdienai, nes jis neatsivežęs magnetofono užrašyti šiam pokalbiui.

Pavadootojas užsigavo ir iš savo kėdės pašoko šaukdamas: „Sugalvojai mus šantažuoti! Niekas tau neleis užrašinėti, nors ir atsi-neštum magnetofoną“.

– O mano žodžius galite užrašinėti, – ramiai pastebėjo klebonas.

– Kam tau reikia užrašinėti? – klausė J. Labanauskas.

– Kad galėčiau sekmadienį tikintiesiems pademonstruoti, kas ir kaip čia kalbėjo“, – sekė atsakymas.

Klebonas aiškino toliau: „Nepažeidžiau jokio įstatymo, nes TSRS Konstitucijos 52 str. ir LTSR 50 str. aiškiai sako: „Bažnyčia TSRS atskirta nuo valstybės“.

Pirmininkas Talmantas užsiplieskė pykčiu: „Nežinai, ką reiškia atskyrimas?..“

– O ką? – klausė klebonas.

– Kad jūs neturite teisės kištis į valstybės reikalus, – sekė atsakymas.

– O kas jums davė teisę kištis į Bažnyčios reikalus? – klausė klebonas. – Kur Konstitucijoje įrašyta, jog jums leista kištis į mūsų reikalus, o mums draudžiama? Šituo Konstitucijos straipsniu viskas pasakyta: jei jau atskirta, tai atskirta. Štai mūsų pokalbyje dalyvauja teisės atstovas – prokuroras. Jeigu jis dalyvavo byloje, kuri išskyrė vyrą su žmona, tai jis nepaliko teisės terorizuoti buvusią savo žmoną, ar žmonai vyrą. Išskyrė, tai išskyrė.

Tada klebonas jiems parodė Bažnyčios kanonus ir sinodo knygas, TSRS Konstituciją ir LTSR Konstituciją, religinių susivienijimų nuostatus ir paaiškino, kad vyskupo paskyrimu kunigas, atvykęs į parapiją, nori ar nenori privalo laidoti mirusius, krikštyti gimusius, lankyti ligonius, klausyti tikinčiųjų išpažinčių ir kt. Taip pat jis privalo eiti ir bažnytinio komiteto pirmininko pareigas, nes tam yra įpareigotas kanonų ir sinodo. Klebonas parodė pirmininkui knygas, o šis tik pažiūrėjo ir atstūmė tolyn. Paskui sakė: „Seni, tarybinė vyriausybė jų nepatvirtino.“

– Pirmininke, atmetėte kanonus, sinodą, – tęsė kun. P. Baltuška. – Pagal jūsų logiką, štai aš atmetu šitą Konstituciją, tuos nuostatus, nes jų Vatikanas taip pat nepatvirtino.

Pirmininkas pradėjo skaityti religinių susivienijimų 12 str.: „Visuotiniai religinių bendruomenių ir tikinčiųjų susirinkimai (išskyrus pamaldas) vyksta rajono, miesto (respublikinio pavaldumo mieste) darbo žmonių deputatų tarybos vykdomajam komitetui leidus“.

Klebonas paaiškino: „Jei tie susirinkimai vyktų ypatingiems reikalams aptarti, pvz. Kongresui surengti, naujai bažnyčiai statyti, vykti į ypatingą kelionę, pvz. vykti į Maskvą ateinančių metų olimpiados metu ir ten pasirodyti su religine programa. Šiuo metu popiežius yra Lenkijoje ir, sakykime, 1000 Daugailių parapijiečių norėtų vykti su juo susitikti. Tada aptarti tokioms kelionėms, norint sušaukti visus parapijiečius, gal ir būtų reikalingas toks leidimas, bet čia – komiteto pirmininko pareigų perėmimas – yra vietinis ir grynai bažnytinio pobūdžio vidaus reikalas. Be to, čia ne įstatymas. Prašau, pirmininke, skaityti, kur čia parašyta, kad čia įstatymas? Čia tik įsakas. Tai toks skirtumas, kaip kareivio įsakas ir generolo įsakymas. Klausyti visada reikia generolo, o ne kareivio, kai tuo pačiu klausimu ką nors jie įsako. Konstitucija – generolas. Todėl jos viršelyje yra užrašyta: „Pagrindinis įstatymas“. Įsakas neturi prieštarauti Konstitucijai. Šis susirinkimas buvo tik pirmininko pareigų perėmimui ir vietoje mirusių narių įrašyti naujus. Klebonas komiteto nepanaikino: jis buvo ir ateityje bus.“

Pavadootojas parodė gautą susirinkimo protokolą ir tarė: „Čia mums *špargalkų* prašom nesiuntinėti. Štai aš ir užrašiau, kad jis negalioja.

– Kad mums ir nereikia jūsų pripažinimo. Mes tik pranešėme, kad komitetas yra, o kuo jūs laikysite mūsų protokolą – mums nesvarbu. Juk čia yra bažnytinis komitetas ir mums visai nereikia, kad bedieviai jį pripažintų“, – įsitikinęs savo teisėtumu pareiškė kunigas.

– Rinkimai turi būti visuotiniai.

– Jie tokie ir buvo. Visi bažnyčioje esantys tikintieji žinojo. Tačiau bažnyčia ne teatras, kad būtų šūkaujama. Kur yra tokia patalpa ir kokiomis priemonėmis būtų galima sukviesti tikinčiuosius? Juk miestuose yra parapijų, kurioms priklauso 50 000 ar 60 000 žmonių. Pavyzdžiui Kaune, Vilniuje. Kur yra tokios patalpos, kurios galėtų tiek sutalpinti ir kas jas duoda tikintiesiems? O ar jūs renka-te rajono valdžią gegužės 1 d. demonstracijos metu?.. Ne. Bažnyčios kanonai ir vyskupijos sinodas įpareigoja kleboną būti bažny-tinio komiteto pirmininku“, – toliau aiškino P. Baltuška.

– Čia pagal Vatikaną?.. – tarė pirmininkas.

– Taip, nes mes esame tikintieji. Mes tvarkomės pagal Vatikano nurodymus, o jūs – pagal Kremliaus. Bet jūs stovite už religinės bendruomenės ribų, todėl neturite teisės sudaryti bažnytinį komitetą. Kur logika: bedieviai sudarinės tikinčiųjų bažnytinius komi-tetus? Ar mes, tikintieji, sudarinėjame jūsų komitetus – rajono ar apylinkės? Ne. Bažnyčia atskirta nuo valstybės, tai atskirta. Tuo viskas ir pasakyta“, – ramiai toliau aiškino kunigas.

Visą laiką tylėjęs prokuroras įsiterpė: „Religija prieštarauja komunizmui.“

– Bet čia ne įstatymas, o ideologija. Kur įstatyme pasakyta, kad religija prieštarauja komunizmui? – klausė kunigas

– Popiežius laimino Hitlerį, – bandė gelbėti prokurorą pavadootojas J. Labanauskas.

– Popiežius laimino Hitlerį, bet ir TSRS Aukščiausios Tarybos prezidiumo pirmininką Podgorną, užsienio reikalų ministrą Gromy-ką, Chruščiovo dukterį, „Pravdos“ laikraščio vyriausiojo redaktoriaus žmoną Adžubejienę, kuri buvo taip pat sužavėta popie-žiaus Jono XXIII gerumu, kad verkdama išėjo iš audiencijos su popiežiumi, – pridėjo kunigaas.

– Ar matei, kada laimino Chruščiovo dukterį? – netikėtai iš vietos pašoko Talmantas.

– O tamsta ar matei, kaip popiežius laimino Hitlerį? – nenusileido klebonas. – Jeigu valstybių vadovai ar jų pasiuntiniai susitin-ka su popiežiumi aptarti kai kurių valstybinių reikalų, įteikti skyrimo raštą ar daro mandagumo vizitą dar nereiškia, kad kiekvieną popiežius ir laimina. Štai mes čia susitikome, ar aš jus dabar laiminu? O kad pas popiežių buvo Podgornas ir Gromyka, tai galiu pa-rodyti ir nuotraukas iš komunistinių šaltinių spaudos.

– Turėsite paklusti tarybiniais įstatymams ir prašome mums netrukdyti *sekančią* sekmadienį (06. 03) praveisti rinkimus Daugailių

religinėje bendruomenėje. Jūs per du sekmadienius mums sutrukdėte tai padaryti, pravesdamas stiprią propagandą per pamokslus, kurie buvo beveik politiniai, – toliau kalbėjo J. Labanauskas.

– Politika neužsiimu, – atsakė klebonas. – Jeigu žmonėms sakyčiau: imkite kirvius ir eikite sukapoti rajono pirmininką, jo pavaduotoją, ar dar aukštesnėse pareigose stovinčius asmenis, tada jau būtų politika.

– Galite melstis, išpažinčių klausyti, niekas jums to nedraudžia. Konstitucija garantuoja kulto atlikimo laisvę ir ateistinės propagandos laisvę, – švietė kunigą pirmininkas.

– O kodėl mums tik kulto atlikimo laisvė, o jums ateistinės propagandos laisvė? Pasikeiskime vietomis. Kodėl jūs mus persekiojate, diskriminuojate? Mes ne vergai, ne Afrikos negrai, – prieštaravo klebonas P. Baltuška.

– Niekas jūsų nepersekioja. Raskite nors vieną faktą TSRS, kad jus kas persekiojo, – teisinosi Talmantas.

– Tai kur mūsų spauda, radijas? Tai kam jūs, bedieviai, sudarinėjate bažnytinius komitetus? Mes patys mokame juos sudaryti, – klausė klebonas.

– Mes – valdžia. Todėl turime viską žinoti, – niršo pavaduotojas.

– Jūs savo valdžią gaunate tik iš pagrindinio įstatymo – Konstitucijos, o ji sako, kad Bažnyčia atskirta nuo valstybės. Jūsų žiniai mes prisiuntėme susirinkimo protokolą.

– Jūsų sąmonėje labai daug buržuazinio galvojimo, Smetonos laikų sąvokų, – tvirtino pavaduotojas J. Labanauskas.

– Prie ko man čia ta buržuazija? Jeigu ji man tinka, tai tinka ir jums, – kalbėjo klebonas. – Nes mes esame vienmečiai. Su buržuazija mes tik tiek turime bendro, kad prie jos užsimovėme pirmas kelnes.

– Mes turime teisę netinkamus narius iš komiteto pašalinti, – didžiavosi savo galia J. Labanauskas.

– Žinoma, jeigu tamstai nepatinka vieno nosis, kito ausis, tai ir iš 1000 nerasi nė vieno tinkamo, – atsakė kun. P. Baltuška.

– Prie ko čia mano ausys, nosis? – užsigavo pavaduotojas.

– Prie ko čia man buržuazija, kurią tamsta man primeti? – atšovė užpultasis kun. P. Baltuška.

– Aš nenorėčiau gyventi užsienyje, – prabilo pavaduotojas.

– Ir aš, – atsiliepė visą laiką tylėjęs prokuroras.

– Ten supuvimas, šiukšlės, – tęsė pirmininkas.

– Manau, kad mes kultūringai pasikalbėjome. – pagaliau užbaigė pavaduotojas.

– Ačiū, – tarė atsistojęs klebonas P. Baltuška ir išėjo iš kabineto.

Visas pokalbis vyko pakeltu tonu. Tą pačią dieną *per apylinkę* raštiškai buvo iškviesti į Uteną pas J. Labanauską du komiteto nariai: kasininkas Vincas Seibutis ir narys Jonas Jočys. Juos priėmė tik vienas pavaduotojas ir pareiškė, jog buvo išsikvietęs Daugailių kleboną, bet su juo nesusikalbėjęs. O reikalas esąs toks: reikia išrinkti naują bažnytinio komiteto pirmininką. Kada J. Jočys pastebėjo, kad pirmininkas jau išrinktas ir jis jiems geras, tai pavaduotojas pašoko ir užriko: „Kiek klasių esi baigęs? Įstatymų nežinai“. Pavaduotojas J. Labanauskas įsakė, kad grįžę atgal, jie tuojau nueitų į apylinkę ir susitartų dėl rinkimų dienos ir pirmininko kandidatūros. Dar pridėjo, kad reikia išrinkti tikintį žmogų, nes jei išrinktų kokį girtuoklį ar žmogžudį, tai tokio rajonas nepripažins.

Vyrai grįžo į namus.

1979 m. birželio 1 d. apylinkės sekretorė Indrašienė paskambino klebonui ir pranešė, jog apylinkės pirmininkė jai pavedė pranešti, kad sekmadienį įvyks bažnyčioje arba šventoriuje rinkimai. Gali ir klebonas dalyvauti.

– Kada baigsis pamaldos? – pasiteiravo ji.

– Jokių rinkimų nei šventoriuje, nei bažnyčioje nebus. Jeigu ką nors bandysit daryti, būsite fizine jėga išmesti. O kada pamaldas pradėti ar jas baigti, tai mūsų reikalas, – atšovė klebonas.

– Ar man rašyti skelbimą ir priklijuoti prie durų? – klausė sekretorė.

– Jokių skelbimų, jokių rinkimų. Komitetas yra, pirmininkas išrinktas, rajonui pranešta ir viskas, – atsakė klebonas.

– Jūs negalite būti pirmininku, – čirškė sekretorė.

– Kodėl? – klausė klebonas.

– Aš nežinau, bet negalite.

1979 m. birželio 3 d. ryte, 8 val., prie šventoriaus vartų ir bažnyčios durų apylinkės pirmininkė prisegė tokius skelbimus: „Dėmesio! Šių metų birželio 3 d., tuojau po pamaldų, Daugailių kultūros namuose įvyks visuotinis tikinčiųjų susirinkimas, kuriame bus aptariama Daugailių religinės bendruomenės ūkinė ir finansinė veikla. Kviečiame visus tikinčiuosius dalyvauti susirinkime. Utenos rajono liaudies deputatų tarybos vykdomasis komitetas“.

Pamokslo metu klebonas paaiškino visiems tikintiesiems bažnyčioje, kad jokio ūkio bažnyčia neturi, o finansiniu atžvilgiu – visus mokesčius kuo punktualiausiai sumoka. Visi atlikti remontai, visos remontui reikalingos medžiagos buvo įsigytos ne „blato“ keliu, o viskas pirktą parduotuvėje ir su sąskaitomis, nes mes kiekvienais metais esame rajono tikrinami.

Pamaldų metu apylinkės pirmininkė buvo atvykusi prie bažnyčios durų patikrinti, ar jos prisegtas skelbimas yra, radusi atidarytas duris taip, kad skelbimas atsidūrė prie sienos ir liko nematomas. Bažnyčios duris uždarė. Žmonės vėl atidarė. Tada ji nuplėšė skelbimą iš lauko pusės ir su smeigtuku prismeigė prie vidinės durų pusės.

Žmonės, išeidami iš bažnyčios ir matydami šį skelbimą, šypsojosi.

Susirinkimas neįvyko. Atėjo tik viena moterėlė. 1979 m. birželio 4 d. Daugailių miestelyje apylinkės darbuotojai nešiojo, o kai muose privalėjo išnešioti laiškanešiai kvietimus, atspausdintus ant firminių blankų, pažymėtus herbu ir rajono Vykdomojo komiteto apvaliu antspaudu, kuriais kvietė 1979 m. birželio 7 d. 18 val. į Daugailių kultūros namus visuotiniam tikinčiųjų susirinkimui. Pasirašė Utenos rajono LDT vykdomasis komitetas.

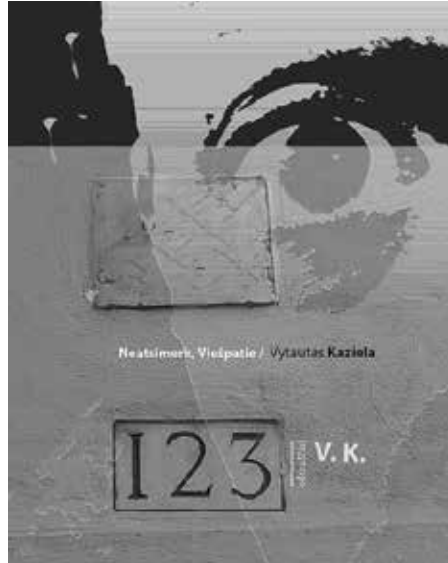
Susirinkimas neįvyko, nes atvyko tik trys moterys.

Klebonas tikintiesiems pranešė, kad jeigu bus daromi kokie nors puolimai prieš bažnyčią ir jos komitetą, viskas bus viešai informuojama kiekvieną sekmadienį bažnyčioje.

Parengė Vytautas RIDIKAS

Vytautas Kaziela – „Poezijos pavasario“ laureatas

60-ojo tarptautinio poezijos festivalio „Poezijos pavasaris“ laureatu tapo uteniškis poetas, publicistas Vytautas Kaziela. Jis apdovanotas už eilėraščių knygą „Neatsimerk, Viešpatie“.



mus išblukina
vėjas ir laikas
su jais atlėkusi
paklydusi kulka

kažką turėjusi
užbaigti
nukris į delną
ištiestą

tavęs
yra tik tęsinys
ar serialas
begarsis kinas
neįgarsinta tiesa

o reali yra
tik žemė
kuri surinks visus
ir suguldys greta

BUČA

Viešpatie mano
Dieve
ką Tu veiki dabar
jie tiesia
rankas
iš tranšėjų
į Tave –
nematai negirdi?
kodėl neatsiveria
stigmatos
kodėl nekraujuoja širdis
kai laimina
tavo tarnas
einančius
plėšt ir žudyti

kodėl nenudžiūva
jo rankos
vanduo nepavirsta
krauju
uola buvo
mano tikėjimas
bet skeldėja
iš gilumų

„Poezijos pavasario“ premija skiriama už geriausią naują poezijos knygą, pasirodžiusią per praėjusius kalendorinius metus.

Jubiliejinio 60-ojo festivalio proga Lietuvos rašytojų sąjungos valdyba nusprendė, kad nuo šiol bus teikiamos dvi premijos – Kaune apdovanotas Maironio premijos laureatas, o baigiamajame vakare Vilniuje vainikuojamas „Poezijos pavasario“ laureatas.

Šiais metais apdovanojimui buvo atrinkti šie penki kandidatai: Albinas Galinis už eilėraščių knygą „Saulėgrįža“ („Slinktys“, 2023 m.), V. Kaziela už eilėraščių knygą „Neatsimerk, Viešpatie“ („Kauko laiptai“, 2023 m.), Jonas Liniauskas už eilėraščių knygą „Vėjo akys“ („Slinktys“, 2023 m.), Diana Paklonskaitė už eilėraščių knygą „Gėlės kaip šunys“ („Slinktys“, 2023 m.) ir Alvydas Valenta už eilėraščių knygą „Amerikos atradimas, arba vaizduotės šokis“ („Slinktys“, 2023 m.).

V. Kaziela – ilgos ir solidžios parašytų bei sudarytų knygų lentynos autorius, ne vienos literatūrinės premijos – Antano Baranausko, Antano Miškinio, Kazio Umbraso – laureatas. 2013 m. už aukštaitiškos elegijos tęstinumą, lietuvių literatūros išliekamąją vertę jam skirta Utenos rajono meno ir kultūros premija. 2018 m. Utenos rajono savivaldybės apdovanotas ženklų ir padėka už svarų indėlį, puoselėjant Utenos

krašto literatūrinį gyvenimą, jaunų kūrėjų ugdymą, profesionalumą ir aktyvią pilietišką visuomeninę veiklą. 2019 m. skaitytojais V. Kazielos poezijos knygą „Alyvmedžiai“ išrinko Metų knygą. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas 2023 m. poeto knygą „Neatsimerk, Viešpatie“ įtraukė į kūrybiškiausių knygų dvyliktuką.

„Jo lyrikos knyga „Neatsimerk, Viešpatie“ įstabiai sujungia dangų ir žemę, karo keliamą nevirtę ir tikėjimą. Ji palieka skaitančiamą erdvės išgyventi poeziją savyje, deklaratyviai nesudėdama taškų ir jaudindama atviru, neįmantriu, bet išmintingu kalbos tekėjimu“, – poetė, dramaturgė, esėistė Dovilė Zelčiūtė.

Pats poetas sako: „Aš niekada nesu rašęs nei patriotinių eilėraščių, nei pilietinių, ir staiga jie pradėjo čia ateiti. Karas Ukrainoje viską perversė. Kodėl reikėtų, kad Viešpats atsimerktų, pamatytų ir kažką padarytų? Ne, aš galvoju. Mes patys prisidirbom. Mes turime bandyti susitvarkyti. Ir jeigu mes nesusitvarkysim, tada jau atsimerk, Viešpatie.“

Premija įteikta „Poezijos pavasario“ festivalio baigiamajame vakare, kuris vyko gegužės 26 d. Vilniaus rotušėje. Festivalį rengia Lietuvos rašytojų sąjunga, Rašytojų klubas.

Lietuvos rašytojų sąjungos inf.



ST. Eitminavičius



2016

STĖP

M.T. Kleina 2016

REGINOS KATINAITĖS



K. 2016

EX-LIBRIS

POETĖS

M.T. 1/10 Kleina 2016



K. 2016

M.T. 1/10 Kleina 2016



K. 2016

M.T. 1/10 Kleina 2016

